

BEGROTING 2027

GEMEENTE HATTEM

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Algemeen	4
1.1 Aanbieding	4
1.2 Begrotingskaders en financieel perspectief.....	7
2. Programma's.....	13
2.0 Bestuur en ondersteuning.....	13
2.1 Veiligheid	23
2.2 Verkeer, vervoer en waterstaat	27
2.3 Economie	30
2.4 Onderwijs.....	33
2.5 Sport, cultuur en recreatie.....	36
2.6 Sociaal Domein	39
2.7 Volksgezondheid en Milieu	46
2.8 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	52
3. Financiën.....	57
3.1 Algemeen	57
3.2 Financieel overzicht taakvelden	58
3.3 Meerjarig overzicht.....	61
3.4 Geprognosticeerde meerjarenbalans	62
3.5 Incidentele baten en lasten.....	63
3.6 Structurele baten en lasten.....	64
4. Paragrafen.....	65
4.1 Lokale heffingen.....	66
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	74
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen	84
4.4 Financiering	89
4.5 Bedrijfsvoering.....	94
4.6 Verbonden partijen	99
4.7 Grondbeleid	101
4.8 Openbaarheid	103
5. Bijlagen.....	104
5.1 Toelichting verplichte indicatoren	104
5.2 Staat van reserves	108
5.3 Staat van voorzieningen.....	108
5.4 Meerjareninvesteringsprogramma (MIP).....	109

1. Algemeen

1.1 Aanbieding

Hattem is een bijzondere stad. Gelegen aan de rand van de Veluwe en omarmd door de IJssel kent Hattem een rijke historie, een levendig verenigingsleven en een sterke gemeenschapszin. Het is een stad waar mensen naar elkaar omzien, waar verenigingen, vrijwilligers en ondernemers een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid en waar inwoners zich betrokken voelen bij hun omgeving. Die kracht van de samenleving vormt het fundament onder deze programmabegroting. Als college willen wij dichtbij en daadkrachtig besturen, met oog voor wat Hattem sterk maakt. Vanuit het bestuursakkoord Dichtbij & Daadkrachtig voor Hattem kiezen wij voor een koers waarin samenwerking, realisme en betrokkenheid centraal staan.

Hattem schrijft nu zwarte cijfers voor de meerjarenbegroting. We blijven echter dicht langs de rand van het financiële ravijn lopen.

Hoewel we meer grip krijgen op onze financiële positie, staat de gemeente nog altijd voor een stevige opgave. De druk op de gemeentelijke financiën blijft groot, de ruimte voor nieuwe investeringen is beperkt en ook de kwetsbaarheid van de gemeentelijke organisatie vraagt aandacht. Als wij onze zelfstandigheid, dienstverlening en voorzieningen op langere termijn willen behouden, zijn scherpe keuzes onvermijdelijk. Deze begroting laat zien hoe wij daar invulling aan geven: met financiële discipline, transparantie over risico's en een zorgvuldige afweging van ambities en beschikbare middelen. Daarbij houden wij oog voor de meest kwetsbare inwoners en streven wij naar een sociaal evenwichtig financieel beleid.

Juist omdat de ruimte beperkt is, maken wij in deze begroting bewuste keuzes. We leggen de nadruk op uitvoering en op het realiseren van wat eerder is afgesproken. We investeren gericht in een sterke organisatie, werken aan voldoende woningen voor onze inwoners, zetten stappen naar een duurzame en veilige leefomgeving en blijven ondersteuning bieden waar dat nodig is. Niet alles kan tegelijk, maar stilstand is geen optie. Daarom kiezen wij voor een aanpak die perspectief biedt, financiële risico's beheersbaar houdt en tegelijkertijd ruimte maakt voor noodzakelijke investeringen. Zo leggen wij een verantwoord fundament voor de komende jaren en bouwen wij verder aan een Hattem dat aantrekkelijk, betrokken en toekomstbestendig blijft.

Het lijkt er dus op dat de begroting voor de komende jaren sluitend is en zelfs een positief beeld vertoont. Dat vergt de nodige nuancering. Er zijn een aantal ontwikkelingen die zeker zijn, al is soms het jaartal of de precieze hoogte van het bedrag nog niet duidelijk:

Allereerst is een deel van de Integraal Huisvesting (IHP)- en Integraal Kindcentrum (IKC)-plannen doorgeschoven naar 2031 (oplevering IKC 2), waardoor de latere jaren een positief saldo vertonen. Het doorgeschoven bedrag kapitaallasten vanaf 2032 voor Buurtschool 't Veen (IKC 2) is € 275.000 per jaar.

Ook de kosten voor Het Palet (renovatie fase 1) en de Jan Jaspersschool (upgrade), samen € 110.000 per jaar vanaf 2029, zijn niet in de primaire begroting 2027 opgenomen. Samen leidt dat tot structurele meerkosten van ca. € 400.000 in de komende jaren.

Voorgesteld wordt om voor deze ontwikkeling een "ingroeipad" op te nemen van bij voorbeeld € 100.000 cumulatief per jaar, oplopend tot € 400.000 in 2030. Hierdoor is er structureel budget beschikbaar voor de hogere kapitaallasten na 2030.

Ten tweede zijn er de ontwikkelingen in het sociaal domein: Voor de WMO worden de abonnementstarieven in 2029 afgeschaft. Dat gaat gepaard met een gelijktijdige verlaging van de Algemene Uitkering. De effecten voor de begroting zijn onzeker.

In 2028 komt de commissie van Ark met een nieuwe evaluatie van de kosten van de Jeugdwet. Vooralsnog heeft het Rijk een verlaging ingeboekt voor de kosten van jeugdzorg waaronder de invoering van een eigen bijdrage voor ouders. We mogen die verlaging opnemen, maar de risico's zijn onduidelijk en de vraag of de besparing gehaald wordt is levensgroot.

Ten vierde is "het Ravijn" (van de nadelen op de Algemene Uitkering) doorgeschoven naar 2028, al is het wat minder diep dan de oorspronkelijke ramingen in 2026 waren.

Ook is de herijking van het gemeentefonds opgeschort. Waar Hattem in de oude berekeningen er positief uitkwam is dat voor de herziening allerm minst zeker.

De actualisatie van het meerjarenonderhoudsplan van Stichting Beheer MFC De Marke laat zien dat de onderhoudslasten voor zwembad en Kulturhus De Marke de komende jaren aanzienlijk toenemen. Daarom werken Stichting Beheer, de exploitatiestichtingen en de gemeente samen verschillende toekomstscenario's uit. Naar verwachting leiden deze tot bestuurlijke keuzes met financiële gevolgen voor de gemeente. De raad wordt hierbij betrokken en nader geïnformeerd zodra meer duidelijkheid bestaat.

Voor de toekomst van de gemeentelijke gymzalen is nog geen definitieve keuze gemaakt. Recente ontwikkelingen binnen het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs geven aanleiding om de scenario's opnieuw te beoordelen. Met name de mogelijke herontwikkeling van de locatie Spoorstraat biedt kansen die nader onderzocht moeten worden. Het college werkt daarom de ruimtelijke, financiële en onderwijskundige ontwikkelingen verder uit in een integrale businesscase en zal in 2027 een herijkt voorstel met geactualiseerde investeringsraming aan de raad voorleggen. Hierdoor kan op basis van de meest actuele inzichten een zorgvuldig besluit worden genomen over de toekomst van de gemeentelijke gymzalen.

Voor de opvang van asielzoekers, Oekraïense ontheemden en statushouders willen wij onze wettelijke verantwoordelijkheid vormgeven. Tegelijkertijd vraagt dit waarschijnlijk een investering in passende huisvesting en aanvullende capaciteit. We hebben dit onderwerp daarom opgenomen als risico in de begroting en informeren de raad wanneer er ontwikkelingen zijn.

En dan is in de begroting nog geen enkele ruimte voor nieuw beleid opgenomen. Dat betekent dat nieuwe ambities uitsluitend bekostigd kunnen worden door "oud voor nieuw" in te ruilen.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Lasten	-43.785	-45.237	-43.611	-44.744
Baten	44.011	45.788	44.213	45.727
Saldo begroting 2027 - 2030	226	551	602	983

Financieel perspectief

Bij de Kadernota 2027 is de zorgelijke financiële situatie van de gemeente verwoord en dat die vraagt om terughoudendheid, duidelijke prioritering en op termijn werken aan begrotingsstabiliteit. Separaat aan de Kadernota zijn ook de uitkomsten uit de meicirculaire gemeentefonds 2026 gepresenteerd. Rekening houdend met de toegepaste uitgangspunten had de financiële vertaling van de meicirculaire een positief effect op onze gemeentelijke meerjarenbegroting mede als gevolg van de toename van het accres (de jaarlijkse toe- of afname van het gemeentefonds die gekoppeld is aan de rijksuitgaven).

De extra baten uit het accres zijn door het Rijk grotendeels toegekend om onder andere lastenverhogingen als gevolg van loon- en prijsstijgingen te compenseren. De verhogingen zijn in de begroting verwerkt door een samenstelling van de budgetten in zogenaamde 'lopende prijzen'.

Septemercirculaire 2026

De algemene uitkering voor de jaren 2027 en verder is begroot op basis van de informatie die in meicirculaire gemeentefonds 2026 bekend is gemaakt. De raad is hierover geïnformeerd voorafgaand aan de behandeling van de Kadernota 2027-2030 in de raadsvergadering van 29 juni 2026.

Op 15 september is de septemercirculaire gemeentefonds 2026 gepubliceerd. Te laat om mee te nemen in de financiële cijfers van de primaire begroting 2027-2030. Evenals in eerdere jaren zal de raad vóór de begrotingsbehandeling (9 november) worden geïnformeerd over de financiële consequenties voor de gemeente Hattem.

Investeringsprogramma 2026 (2e halfjaar) tot en met 2030 (MIP)

Het investeringsvolume is ten opzichte van de voornemens uit 2026 geactualiseerd met autonome ontwikkelingen als uitgangspunt. De ruimte aan kapitaallasten die voor 2027 op de exploitatie wordt gevraagd is als gevolg van vertragingen in de uitvoeringen van voorgenomen investeringen 2026 afgenomen. Zo zijn op het taakveld wegen de reconstructies Lageland en omgeving en Rijnstraat en omgeving, en op het taakveld onderwijshuisvesting de bouw van het Integraal Kindcentrum cluster I, doorgeschoven waardoor incidenteel verwachte kapitaallasten in 2027 zijn vrijgevallen.

1.2 Begrotingskaders en financieel perspectief

1.2.1 Begrotingskaders

1.2.1.1 Inleiding

Zoals gemeld in de Kadernota 2027 zijn de *Financiële kaders en richtlijnen voor de Begroting 2027-2030* niet opgenomen in deze kadernota. Uit oogpunt van transparantie en rechtmatigheid zijn de beleidsuitgangspunten in dit hoofdstuk van de begroting wel opgenomen.

Om voor de primaire begroting de doorrekeningen van baten en lasten te kunnen maken, zijn in de basis de uitgangspunten gehanteerd zoals die ook bij het opstellen van de Begroting 2026 van toepassing waren. Een belangrijke uitzondering is de indexatie van lonen en salarissen. Zie paragraaf 1.2.1.3 Financiële uitgangspunten.

Verder geven we in dit hoofdstuk inzicht in het meerjarig financieel perspectief.

1.2.1.2 Beleidsuitgangspunten

Begrotingscirculaire provincie Gelderland

De begroting moet voldoen aan de eisen die de provincie stelt aan de meerjarenbegroting. Vanuit de wettelijke opdracht aan de twaalf provincies en de taak als financieel toezichthouder, is het gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK) geformuleerd. Het GTK is in 2026 geactualiseerd en is van toepassing op de begroting 2027 en verder. Het GTK 2026 vervangt het GTK uit 2020.

De provincie Gelderland stuurt jaarlijks een begrotingscirculaire aan de gemeenten. Voor de begroting 2027 is ook een aanvulling op de begrotingscirculaire 2027 gepubliceerd. De eisen en aandachtspunten uit beide documenten zijn meegenomen bij het opstellen van de begroting 2027 en de meerjarenraming 2028-2030.

Op grond van artikel 189 van de Gemeentewet ziet de gemeenteraad erop toe dat de gemeentebegroting 2027 structureel en reëel in evenwicht is. In de begrotingscirculaire wordt vermeld dat, wanneer de begroting 2027 niet structureel in evenwicht is, een gemeente toch onder repressief toezicht kan komen te vallen als aannemelijk wordt gemaakt dat het evenwicht in het laatste jaar van de meerjarenraming wordt hersteld. Bij de begroting 2027 betekent het dat deze op zijn laatst in 2030 in evenwicht wordt gebracht.

Speerpunten

In de begroting zijn per programma speerpunten opgenomen. In deze speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

Gemeentelijke belastingen

Bij het bepalen van de tarieven voor gemeentelijke belastingen hanteren we de volgende uitgangspunten:

- in principe worden de gemeentelijke belastingen jaarlijks met niet meer dan het inflatiepercentage verhoogd;
- voor producten en diensten worden zoveel mogelijk kostendekkende tarieven gehanteerd.

1.2.1.3 Financiële uitgangspunten

Evenwicht in de begroting

De begroting dient in structureel en reëel evenwicht (SRE) te zijn. Structureel evenwicht houdt in dat structurele lasten gedekt worden met structurele baten. Een reëel evenwicht houdt in dat de ramingen realistisch zijn.

Begrotingswijzigingen

Uitgangspunt is dat raadsbesluiten tot en met de laatste raadsvergadering voor het zomerreces (29 juni 2026) met financiële consequenties, als begrotingswijziging worden verwerkt in de primaire begroting. Concreet betekent het dat de financiële ontwikkelingen zoals die in tabellen in de kadernota 2027 zijn opgenomen, als begrotingswijziging zijn verwerkt en onderdeel uitmaken van de primaire begroting.

Algemene uitgangspunten

De voorjaarsnota actualiseert de begroting van het lopende boekjaar (2026) door de voortgang van de financiële ontwikkelingen in kaart te brengen. De kadernota dient ter voorbereiding op het opstellen van de begroting van het komende begrotingsjaar (2027) en de meerjarenraming van de drie daaropvolgende jaren (2028-2030).

De peildatum voor beide planning- en control documenten is 1 mei van het lopende boekjaar.

Basis voor beide documenten is de analyse van de incidentele en structurele uitkomsten van de jaarrekening van het voorafgaande boekjaar (2025). Aangevuld met financiële consequenties van college en raadsvoorstellen tot 1 mei van het lopende boekjaar (2026).

De uitkomst van de meicirculaire van het gemeentefonds - met name de bijstelling van het accres, die veelal tot een hogere algemene uitkering leidt - wordt niet in beide documenten verwerkt vanwege de publicatiedatum van de circulaire op eind mei.

Bijstellingen van bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen zijn meestal wel verwerkt, met veelal een hogere bijdrage tot gevolg.

Ook de doorrekeningen van de mutaties in de meerjarenbegroting van de lasten zoals lonen- en salarissen, investeringen, onderhoud zijn niet verwerkt. En bijstellingen van de baten zoals belastingen, heffingen en leges zijn niet in de beide documenten opgenomen.

Deze baten en lasten worden in de zgn. begrotingsvoorbereiding nader bepaald.

Dit maakt dat de financiële ontwikkelingen in de voorjaars- en kadernota geen volledig beeld geven.

De uitkomsten van de voorjaars- en kadernota geven wel een beeld van de richting van financiële positie, vooral als de uitkomsten een substantieel positief of negatief verwacht begrotingsresultaat laten zien.

In het geval de financiële positie van de gemeente zorgelijk is, hetzij bij meerdere jaren een negatief begrotingsresultaat of door de hoogte van een tekort, vraagt dit om duidelijke kaders over wat de financiële ruimte is en wat de grenzen zijn.

Als er geen financiële ruimte beschikbaar is, wordt als algemeen uitgangspunt in de kadernota het 'Nee, tenzij ...'-principe gehanteerd.

De 'Nee' betekent: geen verhoging van lasten en investeringskredieten, geen verlaging van baten.

De 'tenzij' geeft ruimte om buiten het financiële kader te treden, mits wordt voldaan aan de randvoorwaarden van de 3 O's en duidelijk worden onderbouwd. Deze zijn:

- Onvoorzien: Is de uitgave het gevolg van een onverwachte gebeurtenis?
- Onafwendbaar: Is de uitgave het resultaat van iets dat niet voorkomen kan worden (bijv. veranderende wetgeving)?
- Onuitstelbaar: Moet de uitgave onmiddellijk plaatsvinden, en kan er geen uitstel zijn?

Naast dit uitgangspunt streven we naar versterking van budgetdiscipline op korte termijn en verbetering van begrotingsstabiliteit binnen de meerjarenraming.

Budgetdiscipline

Dit is kort gezegd niet meer uitgeven dan voorgenomen is. Oftewel, binnen het begrotingskader blijven waarbij in een begroting een hoeveelheid geld is verdeeld en toebedeeld, met bijbehorende doelen, randvoorwaarden, verplichtingen en vereisten. Waarbij de relatie tussen de financiën, de activiteiten en de doelen in samenhang moet worden gezien.

Begrotingsstabiliteit

Begrotingsstabiliteit kan niet los worden gezien van de balans tussen financiële soliditeit, taken en maatschappelijke ambities.

In algemene zin kan begrotingsstabiliteit worden bereikt door het uitwerken van een maatregelenpakket waarbij structurele taken worden bekostigd met structurele opbrengsten. Niet alleen voor begrotingsjaar (2027) maar ook voor de meerjarenraming (2028-2030).

In financiële zin zorgt begrotingsstabiliteit ervoor dat schommelingen in met name exploitatielasten worden gedempt door financieel technische maatregelen. Bijvoorbeeld door het instellen van bestemmingsreserves die 'in goede tijden' worden gevoed door onderbestedingen in een jaar.

In 'slechte tijden' worden deze reserves ingezet als de uitgaven incidenteel hoger zijn dan het beschikbare lastenbudget.

Een andere mogelijkheid om de begrotingsstabiliteit te vergroten is om hogere inkomsten uit het gemeentefonds voor het deel van de loon- en prijsontwikkeling (LPO) op een lastenstelpost te ramen.

Per saldo heeft dit een budgettair neutraal effect op het begrotingssaldo. In de begrotingsvoorbereiding wordt dit generieke lastenbudget ingezet voor structurele lastenposten die tegen lopende prijzen zijn begroot.

De generieke lastenstelpost wordt als het ware specifiek gemaakt en deze 'uitruil' tussen lastenbudgetten heeft per saldo ook een budgettair neutraal effect.

Vanaf de begroting 2027-2030 wordt de lastenstelpost ingezet voor mutaties van de:

1. indexatie van verstrekte subsidies
2. bijdragen in gemeenschappelijke regelingen
3. indexatie van lonen en salarissen.

Financieel technische uitgangspunten

Deze uitgangspunten worden gehanteerd om de mutatie op begrotingsposten te kunnen doorrekenen waarvan de informatie voor het wijzigen van de begroting niet eerder dan in de begrotingsvoorbereiding beschikbaar komt. Voor de baten betreft dit onder andere belastingen en leges. Voor de lasten zijn het bijvoorbeeld lonen en salarissen, kapitaallasten en onderhoudskosten. Door deze uitgangspunten vast te leggen ontstaat transparantie en duidelijkheid in de gehanteerde rekeneenheden.

Gebruikelijk worden voorstellen voor de inflatiepercentages van baten en lasten in de kadernota opgenomen. Is dit niet het geval dan worden de inflatiepercentages in de begroting opgenomen en maken deze integraal onderdeel uit van de besluitvorming van de begroting.

- De inkomsten uit de onroerendezaakbelastingen, de (water)toeristenbelasting, de woonforensenbelasting en de precariobelasting gebruiken we als algemeen dekkingsmiddel. Het reguliere indexpercentage voor de genoemde inkomsten bedraagt 4% per jaar.
- Bij het vaststellen van de Begroting 2025-2028 heeft de raad besloten om gedurende deze periode de onroerendezaakbelasting (OZB), naast reguliere indexatie van 4% per jaar, incidenteel voor 4 jaar extra te verhogen met 5% voor het versterken van de financiële positie. En met 2,5% voor het versterken van de reservepositie.
Vanaf 2029 wordt de OZB uitsluitend met 4% reguliere indexatie verhoogd.
- De afvalstoffenheffing, rioolheffing, begraafrechten en leges worden geheven ter gehele of gedeeltelijke compensatie van de kosten die de gemeente maakt bij de realisering en het onderhoud van die voorzieningen of de verleende diensten.
- Afvalstoffenheffing: Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In Hattem is de afvalstoffenheffing kostendekkend. Zo nodig zetten we daarbij de voorziening Afval in. De tarieven worden jaarlijks gewijzigd, gebaseerd op de indexatie van de ROVA tarieven.
- Rioolheffing: Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In Hattem is de rioolheffing kostendekkend. Zo nodig zetten we daarbij de voorziening Afval in. Aanvullend op het jaarlijkse inflatiepercentage wordt overeenkomstig het door de raad in 2020 vastgestelde Afvalwaterketenplan WHOEN, vanaf 2024 tot en met 2032 de rioolheffing jaarlijks met 1,9% verhoogd.
We heffen rioolheffing van de gebruiker van een perceel van waaruit water direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. Voor gebruikers geldt een vast bedrag. Voor eigenaren geldt een percentage van de WOZ-waarde.
- Begraafplaatsrechten: Deze rechten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Hattem zijn de begraafplaatsrechten niet volledig kostendekkend.
- Toeristenbelasting: Vanaf 2024 geldt een vrijstelling voor leden van minderjarige jeugdgroepen in educatief verband.
- Woonforensenbelasting: De belasting wordt geheven per woning. Waarbij onder 'woning' een gemeubileerde woning als bedoeld in artikel 223 van de Gemeentewet wordt verstaan.
- Reclamebelasting: De inkomsten uit de reclamebelasting betalen we, na aftrek van de gemeentelijke kosten, door aan de ondernemersverenigingen.
- Leges Omgevingswet: Het uitgangspunt is dat zoveel mogelijk kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

Overige uitgangspunten

- Ratio weerstandsvermogen: de streefwaarde is '*factor 1,4*' in begrotingsjaar 2027.
- Meerjaren investeringsprogramma (MIP): de basis is de jaarschijf 2027 en verder zoals die bij de behandeling van de begroting 2026 door de raad is vastgesteld. Het MIP wordt geactualiseerd bij de begrotingsvoorbereiding. Daarbij worden de investeringen betrokken die in de Voorjaarsnota 2026 zijn genoemd.
- Meerjaren onderhoudsplan (MJOP): de basis is het geactualiseerde MJOP waarvan de financiële uitkomsten bij de behandeling van de begroting 2026 door de raad zijn vastgesteld.
- De indexcijfers voor loon- en prijscompensatie (LPO) en te verstrekken subsidies zijn gebaseerd op de berekeningen van het Centraal Plan Bureau (CPB) in het Centraal Economisch Plan (CEP2026).
- Prijscompensatie en te verstrekken subsidies aan derden: op basis van de netto materiële overheidsconsumptie (imoc) van 2,1% en bruto overheidsinvesteringen (iboi) van 2,3%, is de indexering voor 2027 bepaald op het gemiddelde van beide indexcijfers, zijnde 2,2%.
- Looncompensatie: Omdat de Cao-gemeenten een looptijd heeft tot en met 31 maart 2027 zijn voor de jaren 2028-2030 de prijsindexen van het Centraal Planbureau (CPB) uit het Centraal Economisch Plan (CEP2026) gehanteerd.
- Areaalwijzigingen op wegen, straten, groen, straatmeubilair en kunstwerken: In 2026 zijn in het kader van de Basis op orde mutaties doorgevoerd uit gehouden inventarisaties en inspecties. Deze actualisatie van areaalgegevens is niet in de begroting van 2027 verwerkt, maar wordt in de eerste begrotingswijziging doorgevoerd. De in 2025 vastgestelde onderhoudsniveau's zijn in de begroting van 2027 verwerkt.
In de primaire begroting van 2027 is geen rekening gehouden met de uitwerking van de taakuitvoering Beheer Openbare Ruimte (inbesteding) omdat hierover nog besluitvorming plaats gaat vinden na medio september 2026.
- Meerjareninvesteringsprogramma (MIP): In de meerjarenbegroting 2026 informeren we de gemeenteraad over het meerjareninvesteringsprogramma en de kasstromen die daaruit voortkomen. Deze hebben effect op de financieringspositie van de gemeente.
- Afschrijvingen en rentetoerekening: Op investeringen is de meest recente financiële verordening van toepassing. De afschrijving en rentetoerekening starten op 1 januari van het jaar ná afronding en/of ingebruikname van een actief. We berekenen de rente over de boekwaarde per 1 januari.
- Rentepercentages: Voor al gerealiseerde investering hanteren we de door de BBV regelgeving aanbevolen rentemethodiek. De omslagrente bedraagt 1,0%. Voor de nog te realiseren investeringen waarvoor de raad investeringskredieten beschikbaar stelt, bedraagt de rekenrente 3,5%.
- Onvoorzien: Er is jaarlijks € 1,35 per inwoner opgenomen voor de kosten van onvoorziene ontwikkelingen. Gebaseerd op 12.000 inwoners in Hattem.
- Grondexploitatie: Hiervoor verwijzen wij naar de nota grondprijzen 2026 zoals vastgesteld door de raad in februari 2026.

1.2.2 Begrotingssaldo in meerjarenperspectief

Onderstaande tabel toont het actuele resultaat van de begroting 2027 - 2030 en hoe dit resultaat tot stand is gekomen. Het peilmoment daarbij is de stand van de begroting (saldo voor mutaties) tot en met de besluiten in de raadsvergadering van 29 juni 2026 waarin de Voorjaarsnota 2026 en de Kadernota 2027-2030 zijn behandeld en vastgesteld. De mutaties die hebben geleid tot het actuele resultaat zijn per programma onder 'wat mag het kosten' in beeld gebracht en toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Primaire begroting 2026	-446	42	215	215
Kadernota 2027	-675	-247	-271	-372
Saldo voor mutaties begroting	-1.121	-205	-55	-157
Begroting 2027	1.347	756	657	1.139
Saldo na mutaties Begroting 2027	226	551	602	983

Onderstaande tabel laat zien hoe de mutaties voortkomende uit de begroting 2027 zijn opgebouwd.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen	-170	-76	182	487
Indexatie	95	353	835	1.830
Kapitaallasten	1.382	796	281	53
Salarissen	41	-316	-641	-1.231
Totaal	1.347	756	657	1.139

Algemene toelichting op de tabel

Per type mutatie worden de grootste posten toegelicht. Het mutatiebedrag geeft de wijziging weer in de Begroting 2027 ten opzichte van de stand in de Begroting 2026, in het betreffende jaar. Waarbij een positief bedrag betekent dat de mutatie een voordelig financieel effect heeft op het jaarresultaat in de Begroting 2027.

Autonome ontwikkelingen

Een mix van hogere baten OZB en hogere lasten voor automatisering (CIO-office) en voor onderhoud (MJOP), heeft per saldo in 2027 en 2028 een nadelig financieel effect op het begrotingsresultaat en vanaf 2029 een voordelig effect.

Indexatie

Het generieke lastenbudget voor loon- en prijsontwikkelingen wordt ingezet ter dekking van de specifieke stijging van met name de lonen en salarissen. Deze inzet, lees: het aframen van het lastenbudget, is een voordeel dat groter wordt richting 2030.

Kapitaallasten

Kapitaallasten worden begroot vanaf het eerstvolgende jaar na realisatie. Het later starten of naar verwachting later gereedkomen van investeringen ten opzichte van het Meerjaren-investeringsprogramma (MIP) 2026, heeft tot gevolg dat de kapitaallasten in de eerste jaren afnemen. Dit voordeel wordt minder richting 2030.

Salarissen

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft hogere indexcijfers berekend voor de lonen voor de sector overheid. Op basis hiervan zijn de salarissen herberekend. Met als financieel effect dat de salariskosten toenemen. Dit nadeel wordt groter richting 2030.

Structureel begrotingssaldo

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van het structurele begrotingssaldo (dus exclusief incidentele inkomsten en uitgaven). Dit is relevant omdat de Provincie naar het structurele saldo kijkt bij haar toezichthoudende rol. Onderstaande tabel corrigeert de saldi voor de incidentele inkomsten en uitgaven. Een overzicht van alle incidentele baten en lasten is opgenomen in hoofdstuk 3.5. Een nadere uitwerking van het structurele begrotingssaldo is opgenomen in hoofdstuk 3.6.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Saldo begroting na mutaties begroting 2027	226	551	602	983
Incidenteel begrotingssaldo	1.414	1.126	322	24
Structureel begrotingssaldo (saldo minus/plus incidenteel)	1.640	1.677	924	1.007

2. Programma's

2.0 Bestuur en ondersteuning

2.0.1 Algemeen

Beschrijving programma

Het programma 'bestuur en ondersteuning' bestaat uit algemene bestuurlijke thema's. Onder meer regionale samenwerking, dienstverlening, financiën en bedrijfsvoering komen in dit programma aan bod. Ook worden de algemene baten van de gemeente verantwoord op dit programma; namelijk de gemeentefondsuitkering en de lokale inkomsten als de OZB. En ook de mutaties op de reserves lopen via dit programma.

2.0.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.0.2.1 Samen maken we Hattem

Wat willen we bereiken?

Wij geloven dat de beste ideeën vaak uit de samenleving zelf komen. Daarom willen wij inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties eerder en beter betrekken bij plannen en besluiten die invloed hebben op hun leefomgeving. Participatie is geen doel op zich, maar onderdeel van de manier waarop wij samenwerken met de samenleving.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Vroegtijdige betrokkenheid	We stellen een participatieverordening op als basis voor participatie in Hattem.
Duidelijkheid vooraf	We maken vooraf duidelijk welke invloed inwoners hebben op beleidsontwikkeling en projecten.
Terugkoppeling	We koppelen terug wat met ideeën, suggesties en participatie-uitkomsten gebeurt
BOB-model	We werken waar afgesproken volgens het model van beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming.

2.0.2.2 Een betrouwbare en bereikbare gemeente

Wat willen we bereiken?

Wij willen een overheid zijn die luistert, uitlegt en doet wat zij belooft. Inwoners moeten gemakkelijk contact kunnen opnemen met de gemeente, begrijpen wat de gemeente van hen vraagt en erop kunnen vertrouwen dat afspraken worden nagekomen.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Bereikbaarheid	We verbeteren de telefonische bereikbaarheid van de gemeente.
Begrijpelijke taal	We schrijven brieven, collegevoorstellen, raadsvoorstellen, raadsinformatiebrieven, beschikkingen en teksten op onze website in begrijpelijke taal.
Transparantie	We maken informatie en besluitvorming beter toegankelijk.
Dienstverlening dichtbij	We blijven inzetten op persoonlijke dienstverlening voor inwoners die ondersteuning nodig hebben.
Zichtbaarheid	Bestuur en organisatie zijn zichtbaar en aanspreekbaar in de samenleving.

2.0.2.3 Financieel gezond en toekomstbestendig

Wat willen we bereiken?

We houden de ambities en middelen in balans met oog voor de meest kwetsbaren, en de mogelijkheden van de gemeentelijke organisatie en financiën. We voeren een sociaal evenwichtig financieel beleid en zorgen ervoor dat de gemeentefinanciën structureel gezond blijven.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Structureel financieel evenwicht	We zorgen voor een zodanig sluitende begroting dat repressief toezicht van toepassing blijft.
Risicobeheersing	We zorgen voor actueel risicomanagement en treffen passende beheersmaatregelen.
Lastenontwikkeling	We hanteren duidelijke uitgangspunten voor OZB en toeristenbelasting.
Organisatieontwikkeling	Investerings in de organisatie worden onderbouwd waarin stabiliteit van de organisatie, het welbevinden van medewerkers, kosten en maatschappelijke meerwaarde inzichtelijk zijn.
Versterken control bedrijfsvoering	We verbeteren de sturing op uitvoering, middeleninzet en realisatie van doelen door de budgetdiscipline te versterken, de financiële functie verder te professionaliseren en de ondersteunende systemen en informatievoorziening te optimaliseren.

2.0.2.4 Democratische besluitvorming en kaderstelling

Wat willen we bereiken?

De gemeenteraad geeft als vertegenwoordiging van de inwoners richting aan het gemeentelijk beleid via een transparant democratisch besluitvormingsproces en controleert uitvoering van dat beleid.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Vertegenwoordigen	We voeren gesprekken met de Hattemse samenleving over de toekomst en de visies.
Richting geven aan beleid	We nemen besluiten voor de toekomst van Hattem.
Terugkoppeling	We communiceren actief over de werkzaamheden en besluitvorming van de gemeenteraad via raad.hattem.nl, De Hattemer en social media.
Informereren	We heten inwoners welkom als 'Gast van de Raad' waarbij de gasten uitleg krijgen over hoe de gemeenteraad werkt.
Doorontwikkeling P&C-cyclus	We professionaliseren de planning- en controlcyclus door de leesbaarheid en toegankelijkheid van de P&C-documenten te verbeteren en de interne processen te optimaliseren, zodat deze beter aansluiten op de informatiebehoefte van de raad.

2.0.2.5 Versterken regionale samenwerking

Wat willen we bereiken?

We kiezen voor samenwerking, stabiliteit en realistische keuzes. We zetten gericht in op het verder versterken en verdiepen van de regionale samenwerking. Daarmee verkleinen we de kwetsbaarheid van de gemeente.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Regionale samenwerking	We versterken regionale samenwerking voor een krachtige regionale positionering, om onze gemeente en organisatie robuuster te maken en de benodigde (specialistische) kennis te vergroten.
Regio Zwolle	De 3 O's (Overheid, Organisaties en Onderwijs) trekken samen op om de grote opgaven rond economie, arbeidsmarkt, woningbouw, mobiliteit, klimaat en leefomgeving integraal aan te pakken, zodat de regio duurzaam kan blijven groeien, de brede welvaart wordt versterkt en het een aantrekkelijke regio blijft om te wonen, werken en leven.
Kop van de Veluwe	De vijf gemeenten, de provincie Gelderland en het waterschap Vallei en Veluwe geven gezamenlijk uitvoering aan de doelen van Regio Zwolle, waarbij de eigen identiteit en specifieke kwaliteiten van de Kop van de Veluwe behouden blijven en de opgaven in het gebied meer gebiedsgericht en integraal worden aangepakt, waardoor ook thema's als energie en stikstof gezamenlijk worden opgepakt.

2.0.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hattem	Nederland
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	2027	9,9	
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	2027	9,1	
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2027	1.268	
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2027	10,6	
Overhead	% van totale lasten	2027	16,11	

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-11.428	-10.630	-10.897	-12.295	-11.040	-11.695
Baten	31.800	31.860	33.512	35.355	33.868	35.253
Saldo programma exclusief reservemutaties	20.372	21.230	22.615	23.061	22.828	23.558
Toevoeging/onttrekking reserves *	282	-270	-1.020	-1.081	-277	21
Saldo programma inclusief reservemutaties	20.653	20.960	21.595	21.980	22.551	23.579

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Accountantscontrole	-13			
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)	-58	-34	-34	-64
Bijstellingen van reserves en voorzieningen 2027-2030	-50	-50	-50	21
Gebiedsopgave Kop van de Kop	-10	-10		
Meerjarenbegroting CIO-Office 2027-2030	-88	-83	-99	-147
Meicirculaire 2026	649	56	-598	-695
Opbrengsten bouwleges	-286	-123	-31	122
Opbrengsten Onroerendezaakbelasting (OZB)	18	166	293	656
Periodiek Arbeids- en Gezondheidskundig Onderzoek	-18			
Rente langlopende geldleningen 2027-2030		32	62	93
Representatiekosten college van B&W	-9	-9	-9	-15
September circulaire 2025 aanvulling	-41	-40	-40	-40
Indexatie				
Indexeringen baten begrotingsjaar 2030	2	2	10	28
Stelpost baten en lasten inzetten als dekking indexatie lasten	91	447	968	1.913
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	688	459	493	460
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	170	-128	-283	-549
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties	-9	-9	-3	-3
Totaal wijzigingen op dit programma	1.042	683	681	1.779

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Accountantscontrole

De gemeenteraad heeft besloten de controle van de jaarrekening 2026 in opdracht te geven aan Baker Tilly. De accountant onderzoekt of de jaarrekening van de gemeente het door de wet vereiste inzicht geeft, overeenkomstig met het bepaalde in artikel 213 lid 2 van de Gemeentewet.

De uitslag van het onderzoek wordt weergegeven in een controleverklaring over de getrouwheid van de jaarrekening.

De controle van het boekjaar 2026 is het laatste jaar van de huidige aanbestedingstermijn. Gelet hierop is de bijstelling van de begroting incidenteel.

Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

Om de vijf jaren moet het MJOP geactualiseerd worden. Dit was voor het laatst in 2021 en daarom is in 2026 deze opnieuw geactualiseerd. Dit leidt tot een aangepaste begroting 2027-2030. Vanaf de begroting 2022 wordt er gewerkt met een voorziening onderhoud.

Voor de komende 10 jaren is een doorrekening gemaakt om de ontwikkeling van de te vormen voorziening te kunnen weergeven. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening. De actualisatie en de doorrekening voor de komende tien jaren laat zien dat een stijging van de dotatie aan de voorziening noodzakelijk is van € 60.000 per jaar.

Bijstellingen van reserves en voorzieningen 2027-2030

De bijstellingen op de reserves en voorzieningen 2029 zijn bij de jaarovergang in LIAS gekopieerd naar 2030. Na beoordeling van de exploitatie-mutaties worden de reserves en voorzieningen meerjarig bijgesteld.

Gebiedsopgave Kop van de Kop

De gemeente Hattem is betrokken bij de gebiedsopgave Kop van de Kop. In 2026 is hiervoor een eerste gebiedsontwerp opgesteld. Voor de verdere uitwerking van deze opgave wordt rekening gehouden met een jaarlijkse bijdrage van € 10.000 in 2027 en 2028. Deze middelen zijn onder meer bestemd voor de voortzetting van het projectleiderschap en de verdere ontwikkeling van het gebiedsproces.

Meerjarenbegroting CIO-Office 2027-2030

De meerjarenbegroting van de CIO-office is geactualiseerd en onder andere geïndexeerd met de cijfers uit de septembercircular 2025.

Meicirculaire 2026

Op 29 mei 2026 is de Meicirculaire 2026 gepubliceerd door het Ministerie van Binnenlandse zaken, met aanpassingen op 8 juni. Deze circulaire heeft, na neutralisatie van de taakmutaties, per saldo een positief effect op de begrotingssaldi. De raad is geïnformeerd over de financiële uitkomsten voor de jaren 2026-2030 (ARI in raad 29 juni). De meerjarige effecten van de meicirculaire zijn verwerkt in de Najaarsnota 2026 en de Begroting 2027-2030.

Opbrengsten bouwleges

Voor de begroting 2027 is een inschatting gemaakt van de verwachte opbrengsten van de bouwleges. Dit voor zowel de structurele- als incidentele opbrengsten. Dit resulteert in een bijstelling van meer incidentele opbrengsten van € 278.800 in 2027 aflopend naar minder incidentele opbrengsten van € 156.000 in 2030. Deze verschillen worden verrekend met de algemene reserve vrij aanwendbaar en hebben dus geen effect op het begrotingssaldo.

Opbrengsten Onroerendezaakbelasting (OZB)

Voor de begroting 2027 is een inschatting gemaakt van de verwachte opbrengsten van de onroerendezaakbelasting (OZB). Dit resulteert in een bijstelling van meer opbrengsten van ca. € 23.600 in 2027 oplopend naar ca. € 655.600 in 2030. Zoals door de raad besloten, wordt voor de periode 2025-2028 2,5% van de opbrengsten aan de algemene reserve toegevoegd voor versterking van de reserve positie.

Periodiek Arbeids- en Gezondheidskundig Onderzoek

Komend jaar gaan we een traject inzetten van eenmaal in de vier jaar een Periodiek Arbeids- en Gezondheidskundig Onderzoek (PAGO).

Rente langlopende geldleningen 2027-2030

De rente die betaald wordt over de aangetrokken langlopende geldleningen als gevolg van een financieringsbehoefte wordt bijgesteld door jaarlijkse aflossingen op de leningen.

Representatiekosten college van B&W

Het jaarlijks budget voor representatie bedraagt € 1.500 en is structureel te laag begroot. Voor 2030 wordt het budget extra verhoogd met € 6.000 voor de tweejaarlijkse 'vier de zomer' festiviteiten

September circulaire 2025 aanvulling

Na de verwerking van de septembercirculaire 2025 in de primaire begroting 2026 is er alsnog een wijziging van de septembercirculaire doorgevoerd. Met een geringe bijstelling van de baten tot gevolg.

Indexatie

Indexeringen baten begrotingsjaar 2030

De geraamde opbrengsten van onder andere leges en de huren van onroerende goederen zijn geactualiseerd en worden voor het begrotingsjaar 2030 ten opzichte van de 2029 met 4% verhoogd.

Stelpost baten en lasten inzetten als dekking indexatie lasten

De bestendige gedragslijn is dat de ontvangen baten uit het gemeentefonds voor loon- en prijscompensatie (LPO) eerst als lastenstelpost (generiek) worden begroot. In de begrotingsvoorbereiding valt de stelpost vrij als er personele kosten, bijdragen aan verbonden partijen en verstrekte subsidies zijn geïndexeerd.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030. Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen en rentepercentage van 3,5%. Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij	Bedrijfsvoeringsorganisatie H2O
Vestigingsplaats	Hattem
Website	Geen
Deelnemende partijen	Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek (H2O) mee.
Doel samenwerking	De bedrijfsvoeringsorganisatie verzorgt voor de deelnemers de ondersteuning op het terrein van de automatisering en creëert daarmee de voorwaarden voor een efficiënte en klantgerichte bedrijfsvoering.
Bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR wordt gevormd uit de portefeuillehouders van de afzonderlijke colleges.

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Bedrijfsvoeringsorganisatie H2O				
Financieel belang	Begroting van de GR is gebaseerd op een Producten en Diensten Catalogus (PDC). Deze wordt jaarlijks gemonitord. De kosten worden specifiek toegerekend aan de gemeenten (vertaald in een deelnemer bijdrage per gemeente). De omvang van het financiële belang is 22,5% (afgerond).			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat	-32	
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)	807	
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	-39	31-12-2025	-79
Vreemd vermogen	1-1-2025	2.485	31-12-2025	2.436

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Leisurelands	
Vestigingsplaats	Arnhem
Website	https://www.leisurelands.nl/nl
Deelnemende partijen	Aan de recreatiegemeenschap wordt onder andere door Veluwe gemeenten deelgenomen, waaronder de gemeente Hattem.
Doel samenwerking	De handelsnaam van RGV Holding BV is Leisurelands. Leisurelands heeft tot taak de behartiging van het gemeenschappelijke belang van de deelnemende gemeenten wat betreft de ontwikkeling van recreatieve en toeristische mogelijkheden in het gebied, dit met bescherming van het landschappelijke karakter. RGV Holding B.V. is eigenaar van in totaal 19 openbare, laagdrempelig toegankelijke recreatiegebieden waaronder jachthaven Hattem en Heerderstrand.
Bestuurlijk belang	De vergaderingen van het algemeen bestuur worden bijgewoond door de portefeuillehouder.

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Leisurelands				
Financieel belang	De gemeente Hattem heeft 1 aandeel in Leisurelands.			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2024	Financieel resultaat	4.390	
Jaar van Bijdrage / Baat	2026	Bijdrage (+) / Baat (-)	0	
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2024	81.273	31-12-2024	84.762
Vreemd vermogen	1-1-2024	16.593	31-12-2024	17.409

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		Noord-Veluws Archief (NoVA)		
Vestigingsplaats	Elburg			
Website	https://www.noordveluwsarchief.nl/			
Deelnemende partijen	Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Heerde, Nunspeet en Oldebroek mee.			
Doel samenwerking	a) het uitvoeren van het bepaalde in de Archiefwet 1995; b) het vervullen van de functie van regionaal kennis- en informatiecentrum op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis door het opbouwen en beheren van een brede collectie (regionaal) historische bronnen en deze op een actieve wijze dienstbaar maken voor het publiek.			
Bestuurlijk belang	De acht colleges van B&W nemen de besluiten voor een goede uitvoering van de Archiefwet 1995.			
Financieel belang				
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		123
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)		140
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-7-2025	0	31-12-2025	123
Vreemd vermogen	1-7-2025	217	31-12-2025	405

NV

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		Alliander
Vestigingsplaats	Amsterdam	
Website	https://www.alliander.com/nl	
Deelnemende partijen	Aandeelhouder is een aantal provincies en een groot aantal gemeenten in Zuid-Holland, Friesland, Gelderland, Noord-Brabant en Noord-Holland.	
Doel samenwerking	Alliander is een netwerkbedrijf dat zorgt voor het vervoeren van energie en daaraan gerelateerde producten aan particuliere en zakelijke klanten op een betrouwbare, veilige en maatschappelijk verantwoorde manier.	
Bestuurlijk belang	De aandeelhoudersvergaderingen worden bijgewoond door de portefeuillehouder.	
Financieel belang	De gemeente Hattem houdt per 1 januari 2026 169.659 aandelen NV Alliander in bezit met een nominale waarde van € 1,65 per aandeel. Met jaarlijkse rentebaten van € 15.000.	
Lokale invloed		

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		Alliander		
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		289.000
Jaar van Bijdrage / Baat	2025	Bijdrage (+) / Baat (-)		-124
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	6.038.000	31-12-2025	6.203.000
Vreemd vermogen	1-1-2025	6.918.000	31-12-2025	7.960.000

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		BNG Bank	
Vestigingsplaats	's Gravenhage		
Website	https://www.bngbank.nl/		
Deelnemende partijen	Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).		
Doel samenwerking	De bank Nederlandse Gemeenten is voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Triple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek private samenwerking.		
Bestuurlijk belang	De gemeente Hattem participeert in het aandelenkapitaal.		

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		BNG Bank	
Financieel belang	De bank is een structuurvennootschap. Het rijk is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en het waterschap. Aangezien de aandeelhouders van de bank alle overheden zijn, is de BNG vanzelfsprekend onderdeel van de publieke sector. De gemeente Hattem heeft per 1 januari 2024 een aantal van 30.030 aandelen in bezit met een nominale waarde van € 2,50 per aandeel. Over 2024 is € 75.000 aan dividend uitgekeerd. Vanaf 2025 wordt jaarlijkse een dividend geraamd van € 50.000.		
Lokale invloed			
Risico's			
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat	172.100

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij BNG Bank				
Jaar van Bijdrage / Baat	2025	Bijdrage (+) / Baat (-)		-42
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	4.777.000	31-12-2025	4.863.000
Vreemd vermogen	1-1-2025	123.614.000	31-12-2025	110.701.000

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Waterbedrijf Vitens				
Vestigingsplaats	Zwolle			
Website	https://www.vitens.nl/			
Deelnemende partijen	Aandeelhouders van de vennootschap Vitens N.V. is een aantal provincies en een groot aantal gemeenten in Gelderland, Overijssel, Flevoland en Midden-Nederland.			
Doel samenwerking				
Bestuurlijk belang	De gemeente Hattem heeft een wethouder in de aandeelhoudersvergadering.			
Financieel belang	De gemeente Hattem heeft 10.682 aandelen in bezit met een nominale waarde van € 1,00. Binnen de continuïteitsdoelstelling is de solvabiliteit m.i.v. boekjaar 2019 te laag en wordt er tot nader besluit (AvA) geen dividend uitgekeerd. Er is geen dividend uitgekeerd over de boekjaren 2021-2025.			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		90.600
Jaar van Bijdrage / Baat	2025	Bijdrage (+) / Baat (-)		0
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	713.600	31-12-2025	809.100
Vreemd vermogen	1-1-2025	1.684.000	31-12-2025	1.846.000

2.1 Veiligheid

2.1.1 Algemeen

Beschrijving programma

Op dit programma worden lasten verantwoord die gerelateerd zijn aan de bestrijding en preventie van criminaliteit in de gemeente. Ook de kosten voor de brandweer en crisisbeheersing vallen onder dit programma.

2.1.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.1.2.1 Een veilig Hattem

Wat willen we bereiken?

Hattem is een prettige, leefbare en relatief veilige gemeente. Inwoners voelen zich veilig in hun buurt en kunnen rekenen op een overheid die samenwerkt aan een veilige leefomgeving.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Veilig in de wijk	BOA's en wijkagenten zijn zichtbaar en benaderbaar.
Sociale veiligheid	We pakken locaties aan waar gevoelens van onveiligheid bestaan en verhogen de samenredzaamheid in de wijk.
Samenwerking veiligheid	We werken nauw samen met politie, veiligheidsregio en maatschappelijke partners.
Ondermijning	We vergroten de bewustwording van ondermijnende criminaliteit en stimuleren meldingsbereidheid.

2.1.2.2 Weerbaar in een veranderende samenleving

Wat willen we bereiken?

Inwoners en gemeente zijn voorbereid op digitale dreigingen, maatschappelijke ontwrichting en noodsituaties. We versterken de weerbaarheid van onze samenleving.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Cyberveiligheid	We versterken de digitale veiligheid van gemeentelijke systemen in.
Bewustwording	We informeren inwoners over digitale fraude, oplichting en cybercriminaliteit.
Samenredzaamheid	We ondersteunen initiatieven die de weerbaarheid in wijken vergroten.
Crisisvoorbereiding	We stimuleren voorbereiding op noodsituaties en calamiteiten.

2.1.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hattem	Nederland
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	2025	2	10
Misdrijven - Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2025	1,6	4,6
Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2025	2,0	5,7
Misdrijven - Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2025	0,4	1,2
Misdrijven - Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2025	0,0	2,1

2.1.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-1.699	-1.752	-1.769	-1.878	-1.898	-1.913
Baten	25	28	20	20	22	26
Saldo programma exclusief reservemutaties	-1.674	-1.724	-1.749	-1.859	-1.876	-1.887
Toevoeging/onttrekking reserves *	0	0	0	0	0	0
Saldo programma inclusief reservemutaties	-1.674	-1.724	-1.749	-1.859	-1.876	-1.887

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)	-6	8	1	26
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-12	-19	-34	-66
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties	6	1	1	4
Totaal wijzigingen op dit programma	-12	-9	-32	-36

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

Om de vijf jaren moet het MJOP geactualiseerd worden. Dit was voor het laatst in 2021 en daarom is in 2026 deze opnieuw geactualiseerd. Dit leidt tot een aangepaste begroting 2027-2030. Vanaf de begroting 2022 wordt er gewerkt met een voorziening onderhoud.

Voor de komende 10 jaren is een doorrekening gemaakt om de ontwikkeling van de te vormen voorziening te kunnen weergeven. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening. De actualisatie en de doorrekening voor de komende tien jaren laat zien dat een stijging van de dotatie aan de voorziening noodzakelijk is van € 60.000 per jaar.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.1.5 Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland	
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Website	https://www.vnog.nl/		
Deelnemende partijen	In deze gemeenschappelijke regeling werken 22 gemeenten - onderverdeeld in een zestal clusters - in de provincie Gelderland samen op het gebied van veiligheid. De gemeente Hattem vormt samen met de gemeenten Elburg, Heerde en Oldebroek het cluster Veluwe-Noord.		
Doel samenwerking	De rode draad in de programmabegroting 2026-2029 zijn de Opgaven van VNOG die staan in het regionaal beleidsplan. Alle doelstellingen en activiteiten in de programma's in deze begroting zijn gerelateerd aan de Opgaven. De Opgaven vormen het concrete antwoord van VNOG op de vragen van de samenleving. Deze Opgaven zijn: • Opgave 0: Het voorkomen, beperken en bestrijden van incidenten, rampen en (langdurige) crises (maatschappelijke opdracht, incidentbestrijding en crisisorganisatie) • Opgave 1: Zelfredzaam & risicobewust • Opgave 2: Vakbekwaam & deskundig • Opgave 3: Sterke informatiepositie • Opgave 4: Een gezonde financiële basis en betrokken medewerkers		
Bestuurlijk belang			
Financieel belang	Het Algemeen Bestuur wordt gevormd door alle burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de bestuurlijke vertegenwoordigers (burgemeesters) van de clusters.		
Lokale invloed			
Risico's			
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat	1.342

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland				
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)		881
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	22.717	31-12-2025	25.061
Vreemd vermogen	1-1-2025	30.501	31-12-2025	49.900

2.2 Verkeer, vervoer en waterstaat

2.2.1 Algemeen

Beschrijving programma

Alle kosten die de gemeente maakt rondom mobiliteit van voertuigen worden geboekt op dit programma. Binnen dit programma worden vooral veel lasten geboekt voor de aanleg en het onderhoud van wegen en (fiets)paden. Naast deze mobiliteit ter land, valt ook de (recreatieve) vaart onder dit programma, zoals het onderhouden van havens en waterwegen.

2.2.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.2.2.1 Veilig onderweg

Wat willen we bereiken?

Iedereen moet zich veilig kunnen verplaatsen. Verkeersveiligheid is een essentiële randvoorwaarde voor een prettige en leefbare gemeente.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Verkeersknelpunten	We pakken de meest verkeersonveilige locaties aan.
Snelheid	We bevorderen passende snelheden en herkenbare 30 km-zones op locaties waar verkeersveiligheid onder druk staat.
Herkenbare inrichting	We zorgen voor duidelijke verkeerssituaties en herkenbare snelheidsregimes.
Verkeersveilig gedrag	We ondersteunen verkeerseducatie en bewustwordingscampagnes.
Communicatie	We zorgen voor heldere en tijdige communicatie bij wegwerkzaamheden en tijdelijke wegafsluitingen.

2.2.2.2 Bereikbaar en duurzaam

Wat willen we bereiken?

Hattem blijft goed bereikbaar en stimuleert duurzame vormen van mobiliteit.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Fiets	We verbeteren fietsverbindingen en fietsvoorzieningen.
Wandelen	We verbeteren wandelroutes met aandacht voor toegankelijkheid.
Openbaar vervoer	We zetten ons in voor behoud en verbetering van openbaar vervoer.
Deelmobiliteit	We stimuleren alternatieven voor individueel autobezit.

2.2.3 Verplichte indicatoren

Op dit programma hebben we geen verplichte indicatoren.

2.2.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-2.355	-2.455	-2.562	-2.729	-2.772	-2.997
Baten	314	284	132	134	140	147
Saldo programma exclusief reservemutaties	-2.041	-2.171	-2.431	-2.594	-2.633	-2.851
Toevoeging/onttrekking reserves *						
Saldo programma inclusief reservemutaties	-2.041	-2.171	-2.431	-2.594	-2.633	-2.851

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)	-34	-10	9	12
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	80	6	68	-130
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	74	82	56	27
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties				5
Totaal wijzigingen op dit programma	120	78	133	-85

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

Om de vijf jaren moet het MJOP geactualiseerd worden. Dit was voor het laatst in 2021 en daarom is in 2026 deze opnieuw geactualiseerd. Dit leidt tot een aangepaste begroting 2027-2030. Vanaf de begroting 2022 wordt er gewerkt met een voorziening onderhoud.

Voor de komende 10 jaren is een doorrekening gemaakt om de ontwikkeling van de te vormen voorziening te kunnen weergeven.

De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening. De actualisatie en de doorrekening voor de komende tien jaren laat zien dat een stijging van de dotatie aan de voorziening noodzakelijk is van € 60.000 per jaar.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030. Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen een rentepercentage van 3,5%.

Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.2.5 Verbonden partijen

Op dit programma zijn geen Verbonden Partijen van toepassing.

2.3 Economie

2.3.1 Algemeen

Beschrijving programma

De gemeente stimuleert op verschillende manieren de lokale economie. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het bedrijfsloket, verschillende (digitale) media, informatieve bijeenkomsten en door samen te werken met het bedrijfsleven. Ook vervult de gemeente een belangrijke taak als het gaat om het ontwikkelen van bedrijventerreinen en het toekomstbestendig houden van winkelgebieden.

2.3.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.3.2.1 Een bruisende binnenstad

Wat willen we bereiken?

Een aantrekkelijke en levendige binnenstad die uitnodigt tot ontmoeten, ondernemen en verblijven.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Detailhandelsvisie	We ontwikkelen samen met ondernemers een nieuwe detailhandelsvisie.
Leegstand	We stimuleren hergebruik van leegstaande panden.
Verblijfskwaliteit	We verbeteren voorzieningen voor bezoekers.
Gastvrijheid	We versterken de aantrekkelijkheid van de binnenstad.

2.3.2.2 Ruimte voor ondernemen

Wat willen we bereiken?

Ondernemers krijgen ruimte om te ondernemen, te investeren en bij te dragen aan een sterke lokale economie.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Ondernemersklimaat	We onderhouden actief contact met ondernemers.
Lokaal inkopen	We stimuleren lokaal ondernemerschap.
Sociaal ondernemen	We bevorderen maatschappelijk verantwoord ondernemen.
Arbeidsmarkt	We ondersteunen initiatieven die bijdragen aan werkgelegenheid.

2.3.2.3 Trots op Hattem

Wat willen we bereiken?

Hattem profileert zich als aantrekkelijke Hanzestad, cultuurhistorische gemeente en groene recreatieve bestemming.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Hanzestad	We versterken de profilering van Hattem als Hanzestad.
Recreatie en toerisme	We werken samen met ondernemers aan een aantrekkelijk recreatief aanbod met behoud van rust, leefbaarheid en kwaliteit van de woonomgeving.
Toerismetafel	We organiseren structureel overleg met toeristische partners.
Regionale samenwerking	We versterken de toeristische samenwerking binnen de regio.

2.3.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hattem	Nederland
Func tiemenging	%	2025	45,7	54,6
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners 15-65 jaar	2025	160,4	196,1

2.3.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-281	-304	-290	-298	-307	-312
Baten	370	365	426	443	460	479
Saldo programma exclusief reservemutaties	89	60	136	145	154	167
Toevoeging/onttrekking reserves *						
Saldo programma inclusief reservemutaties	89	60	136	145	154	167

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Indexatie				
Toeristenbelasting	2	-97	-99	-81
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-2	-3	-6	-11
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties	-4	-4	-6	-6
Totaal wijzigingen op dit programma	-4	-103	-111	-98

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Indexatie

Toeristenbelasting

De baten toeristenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. In de begroting 2027 met jaarlijks 4%.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd.

Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.3.5 Verbonden partijen

BV

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek				
Vestigingsplaats	Hattemerbroek			
Website	https://bedrijvenparkh2o.nl/			
Deelnemende partijen	De drie gemeenten Heerde, Hattem en Oldebroek zijn aandeelhouders elk voor een gelijk deel.			
Doel samenwerking	Het samen met de gemeenten Oldebroek en Heerde ontwikkelen van een gemeentelijk bedrijventerrein waarbij de focus primair ligt op: • werving van bedrijven in de logistiek en distributie (op circa 2/3 deel van terrein); • vulling door lokale bedrijfsverplaatsingen (op ca. 1/3 deel van het terrein).			
Bestuurlijk belang	De structuur van Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is in 2010 aangepast. Met de nieuwe structuur en doelstellingen ontstaat een constructie waarbinnen de B.V. zich uitsluitend kan focussen op het bedrijventerrein zelf. Als onderdeel van het Vernieuwde Perspectief is de Governance verscherpt; het belang daarbij is een duidelijke en op de rol toegesneden deskundige invulling van de samenwerking (door de Directeur/bestuurder van de BV, de Raad van Commissarissen en de aandeelhouders).			
Financieel belang	De gemeente Hattem heeft 1 aandeel in de Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek B.V. met een nominale waarde van € 6.000. De gemeenten staan garant voor de leningen die door financiers aan het Bedrijvenpark H2O zijn verstrekt. De totale garantstelling is € 39 miljoen. Elk van de drie gemeenten staat garant voor een derde deel van dat bedrag. Voor het afritstelsel A28 is in de overeenkomst met de Provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en de Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV, die op 14 maart 2019 is ondertekend, afgesproken dat de bijdrage door de gemeente Hattem € 1 miljoen bedraagt.			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2024	Financieel resultaat	-348	
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)	0	
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2024	3.996	31-12-2024	3.648
Vreemd vermogen	1-1-2024	10.393	31-12-2024	11.685

2.4 Onderwijs

2.4.1 Algemeen

Beschrijving programma

De bekostiging van onderwijs gaat primair via het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap direct naar de schoolbesturen. De gemeenten zijn echter verantwoordelijk voor de onderwijshuisvesting voor openbaar en bijzonder onderwijs. Daarnaast valt ook voor- en vroegschoolse educatie én volwasseneneducatie onder dit programma.

2.4.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.4.2.1 Goede scholen voor de toekomst

Wat willen we bereiken?

Kinderen en jongeren groeien op in een omgeving waarin zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Daarbij horen moderne, toekomstbestendige en passende schoolgebouwen.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Integraal Huisvestingsplan	We stellen een Integraal Huisvestingsplan op.
Onderwijshuisvesting	We investeren in toekomstbestendige schoolgebouwen.
Toekomstige voorzieningen	We zorgen voor een goede afstemming tussen onderwijs, opvang en maatschappelijke voorzieningen.
Herontwikkeling locaties	We benutten vrijkomende locaties voor wonen en voorzieningen.

2.4.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hatterm	Nederland
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5-18 jaar	2024	3,1	6,7
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5-18 jaar	2025	18	28
Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	%	2025	1,5	2,3

2.4.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-1.060	-1.257	-1.032	-989	-1.685	-1.684
Baten	349	313	282	285	376	385
Saldo programma exclusief reservemutaties	-711	-944	-750	-703	-1.309	-1.299
Toevoeging/onttrekking reserves *						
Saldo programma inclusief reservemutaties	-711	-944	-750	-703	-1.309	-1.299

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)	-11	-5	6	40
IKC I Geldersedijk			85	85
PlusOV definitieve begroting 2027-2030		2	2	-13
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	599	598	-12	-19
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-3	-4	-7	-14
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties				4
Totaal wijzigingen op dit programma	585	591	74	83

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) Om de vijf jaren moet het MJOP geactualiseerd worden. Dit was voor het laatst in 2021 en daarom is in 2026 deze opnieuw geactualiseerd. Dit leidt tot een aangepaste begroting 2027-2030. Vanaf de begroting 2022 wordt er gewerkt met een voorziening onderhoud. Voor de komende 10 jaren is een doorrekening gemaakt om de ontwikkeling van de te vormen voorziening te kunnen weergeven. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening. De actualisatie en de doorrekening voor de komende tien jaren laat zien dat een stijging van de dotatie aan de voorziening noodzakelijk is van € 60.000 per jaar.

IKC I Geldersedijk

In de kostendekkende huur van het IKC worden minimaal de kapitaallasten van de kinderopvanglocaties doorberekend.

PlusOV definitieve begroting 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 Hatter is de begroting bijgesteld op basis van de concept-begroting van PlusOV. Jaarlijks voor gelijke bedragen. Op basis van de definitieve begroting van PlusOV worden de exacte bedragen per vervoersstroom, per jaar begroot.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030.

Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen en rentepercentage van 3,5%. Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.4.5 Verbonden partijen

Bij dit programma hoort ook de Verbonden partij "Plus OV". Deze wordt toegelicht op programma 6.0 Sociaal Domein.

2.5 Sport, cultuur en recreatie

2.5.1 Algemeen

Beschrijving programma

Op dit programma worden uitgaven geboekt die te maken hebben met een breed scala aan voorzieningen. Variërend van sportzalen tot musea en van openbaar groen tot de lokale media.

2.5.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.5.2.1 Meedoen, ontmoeten en bewegen

Wat willen we bereiken?

Sport, cultuur en recreatie dragen bij aan gezondheid, ontmoeting, ontwikkeling en verbondenheid. Iedereen moet kunnen meedoen.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Sportdeelname	We stimuleren deelname aan sport en bewegen voor alle leeftijden.
Cultuurparticipatie	We ondersteunen culturele activiteiten en verenigingen en stimuleren zoveel mogelijk zelfvoorzienendheid.
Ontmoeting	We versterken plekken waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten.
Recreatie	We verbeteren recreatieve voorzieningen voor inwoners en bezoekers.

2.5.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hatterm	Nederland
Niet-sporters	%	2024	38,6	42,5

2.5.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-4.061	-3.930	-3.818	-3.945	-3.978	-4.051
Baten	923	401	160	155	127	156
Saldo programma exclusief reservemutaties	-3.138	-3.529	-3.658	-3.790	-3.850	-3.894
Toevoeging/onttrekking reserves *	0	0	0	0	0	0
Saldo programma inclusief reservemutaties	-3.138	-3.529	-3.658	-3.790	-3.850	-3.894

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)	44	-25	-46	-55
Indexatie				
Indexeringen van te verstrekken subsidies en bijdragen			-14	-14
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	2	-38	-37	-32
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-16	-25	-46	-89
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties	6	6	6	10
Totaal wijzigingen op dit programma	36	-82	-137	-181

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

Om de vijf jaren moet het MJOP geactualiseerd worden. Dit was voor het laatst in 2021 en daarom is in 2026 deze opnieuw geactualiseerd. Dit leidt tot een aangepaste begroting 2027-2030. Vanaf de begroting 2022 wordt er gewerkt met een voorziening onderhoud.

Voor de komende 10 jaren is een doorrekening gemaakt om de ontwikkeling van de te vormen voorziening te kunnen weergeven. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening.

De actualisatie en de doorrekening voor de komende tien jaren laat zien dat een stijging van de dotatie aan de voorziening noodzakelijk is van € 60.000 per jaar.

Indexatie

Indexeringen van te verstrekken subsidies en bijdragen

De geraamde uitgaven van subsidies en bijdragen aan verenigingen, stichtingen en instellingen worden ten opzichte van het vorige begrotingsjaar met 2,2% verhoogd. Compensatie als gevolg van de 'inflatie' wordt van het Rijk ontvangen in de algemene uitkering gemeentefonds.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030. Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen een rentepercentage van 3,5%.

Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd.

Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.5.5 Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij	Archeologie
Vestigingsplaats	Zwolle
Website	Geen
Deelnemende partijen	Gemeente Hattem, Zwolle en Zwartewaterland.
Doel samenwerking	Het betreft een gemeenschappelijke regeling met het doel om de samenwerking tussen de gemeenten Hattem, Zwartewaterland en Zwolle voort te zetten waarbij de archeologische opgravingsexpertise van de gemeente Zwolle ook wordt ingezet in de gemeente Hattem en aldus tevens wordt bijgedragen aan het vergroten van inzicht in de regionale archeologische informatie en in de samenhangende bewoningsgeschiedenis van dit gebied. Uitgangspunt hierbij is ook het verdrag van Malta dat beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter (integraal) te beschermen. Het gaat om archeologische resten als nederzettingen, grafvelden, en gebruiksvoorwerpen.
Bestuurlijk belang	Verantwoordelijkheid nemen voor archeologie en daarin zelfstandig beleid willen voeren.

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij	Archeologie			
Financieel belang	De kosten voor de adviezen van de archeoloog worden berekend aan de hand van de standaard uurtarieven binnen de eenheid Expertisecentrum van de gemeente Zwolle. De uurtarieven worden jaarlijks aangepast.			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		
Jaar van Bijdrage / Baat	2025	Bijdrage (+) / Baat (-)		
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025		31-12-2025	
Vreemd vermogen	1-1-2025		31-12-2025	

2.6 Sociaal Domein

2.6.1 Algemeen

Beschrijving programma

Op dit programma worden uitgaven verantwoord die gemeente maakt voor de taken en verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Jeugdwet en Participatiewet. De uitgaven voor welzijn en burgerparticipatie zoals Oldebroek voor mekaar en dorpshuizen vallen hier ook onder.

2.6.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.6.2.1 Goed ouder worden in Hattem

Wat willen we bereiken?

Ouderen kunnen zo lang mogelijk gezond, actief en zelfstandig blijven wonen in hun eigen omgeving en blijven deelnemen aan de samenleving.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Goed ouder worden in Hattem	We geven uitvoering aan het programma Goed ouder worden in Hattem.
Zelfstandig wonen	We stimuleren passende woonvormen voor ouderen. We verhogen de kwaliteit van leven van ouderen door een geïntegreerde aanpak van wonen, zorg en welzijn.
Ontmoeting en verbinding	Een actieve gemeenschap, waarin mensen naar elkaar omzien en waar inwoners op een gezonde en zelfstandige manier ouder kunnen worden. Ondersteund door een netwerk van zorg en welzijn, dicht bij huis en voor iedereen beschikbaar.
Passende ondersteuning	We kijken hoe we continuïteit van (informele) zorg voor alle oudere en kwetsbare inwoners, dag en nacht kunnen realiseren; beschikbaar wanneer nodig en passend bij de uitgangspunten van samenredzaamheid.

2.6.2.2 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?

We streven naar een samenleving waar een ieder zichzelf kan zijn en zich thuis mag voelen. Dat er begrip is voor de diversiteit, dat we open staan voor andere mensen die er anders uit zien, anders denken, anders geloven, anders praten. Maar dat we elkaar daar niet om veroordelen, maar zoeken naar wat ons verbindt. Hierdoor creëren we begrip voor elkaar en ontstaat er meer verdraagzaamheid en saamhorigheid.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Kleurrijk Jezelf Zijn	Door middel van ontmoeting & dialoog, voorlichting & educatie en lokale en regionale samenwerking, werken we aan een meer verdraagzame samenleving in Hattem.

2.6.2.3 Toegang jeugdhulp

Wat willen we bereiken?

In Hattem krijgen gezinnen en kinderen wanneer nodig, op tijd hulp en ondersteuning die past bij de vraag. De toegang tot jeugdhulp is goed vindbaar als onderdeel van loket 0-100 in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG).

Het CJG fungeert als een netwerk waar activiteiten van verschillende partners op elkaar worden afgestemd en gezinnen met een hulpvraag of kwetsbaarheden vroegtijdig in beeld komen. Vanuit de landelijke ontwikkelingen (o.a. hervormingsagenda jeugd, toekomstscenario kind- en gezinsbescherming) is het nodig om een integraal, laagdrempelig lokaal team te organiseren, dichtbij de inwoner.

Deze zogenoemde stevige lokale teams verwijzen niet alleen naar specialistische hulp, maar bieden ook zelf hulp en ondersteuning en hebben verschillende expertises in huis.

Dit vraagt om een doorontwikkeling van loket 0-100.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Verkennen wat nodig is	We onderzoeken hoe we een stevig lokaal team kunnen vormgeven, passend bij de schaal en ambities van Hattem.
We behouden wat goed gaat	We voeren regie op casuïstiek, in samenwerking met andere betrokkenen hulpverleners, kinderen en gezinnen en het informele netwerk, We hebben een laagdrempelig aanspreekpunt voor inwoners op het gebied van vragen over opvoeden en opgroeien. We verwijzen inwoners indien mogelijk naar passende voorliggende voorzieningen, of waar nodig naar geïndiceerde jeugdhulp
Versterken van samenwerking	We investeren in de samenwerking tussen de toegang en de lokale en regionale partners waaronder jeugdgezondheidszorg, (school)maatschappelijk werk, jongerenwerk, leerplicht, Jeugdbescherming en Veilig Thuis.
Verklarende Analyse	We ontwikkelen ons verder in het werken met een Verklarende Analyse, om de hulpvraag van kinderen en gezinnen en de mogelijke oplossing te vinden vanuit en binnen de context van de gezinnen.
Voorliggende voorzieningen	We organiseren voorliggende voorzieningen, zoals jongerenwerk en (school) maatschappelijk werk als voorliggende voorziening, passend bij Hattem en de landelijke ontwikkelingen, rond stevige lokale teams die vanuit o.a. de hervormingsagenda op ons af komen.

2.6.2.4 Passende en kwalitatieve goede jeugdhulp

Wat willen we bereiken?

Jeugdigen en gezinnen krijgen passende en kwalitatief goede jeugdhulp, wanneer ze dit nodig hebben. Dit betekent dat Jeugdhulp geboden wordt die aansluit bij de hulpvraag. We willen uithuisplaatsingen voorkomen en jeugdhulp zo thuis nabij als mogelijk bieden.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Gemeenschappelijke regeling Jeugdregio	De Hervormingsagenda jeugd verplicht jeugdhulpregio's hun samenwerking te formaliseren. We werken in de regio aan het inrichten van een gemeenschappelijke regeling.
Inkoop	We kopen regionaal specialistische jeugdhulp in. Vanuit deze inkoop worden waar nodig op basis van een innovatieagenda producten doorontwikkeld, zo werken we aan een passend en dekkend zorglandschap.
(Boven)Regionale samenwerking	Naast gezamenlijke inkoop werken we regionaal samen op het gebied van accountmanagement, toezicht en andere relevante thema's, zoals de ombouw van residentiële hulp naar kleinschaligheid. Ook kopen we hoog specialistische jeugdhulp met verblijf in, gezamenlijk met de 7 Gelderse jeugdhulpregio's.

2.6.2.5 Armoede en financiële zekerheid

Wat willen we bereiken?

We willen dat inwoners financieel zelfredzaam zijn en problematische schulden zoveel mogelijk voorkomen.

Door financiële problemen vroegtijdig te signaleren en inwoners proactief te ondersteunen, vergroten we de financiële stabiliteit en voorkomen we dat schulden verder oplopen.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Proactievere dienstverlening	We breiden onze dienstverlening uit met een proactievere aanpak. Inwoners met dreigende financiële problemen benaderen we eerder en bieden we ondersteuning die aansluit bij hun persoonlijke situatie en hulpvraag.

2.6.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hattem	Nederland
Banen	Aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	2025	610,5	858,8
Jongeren met een delict voor de rechter	%	2022	1	1
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	%	2024	3	6
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	%	2024	1	2
Netto arbeidsparticipatie	%	2025	76,6	73,2
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000	2025	141,2	281,2
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	2025	247,8	217,8
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2025	10,9	13,7
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2025	0,7	1,0
Jongeren met jeugdreclassering	% van jongeren 12-23 jaar	2025	geen data	0,4
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	2025	610	720

2.6.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-14.158	-14.890	-14.865	-14.103	-13.556	-13.604
Baten	4.388	3.720	3.655	3.407	3.418	3.444
Saldo programma exclusief reservemutaties	-9.771	-11.170	-11.210	-10.696	-10.139	-10.159
Toevoeging/onttrekking reserves *	0	0	0	0	0	0
Saldo programma inclusief reservemutaties	-9.771	-11.170	-11.210	-10.696	-10.139	-10.159

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)	-10	-17	-15	-35
Algemeen en Schoolmaatschappelijk werk	-29	-29	-29	-29
Bijdrage Veilig Thuis – aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling	-11	-16	-21	-26
Meicirculaire 2026	-175	-56	598	695
Oekraïne	11	19	18	39
PGB Jeugd	-10	-10	-10	-10
PlusOV definitieve begroting 2027-2030		2	-1	-21
Indexatie				
Indexeringen van te verstrekken subsidies en bijdragen			-19	-19
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	-23	-22	-22	-22
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-34	-54	-99	-192
Overige mutaties	-5	-5	-6	-6
Totaal wijzigingen op dit programma	-285	-188	395	375

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Actualisatie Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

Om de vijf jaren moet het MJOP geactualiseerd worden. Dit was voor het laatst in 2021 en daarom is in 2026 deze opnieuw geactualiseerd. Dit leidt tot een aangepaste begroting 2027-2030.

Vanaf de begroting 2022 wordt er gewerkt met een voorziening onderhoud.

Voor de komende 10 jaren is een doorrekening gemaakt om de ontwikkeling van de te vormen voorziening te kunnen weergeven. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening. De actualisatie en de doorrekening voor de komende tien jaren laat zien dat een stijging van de dotatie aan de voorziening noodzakelijk is van € 60.000 per jaar.

Algemeen en Schoolmaatschappelijk werk

De afgelopen jaren is door verschil in gehanteerde indexatiepercentages een steeds groter tekort ontstaan in de subsidie voor het algemeen en Schoolmaatschappelijk werk. Voor 2027 bedraagt het tekort € 28.500,- Om de huidige inzet van deze belangrijke preventieve voorziening te behouden, is het noodzakelijk dat het budget wordt opgehoogd. Wanneer dit niet wordt gerepareerd wordt de ureninzet afgebouwd en ontstaan er wachtlijsten en mogelijk meer druk op de gemeentelijke toegangen. Ook bestaat het risico op hogere uitgaven voor specialistische hulp.

De positionering van deze voorziening nemen we mee in het onderzoek naar stevige lokale teams.

Bijdrage Veilig Thuis – aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling bestaat voornamelijk uit wettelijke taken binnen een regionaal samenwerkingsverband in Noord-Oost Gelderland.

Door een sterke toename van meldingen en complexere casuïstiek staan uitvoeringsorganisaties zoals Veilig Thuis onder druk. Het handelingskader voor Veilig Thuis stelt normtijden aan de uitvoering van deze taken.

Recentelijk is, mede naar aanleiding van inspectiebevindingen, gebleken dat het noodzakelijk is de capaciteit van Veilig Thuis te versterken om beter aan deze normen te kunnen voldoen. Hiervoor is gekozen voor een gefaseerde ophoging van de capaciteit. Daarnaast is, vanwege de druk en wachtlijsten binnen de bredere keten, op beperkte schaal geïnvesteerd in extra capaciteit bij andere uitvoeringsorganisaties. Deze combinatie van factoren, samen met een eerlijkere verdeel-systeematiek op basis van inwonertal, leidt tot een structureel hogere gemeentelijke bijdrage van € 108.529,00.

Dit betekent een stijging van €46.116 ten opzichte van het afgelopen jaar. De bijdrage kan in de komende jaren verder stijgen als gevolg van de aanhoudende druk op de keten en de ontwikkeling van de benodigde capaciteit. Bij de kadernota was al een bedrag van € 35.000 meegenomen waardoor de verhoging nu € 11.116 bedraagt.

Meicirculaire 2026

Op 29 mei 2026 is de Meicirculaire 2026 gepubliceerd door het Ministerie van Binnenlandse zaken, met aanpassingen op 8 juni. Deze circulaire heeft, na neutralisatie van de taakmutaties, per saldo een positief effect op de begrotingssaldi. De raad is geïnformeerd over de financiële uitkomsten voor de jaren 2026-2030 (ARI in raad 29 juni). De meerjarige effecten van de meicirculaire zijn verwerkt in de Najaarsnota 2026 en de Begroting 2027-2030.

Oekraïne

Vanaf boekjaar 2027 wijzigt het Rijk de financieringssysteematiek. Voortaan worden de werkelijke kosten vergoed in plaats van de normkosten. De begroting wordt budgetneutraal opgevoerd.

PGB Jeugd

In de afgelopen jaren hebben we het budget voor PGB steeds verder verlaagd. We streven ernaar hulp en ondersteuning zoveel mogelijk in te zetten via Zorg in Natura. Dit heeft geleid tot een forse afname van het aantal PGB's voor jeugd. De laatste tijd zijn we dat de vraag naar PGB's weer iets toeneemt. Dit is deels een gevolg van de toegenomen complexiteit; inwoner hebben soms heel specifieke zorg nodig, waarvoor geen alternatief in onze regionale inkoop is gecontracteerd.

Ook zien we meer inzet van informele zorg.

De verwachting is dat voor 2027 het budget niet toereikend is. We beoordelen altijd of een PGB de juiste vorm is, maar kunnen een PGB niet zomaar afwijzen. Als we het budget niet ophogen, verwachten we eind van het jaar te maken te krijgen met een overschrijding van het budget.

PlusOV definitieve begroting 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 Hattem is de begroting bijgesteld op basis van de concept-begroting van PlusOV. Jaarlijks voor gelijke bedragen.

Op basis van de definitieve begroting van PlusOV worden de exacte bedragen per vervoersstroom, per jaar begroot.

Indexatie

Indexeringen van te verstrekken subsidies en bijdragen

De geraamde uitgaven van subsidies en bijdragen aan verenigingen, stichtingen en instellingen worden ten opzichte van het vorige begrotingsjaar met 2,2% verhoogd.

Compensatie als gevolg van de 'inflatie' wordt van het Rijk ontvangen in de algemene uitkering gemeentefonds.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030. Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen een rentepercentage van 3,5%.

Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.6.5 Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij	Plus OV			
Vestigingsplaats	Lochem			
Website	https://www.plusov.nl/			
Deelnemende partijen	Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Hattem, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen mee.			
Doel samenwerking	Samenwerking op het gebied van aanvullend openbaar vervoer. Door het combineren van vervoersstromen kan het vervoer efficiënter worden vormgegeven.			
Bestuurlijk belang	In het bestuur zitten wethouders uit alle 9 gemeenten.			
Financieel belang	Hattem neemt af: leerlingenvervoer primair en (voortgezet) speciaal onderwijs, jeugdwet vervoer (route gebonden), vraagafhankelijk Wmo-vervoer en dagbestedings-vervoer (route gebonden). De gemeentelijke bijdrage is incl. 9% BTW, met uitzondering van routegebonden vervoer waar geen BTW van toepassing is.			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat	0	
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)	548	
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	90	31-12-2025	102
Vreemd vermogen	1-1-2025	1.753	31-12-2025	3.095

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij	Sociale recherche IJssel-Vechtstreek			
Vestigingsplaats				
Website	Geen			
Deelnemende partijen	Aan de unit Regionale Sociale Recherche van de gemeente Zwolle zijn negen gemeenten aangesloten; Zwolle, Dalfsen, Hardenberg, Ommen, Zwartewaterland, Olst-Wijhe, Kampen, Dronten en Hattem.			

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		Sociale recherche IJssel-Vechtstreek			
Doel samenwerking	De taak en doelstelling van de Sociale recherche is het voorkomen en opsporen van fraude en misbruik van sociale verzekeringswetten en een consultfunctie. De Gemeenschappelijke Regeling is ontstaan uit het oogpunt van effectiviteit. In een groter dienstverband kan een betere kwaliteit en dienstverlening worden geboden.				
Bestuurlijk belang	In het bestuursoverleg participeren de wethouders uit de deelnemende gemeenten.				
Financieel belang	De gemeente Zwolle voert de werkzaamheden uit. De kosten worden verrekend op basis van het aantal uitkeringsgerechtigden.				
Lokale invloed					
Risico's					
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat			
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)			24
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag	
Eigen vermogen	1-1-2025		31-12-2025		
Vreemd vermogen	1-1-2025		31-12-2005		

2.7 Volksgezondheid en Milieu

2.7.1 Algemeen

Beschrijving programma

De gemeente Hattem is verantwoordelijk voor de inzameling van afval en voor de aanleg en onderhoud van riolering. Hiervoor worden ook heffingen opgelegd (riool- en afvalstoffen- heffing) welke in principe 100% kostendekkend zijn.

Dit zijn de twee grootste posten op dit taakveld. Daarnaast worden ook nog uitgaven rondom milieubeheer, begraafplaatsen en de volksgezondheid op dit programma verantwoord.

2.7.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'.

Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie. Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.7.2.1 Krachtig Hattem

Wat willen we bereiken?

Iedereen doet mee en telt mee. Inwoners houden zoveel mogelijk zelf regie over hun leven en krijgen ondersteuning wanneer dat nodig is. Problemen voorkomen heeft daarbij de voorkeur boven problemen oplossen.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Krachtig Hattem	We geven uitvoering aan het programma Krachtig Hattem.
Preventie	We investeren in preventie en vroegsignalering.
Meedoen	We stimuleren participatie in werk, onderwijs, sport, cultuur en vrijwilligerswerk.
Ondersteuning dichtbij	We organiseren ondersteuning zo dichtbij mogelijk.
Integrale aanpak	We verbinden zorg, welzijn, participatie en schuldhulpverlening.
Drie uitvoeringslijnen	We zetten binnen Krachtig Hattem interventies voor in op drie uitvoeringslijnen; Een veilige gezonde schoolomgeving, Samen Scoren, voor een veilige sportomgeving en Krachtig Hattem in de Marke, een laagdrempelige ontmoetingsplek voor inwoners en professionals. We doen dit in samenwerking met de partners die betrokken zijn bij Krachtig Hattem, zoals jongerenwerk, de JGZ 0-4, maatschappelijk werk sportverenigingen en onderwijs.
We continueren wat goed gaat	In 2027 gaan we verder op de ingeslagen weg, we rollen interventies verder uit, we nemen deel aan campagnes en organiseren activiteiten en bijeenkomsten voor inwoners die ondersteunend zijn aan de interventies.
Monitoren	We monitoren de effecten van onze aanpak in samenwerking met partners als de GGD en het onderwijs.
Groepstrainingen	Vanuit het CJG worden reguliere preventieve groepsinterventies geboden zoals weerbaarheidstrainingen etc.

2.7.2.2 Duurzaamheid dichtbij

Wat willen we bereiken?

Wij werken samen aan een CO₂-neutrale en energieneutrale energievoorziening in 2050, waarbij de benodigde energie uit hernieuwbare energiebronnen komt en binnen de regio wordt opgewekt. Wij zetten in op energiebesparing, duurzame energieopwekking en het verlagen van de CO₂-uitstoot.

Daarnaast moeten alle woningen en gebouwen uiterlijk in 2050 zijn overgestapt op een alternatief voor verwarming met aardgas. (Omgevingsvisie Hattem 2022)

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Energieloket	We realiseren één herkenbaar aanspreekpunt voor verduurzaming.
Netcongestie en hernieuwbare energie	Wij stimuleren hernieuwbare energieproductie door samen met onze buurgemeenten en andere partners te werken aan de Regionale Energie Strategie. Ook werken wij samen aan oplossingen voor netcongestie en een betere balans in het energiesysteem.
Warmteprogramma	Wij voeren het warmteprogramma uit en monitoren de voortgang richting een duurzame warmtevoorziening.
Energiearmoede	We ondersteunen huishoudens met hoge energielasten.
Hattems Isolatie Plan (HIP)	Wij stimuleren woningisolatie en energiebesparende maatregelen door uitvoering van het Hattems Isolatieplan voor slecht geïsoleerde woningen.
Bewustwording en advies	Wij ondersteunen inwoners bij verduurzamingsvraagstukken via het energieloket, energie- en tuinklimaatcoaches en onafhankelijk energieadvies.

2.7.2.3 Groen, klimaatbestendig en circulair

Wat willen we bereiken?

Hattem blijft een groene gemeente die voorbereid is op klimaatverandering en zorgvuldig omgaat met grondstoffen en biodiversiteit.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Klimaatadaptatie	We investeren in waterberging, schaduw en vergroening.
Biodiversiteit	We versterken natuur en biodiversiteit in de openbare ruimte.
Circulaire economie	We passen circulaire principes toe bij beheer en inrichting.
Afval en hergebruik	We onderzoeken de mogelijkheden voor een milieubrengstation in of in de nabijheid van Hattem.

2.7.2.4 Zorg voor een waardige en toekomstbestendige begraafplaats

Wat willen we bereiken?

Een gemeentelijke begraafplaats waar nabestaanden nu en in de toekomst op respectvolle wijze afscheid kunnen nemen van hun dierbaren, kunnen herdenken en ontmoeten.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Capaciteit	We ruimen graven zonder rechthebbenden en zorgen voor voldoende capaciteit voor toekomstige begravingen.
Biodiversiteit	Eventuele vervanging van groen wordt waar mogelijk ingericht met aandacht voor biodiversiteit.
Cultuur	We beschermen en behouden cultuurhistorisch waardevolle graven, voor zover deze onder gemeentelijke zorg vallen.

2.7.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hattem	Nederland
Omvang huishoudelijk restafval	Kg per inwoner	2024	52	148
Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit	%	2024	22,4	42,8

2.7.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-5.127	-5.932	-5.601	-6.153	-6.329	-6.670
Baten	4.309	4.339	4.119	4.741	4.861	5.030
Saldo programma exclusief reservemutaties	-818	-1.592	-1.482	-1.412	-1.467	-1.639
Toevoeging/onttrekking reserves *	0	0	0	0	0	0
Saldo programma inclusief reservemutaties	-818	-1.592	-1.482	-1.412	-1.467	-1.639

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Bijstelling budgetten begraven	1	1	1	11
Meicirculaire 2026	-461			
Rioolheffing	143	54	94	
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	45	-194	-195	-194
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-117	-134	-167	-229
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties	-8	1	-6	-10
Totaal wijzigingen op dit programma	-397	-272	-274	-421

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Bijstelling budgetten begraven

Op basis van de huidige aantallen voor het verlenen van rechten, begraven, bijzetten asbussen en urnen, grafbedekking en onderhoud en het afkopen van graven is voor de begroting 2027 een inschatting gemaakt van de verwachte opbrengsten.

Dit is een bijstelling van meer opbrengsten voor begrafenisrechten van ca. € 800 en van minder opbrengsten voor afkoop van graven van ca. € 31.300.

Meicirculaire 2026

Op 29 mei 2026 is de Meicirculaire 2026 gepubliceerd door het Ministerie van Binnenlandse zaken, met aanpassingen op 8 juni. Deze circulaire heeft, na neutralisatie van de taakmutaties, per saldo een positief effect op de begrotingssaldi. De raad is geïnformeerd over de financiële uitkomsten voor de jaren 2026-2030 (ARI in raad 29 juni).

De meerjarige effecten van de meicirculaire zijn verwerkt in de Najaarsnota 2026 en de Begroting 2027-2030.

Rioolheffing

Voor de begroting 2027 is een inschatting gemaakt van de verwachte opbrengsten van de rioolheffing. Dit resulteert in een bijstelling van minder opbrengsten van € 12.000 in 2027 naar meer opbrengsten van € 118.600 in 2030. Deze verschillen worden verrekend met voorziening en hebben dus geen effect op het begrotingssaldo.

Daarnaast zijn de kosten ook gestegen waardoor er minder aan de voorziening hoeft worden toegevoegd dan begroot. Dit levert een voordeel op voor het begrotingssaldo van ca. € 143.000 in 2027 aflopend naar € 94.100 in 2029.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030.

Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen een rentepercentage van 3,5%. Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.7.5 Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij	GGD Noord- en Oost Gelderland
Vestigingsplaats	Warnsveld
Website	https://www.ggdnog.nl/
Deelnemende partijen	GGD Noord- en Oost-Gelderland is de gezondheidsdienst van 22 gemeenten in de regio's Achterhoek, Midden-IJssel/Oost-Veluwe en Noord-Veluwe, waaronder de gemeente Hattem.

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		GGD Noord- en Oost Gelderland		
Doel samenwerking	De gemeenten in de regio Noord- en Oost Gelderland zetten zich op bepaalde terreinen van lokale gezondheidszorg samen in voor hun inwoners. Een belangrijke plek daarin hebben gezondheid en hulpverlening. De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft tot taak de behartiging van het gemeenschappelijke belang van de deelnemende gemeenten op het gebied van volksgezondheid.			
Bestuurlijk belang	De deelnemende gemeenten hebben hun samenwerking vastgelegd in een gemeenschappelijke regeling, de 'statuten' van de GGD. Hattem neemt deel in het bestuur. Verder wordt bestuurlijk en ambtelijk deelgenomen in diverse portefeuillehoudersoverleggen van de regio.			
Financieel belang	De gemeente Hattem draagt middels een jaarlijkse bijdrage per inwoner bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.			
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		1.184
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)		317
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	1.921	31-12-2025	3.102
Vreemd vermogen	1-1-2025	11.330	31-12-2025	6.969

Bedragen x € 1.000

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij		Omgevingsdienst Veluwe
Vestigingsplaats	Apeldoorn	
Website	https://www.odveluwe.nl/	
Deelnemende partijen	Aan de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Veluwe (ODV) wordt door dertien deelnemers deelgenomen, waaronder twaalf Veluwse gemeenten en de provincie Gelderland. De gemeenten zijn: Apeldoorn, Brummen, Elburg, Ermelo, Epe, Harderwijk, Hattem, Heerde, Nunspeet, Oldebroek, Putten en Voorst.	
Doel samenwerking	Omgevingsdienst Veluwe behandelt voor de deelnemers de aanvragen voor vergunningen in het kader van het omgevingsrecht, toetst meldingen, houdt toezicht op en handhaaft de milieuaspecten van de Omgevingswet. Daarnaast adviseert ODV gemeenten en provincie bij de opstelling van beleid en bij specifieke ontwikkel- of uitvoeringsprojecten op het gebied van ruimtelijke ordening, circulariteit en duurzaamheid.	
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft een vertegenwoordiger in het algemeen bestuur.	
Financieel belang	De gemeente Hattem draagt door middel van een jaarlijkse bijdrage bij in de kosten van de Gemeenschappelijke regeling ODV.	
Lokale invloed		
Risico's		

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij Omgevingsdienst Veluwe				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		778
Jaar van Bijdrage / Baat	2027	Bijdrage (+) / Baat (-)		312
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	584	31-12-2025	1.224
Vreemd vermogen	1-1-2025	3.852	31-12-2025	3.103

NV

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij ROVA	
Vestigingsplaats	Zwolle
Website	https://www.rova.nl/
Deelnemende partijen	23 gemeenten zijn aandeelhouder van de vennootschap N.V. ROVA.
Doel samenwerking	Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van de afvalzorgplicht van gemeenten.
Bestuurlijk belang	De gemeente is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang	De gemeente Hattem heeft 172 aandelen A in bezit met een nominale waarde van € 113,45. Met jaarlijkse rentebaten van € 24.000.

Bedragen x € 1.000

Naam Verbonden partij ROVA				
Lokale invloed				
Risico's				
Jaar financieel resultaat	2025	Financieel resultaat		4.820
Jaar van Bijdrage / Baat	2025	Bijdrage (+) / Baat (-)		-57
Financiële gegevens	Begindatum	Bedrag	Einddatum	Bedrag
Eigen vermogen	1-1-2025	44.169	31-12-2025	46.039
Vreemd vermogen	1-1-2025	63.717	31-12-2025	64.185

2.8 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing

2.8.1 Algemeen

Beschrijving programma

Met een situationeel grondbeleid drukt de gemeente duidelijk haar stempel op de inrichting van de publieke ruimte.

Zo wordt via omgevingsplannen bepaald welke grond voor welk gebruik geschikt is en wordt het grondbeleid gebruikt om woonwijken te realiseren of inbreidingslocaties van functie te laten veranderen. Afhankelijk van de situatie wordt gekozen voor een actief of faciliterend grondbeleid.

2.8.2 Speerpunten

In de hierna opgenomen speerpunten herkent u de ambities uit het bestuursakkoord 2026–2030 'Dichtbij & Daadkrachtig'. Daarnaast zijn speerpunten opgenomen vanuit de gemeentelijke organisatie.

Gezamenlijk geven deze speerpunten richting aan de uitvoering van het beleid en de verdere ontwikkeling van de organisatie. Per speerpunt is aangegeven welke doelen we in 2027 nastreven en welke inzet daarvoor wordt geleverd.

2.8.2.1 Wonen voor iedere generatie

Wat willen we bereiken?

Hattem moet kunnen meegroeien met de behoeften van haar inwoners. We willen een woningmarkt waarin inwoners in iedere levensfase een passende woning kunnen vinden en waarin doorstroming wordt bevorderd zodat de bestaande woningvoorraad beter wordt benut.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Doorstroming	We geven prioriteit aan woningbouw die aantoonbaar bijdraagt aan maatschappelijk belang en doorstroming op de woningmarkt.
Seniorenhuisvesting	We realiseren meer levensloopbestendige woningen en appartementen voor ouderen.
Passende woningen	We sturen op woningen die aansluiten bij de veranderende huishoudenssamenstelling.
Starters	We vergroten de kansen voor starters door het bevorderen van doorstroming binnen de bestaande woningvoorraad.
Woonzorgopgave	We verbinden woningbouw aan de opgaven uit de woonzorgvisie.
Beschikbare instrumenten	We nemen meer regie en benutten alle beschikbare instrumenten om woningbouw en woonzorgvoorzieningen te versnellen.

2.8.2.2 Slim omgaan met ruimte

Wat willen we bereiken?

De beschikbare ruimte in Hattem wordt zorgvuldig benut met oog voor leefbaarheid, landschap en toekomstige generaties.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Gebruik en herontwikkeling locaties	We gebruiken en benutten bestaande leegstaande panden, oude schoollocaties en gemeentelijke gronden beter om in te zetten voor wonen of andere (maatschappelijke) voorzieningen.
Gemeentelijk vastgoed	Wij kijken naar de duurzame inzet van gemeentelijk vastgoed. We voeren een quickscan toekomst stadhuis uit.

2.8.2.3 Toekomstbestendige voorzieningen

Wat willen we bereiken?

Voorzieningen blijven passend bij de behoeften van inwoners en financieel haalbaar voor de gemeente.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Integraal Huisvestingsplan	We realiseren toekomstbestendige scholen die passen bij modern onderwijs.
Toekomst stadhuis	We voeren een quickscan uit naar de toekomst van het stadhuis met 2 à 3 haalbare scenario's inclusief kosten, planning en participatiemomenten.

2.8.2.4 Werken met de Omgevingswet

Wat willen we bereiken?

Sinds de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024 wordt toegewerkt naar een situatie waarin de gemeente uiterlijk op 1 januari 2030 volledig werkt volgens de bedoeling en uitgangspunten van de Omgevingswet.

De belangrijkste activiteit voor de komende jaren is de vormgeving van een gebiedsdekkend omgevingsplan.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Omgevingswet	We optimaliseren de processen en werkwijzen om de mogelijkheden van de Omgevingswet beter te kunnen benutten.
Omgevingsplan	Op basis van een Plan van aanpak Omgevingsplan wordt gewerkt aan het opstellen van een gebiedsdekkend omgevingsplan dat voor 2032 gereed moet zijn. Hierbij wordt intensief samengewerkt binnen H2O-verband. We nemen de raad stap voor stap mee in dit proces.

2.8.2.5 Ruimte voor wonen, nu en in de toekomst

Wat willen we bereiken?

We hebben de ambitie om tot 2030 ongeveer 1.100 woningen te realiseren. In ons Programma Wonen beschrijven we hoe we zorgen voor een ruimer, diverser, betaalbaar en passend woningaanbod voor huidige en toekomstige inwoners.

Om deze ambitie waar te maken, nemen we als gemeente een actievere regierol en zetten we verschillende instrumenten in om de woningvoorraad aantrekkelijk en betaalbaar te houden voor een brede doelgroep.

Daarbij werken we samen met verschillende regiopartners, zoals Noord-Veluwe en de gemeenten Heerde en Epe. Ook stemmen we af met andere beleidsvelden zoals economie, natuur, sociaal domein en mobiliteit.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Vereveningsfonds	We stellen een vereveningsfonds op om de sociale woningbouwopgave te stimuleren.
Toetsingskader woningbouwinitiatieven	We stellen een toetsingskader woningbouwinitiatieven op, zodat nieuwe woningbouwinitiatieven zowel kwantitatief als kwalitatief aansluiten op onze ambities en passend bij Hattem.
Woningmarktonderzoek	Samen met de gemeenten Epe en Heerde en woningcorporatie Triada laten we een woningmarktonderzoek uitvoeren. Dit geeft een actueel beeld van de huidige woningmarkt en de woonbehoefte. Dit onderzoek wordt iedere vier jaar geactualiseerd.

Anti-speculatiebeding & zelfbewoningsplicht	We werken het anti-speculatiebeding en de zelfbewoningsplicht verder uit. Zo voorkomen we het opkopen van betaalbare koopwoningen door beleggers en speculatief gedrag.
Huisvestingsverordening	We werken samen met de gemeenten Epe en Heerde aan een nieuwe huisvestingsverordening met urgentieregeling die aansluit op de Wet versterking regie volkshuisvesting.
Beter Benutten Bestaande Voorraad	Samen met de gemeenten Epe en Heerde en woningcorporatie Triada onderzoeken we de mogelijkheden voor het beter benutten van de bestaande voorraad. In iedere gemeente draaien we een pilot. In Hattem zal dat in de vorm van woningsplitsing zijn.
Instandhoudingstermijn goedkope koopwoningen in het omgevingsplan	We leggen een instandhoudingstermijn voor goedkope koopwoningen vast in het omgevingsplan. Hierdoor kunnen goedkope koopwoningen 10 jaar in het betaalbare segment behouden blijven.

2.8.2.6 Optimaal benutten van ruimte

Wat willen we bereiken?

Het zo optimaal mogelijk ordenen, verdelen en inrichten van de (schaarse) beschikbare ruimte in Hattem, zodat de kwaliteit voor de gebruikers maximaal is.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Regionale samenwerking op het gebied van ruimte	We werken binnen de Kop van de Veluwe nauw samen op complexe en gemeente overstijgende opgaven in de ruimtelijke ordening, zoals stikstof, netcongestie, gebiedsprocessen en regionale bedrijventerreinen.
Gebiedsontwikkeling	We werken in Hattem aan diverse gebiedsontwikkelingen voor woningbouw, bedrijven en voorzieningen. Het zwaartepunt ligt bij de woningbouwontwikkelingen, zoals 't Veen en de woonzorgzones. Naast deze grote locaties wordt er op diverse locaties gewerkt aan nieuwe woongebieden, waarbij de gemeente in bepaalde gevallen ook initiatiefnemer is (o.a. De Zaaier en Apeldoornseweg).
Leefomgeving	We zorgen voor een zorgvuldige balans tussen het bouwen van voldoende woningen enerzijds en het behouden van het karakter van Hattem met een gezonde en groene leefomgeving ter voorkoming van hittestress.

2.8.2.7 Een veilige en leefbare gemeente

Wat willen we bereiken?

Wij werken samen aan een veilige en prettige omgeving waarin wij wonen, werken en verblijven. Regels en prioriteiten worden, ook qua handhaving, steeds afgestemd op actuele ontwikkelingen.

Onderwerp	Wat gaan we daarvoor doen?
Zichtbaar en benaderbaar als het gaat om veiligheid en handhaving	In het nog op te stellen Uitvoerings- en Handhavingsprogramma (U&H-P) worden voor 2027 de gezamenlijke strategische kaders (uit de U&H-S) vertaald naar prioriteiten en concrete acties op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving.

2.8.3 Verplichte indicatoren

Voor een toelichting op de indicatoren verwijzen we u naar de bijlage 'toelichting verplichte indicatoren'.

Verplichte indicatoren				
Indicator	Eenheid	Periode	Hattem	Nederland
Gemiddelde WOZ waarde	Per € 1.000	2026	537	439
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2024	11,7	8,4
Demografische druk	%	2026	86,3	71,3
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Euro per jaar	2026	1.374	993
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Euro per jaar	2026	1.397	1.089

2.8.4 Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Financieel overzicht						
Exploitatie in €	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	-4.294	-1.671	-1.550	-1.520	-1.522	-1.575
Baten	2.272	1.175	1.324	1.000	693	541
Saldo programma exclusief reservemutaties	-2.022	-496	-226	-520	-829	-1.034
Toevoeging/onttrekking reserves *	0	0	0	0	0	0
Saldo programma inclusief reservemutaties	-2.022	-496	-226	-520	-829	-1.034

* '-'=Toevoeging aan reserve (last exploitatie); '+'=onttrekking aan reserve (baat exploitatie)

Onderstaande tabel laat zien hoe de financiële mutaties behorende bij dit programma zijn opgebouwd. Onder de tabel staat de toelichting per onderwerp.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Autonome ontwikkelingen				
Anterieure overeenkomsten	16	0	0	0
Opbrengsten bouwleges	279	103	-2	-155
Kapitaallasten				
Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030	-14	-14	-14	-14
Salarissen				
Personeelsbegroting 2027-2030	-20	-31	-56	-109
Mutaties kleiner dan € 10.000				
Overige mutaties				1
Totaal wijzigingen op dit programma	262	59	-72	-277

Onderstaand ziet u de tekstuele toelichting op de mutaties bij dit programma.

Autonome ontwikkelingen

Anterieure overeenkomsten

De baten uit anterieure overeenkomsten worden naar verwachting € 16.000 hoger gerealiseerd dan begroot.

Dit zijn afspraken met initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen over het verhalen van gemeentelijke kosten.

Opbrengsten bouwleges

Voor de begroting 2027 is een inschatting gemaakt van de verwachte opbrengsten van de bouwleges. Dit voor zowel de structurele- als incidentele opbrengsten.

Dit resulteert in een bijstelling van meer incidentele opbrengsten van € 278.800 in 2027 aflopend naar minder incidentele opbrengsten van € 156.000 in 2030.

Deze verschillen worden verrekend met de algemene reserve vrij aanwendbaar en hebben dus geen effect op het begrotingssaldo.

Kapitaallasten

Kapitaallasten reeds gerealiseerde en voorgenomen investeringen 2027-2030

Het betreft de doorbelasting van rente en afschrijving aan de deelprojecten van reeds gerealiseerde en voorgenomen meerjareninvesteringen voor de periode 2028-2030.

Hierbij is uitgegaan van aan te trekken langlopende geldleningen tegen een rentepercentage van 3,5%.

Met betrekking tot de reeds gerealiseerde investeringen is het omslagpercentage van 1% toegepast.

Salarissen

Personeelsbegroting 2027-2030

De lonen en salarissen voor bestuur en personeel zijn voor de jaren 2027 t/m 2030 geactualiseerd en geïndexeerd. Voor de indexering is gerekend met de percentages voor de loon- en prijsontwikkelingen zo ze zijn opgenomen in de meicirculaire 2026 - gemeentefonds.

2.8.5 Verbonden partijen

Op dit programma zijn geen Verbonden Partijen van toepassing.

3. Financiën

3.1 Algemeen

In dit hoofdstuk worden de meerjarige verplichte financiële overzichten conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten (BBV) weergegeven. De volgende verplichte overzichten zijn opgenomen:

- Financieel overzicht op basis van taakvelden
- Meerjarig overzicht baten en lasten per programma
- Geprognosticeerde meerjarenbalans
- EMU Saldo
- Overzicht incidentele baten en lasten per programma

3.2 Financieel overzicht taakvelden

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten per taakveld opgenomen. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is dit overzicht een verplicht onderdeel van de begroting.

Bedragen x € 1.000

Taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
0 Bestuur en ondersteuning				
0.1	Bestuur	-2.541	185	-2.357
0.10	Mutaties reserves	-1.407	382	-1.026
0.2	Burgerzaken	-462	291	-170
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-32	45	13
0.4	Overhead	-7.370	196	-7.174
0.5	Treasury	-96	325	229
0.61	OZB woningen		4.378	4.378
0.62	OZB niet-woningen		1.767	1.767
0.64	Belastingen overig	-374	78	-296
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds		26.246	26.246
0.8	Overige baten en lasten	-16		-16
Subtotaal		-12.298	33.893	21.595
1 Veiligheid				
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-1.075	12	-1.063
1.2	Openbare orde en veiligheid	-695	9	-686
Subtotaal		-1.769	20	-1.749
2 Verkeer, vervoer en waterstaat				
2.1	Verkeer en vervoer	-2.445	130	-2.315
2.2	Parkeren	-108	2	-106
2.3	Recreatieve havens	-10		-10
Subtotaal		-2.562	132	-2.431
3 Economie				
3.1	Economische ontwikkeling	-65		-65
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-3	2	-1
3.4	Economische promotie	-221	424	203
Subtotaal		-290	426	136
4 Onderwijs				
4.1	Openbaar basisonderwijs	-38		-38
4.2	Onderwijshuisvesting	-297		-297
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-697	282	-415
Subtotaal		-1.032	282	-750

5 Sport, cultuur en recreatie				
5.1	Sportbeleid en activering	-194		-194
5.2	Sportaccommodaties	-1.329	44	-1.285
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-168		-168
5.4	Musea	-191	59	-132
5.5	Cultureel erfgoed	-226	27	-199
5.6	Media	-290	12	-278
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1.420	17	-1.403
Subtotaal		-3.818	160	-3.658
6 Sociaal domein				
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-1.932	868	-1.064
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	-359		-359
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	-355		-355
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	-127		-127
6.3	Inkomensregelingen	-3.890	2.728	-1.161
6.4	WSW en beschut werk	-1.000		-1.000
6.5	Arbeidsparticipatie	-305		-305
6.60	Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	-456	12	-445
6.711	Huishoudelijke hulp (Wmo)	-1.470	47	-1.423
6.712	Begeleiding (Wmo)	-731		-731
6.713	Dagbesteding (Wmo)	-155		-155
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	-171		-171
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	-1.905		-1.905
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	-750		-750
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	-15		-15
6.791	PGB Wmo	-75		-75
6.792	PGB Jeugd	-30		-30
6.811	Beschermd Wonen (Wmo)	-4		-4
6.821	Jeugdbescherming	-150		-150
6.822	Jeugdreclassering	-50		-50
6.91	Coördinatie en beleid Wmo	-525		-525
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	-409		-409
Subtotaal		-14.865	3.655	-11.210
7 Volksgezondheid en milieu				
7.1	Volksgezondheid	-943		-943
7.2	Riolering	-1.359	1.827	468

7.3	Afval	-1.426	1.813	387
7.4	Milieubeheer	-1.302		-1.302
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-570	479	-91
Subtotaal		-5.601	4.119	-1.482
8 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing				
8.1	Ruimte en leefomgeving	-1.018	66	-952
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)			
8.3	Wonen en bouwen	-532	1.258	726
Subtotaal		-1.550	1.324	-226
Totaal		-43.785	44.011	226

3.3 Meerjarig overzicht

Bedragen x € 1.000

Programma	2027	2028	2029	2030
LASTEN				
Bestuur en ondersteuning	-12.298	-13.621	-11.564	-11.939
Veiligheid	-1.769	-1.878	-1.898	-1.913
Verkeer, vervoer en waterstaat	-2.562	-2.729	-2.772	-2.997
Economie	-290	-298	-307	-312
Onderwijs	-1.032	-989	-1.685	-1.684
Sport, cultuur en recreatie	-3.818	-3.945	-3.978	-4.051
Sociaal domein	-14.865	-14.103	-13.556	-13.604
Volksgezondheid en milieu	-5.601	-6.153	-6.329	-6.670
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	-1.550	-1.520	-1.522	-1.575
Saldo lasten	-43.785	-45.237	-43.611	-44.744

Bedragen x € 1.000

Programma	2027	2028	2029	2030
BATEN				
Bestuur en ondersteuning	33.893	35.602	34.115	35.518
Veiligheid	20	20	22	26
Verkeer, vervoer en waterstaat	132	134	140	147
Economie	426	443	460	479
Onderwijs	282	285	376	385
Sport, cultuur en recreatie	160	155	127	156
Sociaal domein	3.655	3.407	3.418	3.444
Volksgezondheid en milieu	4.119	4.741	4.861	5.030
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	1.324	1.000	693	541
Saldo Baten	44.011	45.788	44.213	45.727
Saldo	226	551	602	983

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat afzonderlijk inzicht wordt gegeven in de ramingen voor overhead, onvoorzien en vennootschapsbelasting.

Overhead

Naast de indeling in taakvelden vragen de voorschriften ook inzicht in de gemeentelijke overhead en (rente)kosten. In programma 0 – Bestuur en ondersteuning zijn onder taakveld 0.4 de kosten van overhead opgenomen.

De totale kosten overhead bedragen voor 2027 € 7,8 miljoen en zijn 16% van het totaal aan gemeentelijke exploitatielasten.

Onvoorzien

Voor de post onvoorzien is structureel een bedrag begroot gebaseerd op € 1,35 per inwoner.

Vennootschapsbelasting

Het geraamde bedrag voor vennootschapsbelasting bedraagt nihil.

3.4 Geprognosticeerde meerjarenbalans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) voor dat bij de uiteenzetting van de financiële positie een meerjarige geprognosticeerde balans wordt opgenomen.

Deze balans biedt inzicht in de ontwikkeling van onder meer de investeringen, de reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

Bedragen x € 1.000

Activa	2027	2028	2029	2030
Vaste activa				
Immateriële vaste activa	2.000	2.479	2.958	2.812
Materiële vaste activa	50.343	65.180	64.256	67.926
Financiële vaste activa	10.219	10.080	9.940	9.799
Totaal vaste activa	62.562	77.739	77.154	80.537
Vlottende activa				
Voorraden	1.751	701	0	0
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < jaar	1.737	1.737	1.737	1.737
Liquide middelen	74	74	631	631
Overlopende activa	3.992	4.968	4.968	4.968
Totaal vlottende activa	7.554	7.480	7.336	7.336
Activa totaal	70.116	85.219	84.490	87.873

Passiva	2027	2028	2029	2030
Vaste passiva				
Eigen vermogen	7.597	8.894	9.832	11.157
Voorzieningen	3.802	2.682	3.225	3.945
Vaste schulden met een rente-typische looptijd > jaar	46.278	61.204	58.994	60.331
Totaal vaste passiva	57.677	72.780	72.051	75.433
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden met een rente typische looptijd < jaar	3.307	3.307	3.307	3.307
Bank- en giroaldi	0	0	0	0
Overlopende passiva	9.132	9.132	9.132	9.133
Totaal vlottende passiva	12.439	12.439	12.439	12.440
Passiva totaal	70.116	85.219	84.490	87.873

3.5 Incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Lasten	2027	2028	2029	2030
Bestuur en ondersteuning				
Algemene reserve - ICT oplossingen	205	211	226	244
Algemene reserve - 2,5% OZB	355	509	0	0
Algemene reserve - wethouderpensioenen	0	75	75	
Doorontwikkeling organisatie	350	0	0	0
Sport, cultuur en recreatie				
Reserve afkoop onderhoud sportaccommodaties - erfpacht	6	6	6	6
Volkshuisvesting, leefomgeving				
Reserve ontwikkeling 't Veen - kapitaallasten hoogspanningskabel	70	70	70	0
Algemene reserve - bouwleges	771	462	153	0
Totaal Lasten	1.757	1.333	530	250
Baten	2027	2028	2029	2030
Bestuur en ondersteuning				
Algemene reserve - ICT oplossingen	-142	-156	-171	-189
Algemene reserve - wethouderpensioenen	-150	0	0	0
Sociaal domein				
Reserve decentralisaties - pilot inloop GGZ	-36	-36	-37	-37
Reserve decentralisaties - huisbezoeken 75+	-15	-15	0	0
Totaal Baten	-343	-207	-208	-226
Saldo	1.414	1.126	322	24

Overzicht van incidentele baten en lasten.

Om vast te kunnen stellen dat sprake is van een structureel evenwicht is belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. In de begroting moet daarvoor een limitatief overzicht van de incidentele baten en lasten worden gegeven.

Dit verplichte (meerjarige) overzicht speelt een rol bij het vast kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht. Het is van belang dat het overzicht van incidentele baten en lasten betrokken wordt bij het presenteren van het structureel begrotingssaldo.

In de meerjarenbegroting 2027-2030 zijn op grond van de BBV-notitie 'Structurele en incidentele baten en lasten', incidentele ramingen opgenomen die aan de in de notitie opgenomen criteria voldoen. Het betreft voor deze jaren onder andere de mutaties met de reserves.

Uitzondering hierop vormt de onttrekking aan de reserve 'dekking kapitaallasten' die wordt ingezet om de jaarlijkse (structurele) afschrijvingslasten van het gebruik van bezittingen (materieel, gebouwen etcetera) te kunnen dekken.

3.6 Structurele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Programma	2027	2028	2029	2030
Saldo lasten en baten				
Bestuur en ondersteuning	-2.514	-2.290	-2.352	-2.447
Veiligheid	-1.749	-1.859	-1.876	-1.887
Verkeer, vervoer en waterstaat	-2.431	-2.594	-2.633	-2.851
Economie	-67	-70	-72	-75
Onderwijs	-750	-703	-1.309	-1.299
Sport, cultuur en recreatie	-3.658	-3.790	-3.850	-3.894
Sociaal Domein	-11.210	-10.696	-10.139	-10.159
Volksgezondheid en Milieu	-1.482	-1.412	-1.467	-1.639
Volkshuisvesting, leefomgeving en sted. vern.	-226	-520	-829	-1.034
Totaal programma's	-24.086	-23.934	-24.527	-25.285
Algemene dekkingsmiddelen	32.528	33.022	33.229	34.607
Overhead	-7.174	-7.434	-7.801	-8.202
Vennootschapsbelasting				
Onvoorziene uitgaven	-16	-16	-16	-152
Subtotaal	1.252	1.638	885	968
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	-1.026	-1.087	-283	15
Geraamd resultaat (saldo na bestemming)	226	551	602	983
Incidenteel				
Incidentele lasten en baten	-350			
Incidentele lasten en baten (reserves)	-1.064	-1.126	-322	-24
Structureel begrotingssaldo	1.640	1.677	924	1.007
Structurele lasten en baten	1.602	1.638	885	968
Structurele mutaties reserves	38	39	39	39

4. Paragrafen

De begroting bevat zeven voorgeschreven paragrafen zoals voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting gezien vanuit een bepaald perspectief. Het gaat met name om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten. Deze kunnen grote financiële gevolgen hebben.

Mogelijk is hun politieke betekenis groot, of zijn ze van belang voor het realiseren van de programma's. De paragrafen geven de raad de mogelijkheid om de kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken.

Met andere woorden: de raad geeft zo bewust de kaders aan waarbinnen het college de beleidsuitvoering vervult zonder dat de raad die uitvoering op detail hoeft te volgen.

Het opnemen van een paragraaf over Wet open overhead (Woo) is geen verplichting vanuit het BBV maar wel vanuit de Woo (artikel 35).

Elke paragraaf gaat in op de hoofdlijnen van het desbetreffende aspect. Zoals voorgeschreven in de nieuwe regels van het BBV zijn er zeven paragrafen waarbij per paragraaf het artikel uit het BBV is aangegeven:

- A.** Lokale heffingen (artikel 10)
- B.** Weerstandsvermogen en risicobeheersing (artikel 11)
- C.** Onderhoud kapitaalgoederen (artikel 12)
- D.** Financiering (artikel 13)
- E.** Bedrijfsvoering (artikel 14)
- F.** Verbonden partijen (artikel 15)
- G.** Grondbeleid (artikel 16)
- H.** Openbaarheid (artikel 16a)

4.1 Lokale heffingen

4.1.1 Algemeen

De paragraaf lokale heffingen geeft informatie over:

- het heffingenbeleid;
- de geschatte inkomsten;
- de hoogte van de heffingen;
- de lokale lastendruk;
- het kwijtscheldingsbeleid.

4.1.2 Beleidskader

Wat willen we bereiken?

Bij het bepalen van de tarieven voor gemeentelijke belastingen hanteren we de volgende uitgangspunten:

- in principe worden de gemeentelijke belastingen jaarlijks met niet meer dan het inflatiepercentage verhoogd;
- voor producten en diensten worden zoveel mogelijk kostendekkende tarieven gehanteerd.

Hierna geven we in het kort aan hoe we omgaan met deze uitgangspunten in het kader van de Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV) voorschriften.

De bestendige lijn van voorgaande jaren qua indexering van 4% is gehanteerd.

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 inwerking getreden en de legesverordening is per 1 januari 2024 afgestemd op de Omgevingswet. Daarbij blijft het uitgangspunt dat zoveel mogelijk kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

De tarieven afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn kostendekkend, rekening houdend met de op basis van de BBV vastgestelde uurlonen en overhead.

De tarieven afvalstoffenheffing zijn met 4,12% verhoogd. Dit komt overeen met de indexatie die de ROVA hanteert.

De tarieven rioolheffing zijn met 4% verhoogd. Hierboven op komt het indexatiepercentage van 1,9% op basis van het afvalwaterketenplan.

De Onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn voor de jaren 2027 en 2028 geïndexeerd met 11,5%; naast het inflatiepercentage van 4% met extra 5% voor dekking van het gemeentelijk exploitatietekort en met extra 2,5% om de reservepositie (het eigen vermogen) te versterken. Vanaf 2029 is het inflatiepercentage van 4% gehanteerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met de volgende heffingen betaalt de gemeente specifieke kosten:

- afvalstoffenheffing voor het ophalen en verwerken van huishoudelijk afval;
- rioolheffing voor het beheer van de gemeentelijke riolering;
- leges voor vergunningverlening;
- begraafplaatsrechten voor kosten van de gemeentelijke begraafplaatsen.

De inkomsten uit de onroerendezaakbelastingen, toeristenbelasting, forensenbelasting en precariobelasting gebruiken we als algemeen dekkingsmiddel. De inkomsten uit de reclamebelasting betalen we, na aftrek van de gemeentelijke kosten, door aan de ondernemersverenigingen.

4.1.3 Lokale heffingen

In de begroting voor het jaar 2027 verwachten we de volgende inkomsten uit lokale heffingen. Het is een eerste inschatting op basis van voorlopige gegevens. De definitieve tariefvoorstellen bieden we aan in de belastingverordeningen 2027. Ter vergelijking staan de begrote opbrengsten van 2027 naast de begrote opbrengsten voor 2026.

Bedragen x € 1.000

Lokale heffingen/belastingsoort	2026	2027
Afvalstoffenheffing	1.483	1.608
Baten begraafplaats	349	379
Forensenbelasting	3	4
Leges wonen en bouw	1.097	1.229
OZB eigenaren niet woningen	1.094	1.211
OZB eigenaren woningen	3.865	4.378
OZB gebruikers niet woningen	495	556
Precariobelasting	13	19
Reclamebelasting	62	59
Rioolheffing	1.612	1.786
Toeristenbelasting	359	419
Totaal	10.434	11.649

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De hoogte van de OZB is afhankelijk van de vastgestelde WOZ-waarde van het pand of de grond (object). Die waarde wordt jaarlijks vastgesteld aan de hand van marktontwikkelingen. Voor de OZB 2027 wordt de waarde van objecten naar het marktniveau per 1 januari 2026 bepaald.

Daarna bekijken we of de OZB-tarieven voor 2027 op basis van de nieuw bepaalde WOZ-waarden moeten worden bijgesteld. Als de totale waarde van de onroerende zaken daalt, stijgt het heffingspercentage.

Omgekeerd daalt het heffingspercentage als de totale waarde van de onroerende zaken stijgt. Bij de opstelling van deze begroting is de herwaardering van de objecten voor 2027 (naar waardepeildatum 1 januari 2026) nog niet geheel afgerond.

Voor de begroting 2027 zijn de werkelijke opbrengsten per september 2026 het uitgangspunt van de OZB-opbrengst. Deze OZB-opbrengst is voor de jaren 2027 en 2028 geïndexeerd met 11,5%; naast het inflatiepercentage van 4% met extra 5% voor dekking van het gemeentelijk exploitatietekort en met extra 2,5% om de reservepositie (het eigen vermogen) te versterken.

Vanaf 2029 is alleen het inflatiepercentage van 4% gehanteerd.

Deze verhoging is meegenomen in de berekening van de tarieven.

De OZB-opbrengsten nemen ook toe door nieuwe objecten. Bij de berekening van de OZB-tarieven is rekening gehouden met een minderopbrengst door bezwaarschriften, leegstand en oninbare posten.

De voorlopige tarieven OZB voor 2027 zijn berekend op:

OZB Tarieven	Woningen		Niet woningen	
	2026	2027	2026	2027
Eigenaren (voorlopig)	0,1405%	0,1506%	0,5694%	0,6458%
Gebruikers (voorlopig)	n.v.t.	n.v.t.	0,2964%	0,3285%
Totaal	0,1405%	0,1506%	0,8658%	0,9743%

De definitieve OZB-tarieven volgen bij de vaststelling van de belastingverordeningen voor 2027.

Toeristenbelasting

In de begroting 2027 is uitgegaan van een tariefstelling van het lage tarief van € 2,29 en het hoge tarief van € 2,88 gebaseerd op een opbrengstenraming die voor 2027 is verhoogd met een inflatiepercentage van 4%.

Voor 2027 is het tarief voor verblijf door leden van eenzelfde huishouden op een vaste standplaats € 455,77 voor een jaarplaats en € 454,85 voor een seizoenplaats. Beiden zijn verhoogd met een inflatiepercentage van 4%.

Vanaf 2024 wordt een vrijstelling voorgesteld voor leden van minderjarige jeugdgroepen in educatief verband.

Watertoeristenbelasting

In de begroting 2027 is uitgegaan van een tariefstelling van het tarief per persoon, per etmaal van € 2,29. Voor het verblijf op vaartuigen met een lengte van meer dan 6 meter op een vaste ligplaats, bedraagt het tarief per vaste ligplaats per maand € 23,45 en per belastingjaar € 131,33.

De opbrengstraming van de watertoeristenbelasting maakt onderdeel uit van de opbrengst van de toeristenbelasting en daarom zijn de tarieven verhoogd met een inflatiepercentage van 4%.

Tariefsoort	2026	2027
Per overnachting (laag tarief)	€ 2,20	€ 2,29
Per overnachting (hoog tarief)	€ 2,77	€ 2,88
Vaste standplaats heel jaar	€ 438,24	€ 455,77
Vaste standplaats april t/m oktober	€ 437,36	€ 454,85
Water TB: Per persoon, per etmaal	€ 2,20	€ 2,29
Water TB: Per vaste ligplaats, per belastingjaar	€ 126,28	€ 131,33
Water TB: Per vaste ligplaats, per maand	€ 22,55	€ 23,45

Forensenbelasting

Voor de forensenbelasting wordt een vast bedrag per woning geheven. Het tarief voor 2026 is € 1.053,40 per woning.

We stellen voor dit tarief met het inflatiepercentage van 4% te verhogen tot € 1.095,54 voor 2027.

Tariefsoort	2026	2027
Vast bedrag	€ 1.053,40	€ 1.095,54

Precariobelasting voor standplaatsen

De precariobelasting wordt berekend voor het hebben van terrassen per m² ingenomen grond per jaar en het innemen van een standplaats per dag per strekkende meter, of een gedeelte daarvan, met een minimumbedrag per standplaats.

Het reserveren van de standplaats staat gelijk aan het innemen van de standplaats.

Voor de opbrengsten van de terrassen en standplaatsen is uitgegaan van een jaarlijkse inflatie van 4%.

Tariefsoort	2026	2027
Terrassen, per m ² ingenomen grond	€ 26,30	€ 27,35
Per dag, per strekkende meter, of een gedeelte daarvan	€ 3,25	€ 3,38
Minimumbedrag	€ 13,15	€ 13,68

Reclamebelasting

De reclamebelasting is ingevoerd voor het centrumgebied van Hattem. Tevens is een ondernemersfonds ingesteld op basis van het ondertekende convenant tussen de gemeente Hattem en het Ondernemersfonds.

De inkomsten van de reclamebelasting en de uitgaven vanwege de subsidie aan het Ondernemersfonds, zijn voor de gemeentebegroting budgettair neutraal. Het bedrag om te innen is gebaseerd op de begroting van het ondernemersfonds.

Rioolheffing

De gemeente is wettelijk verplicht haar zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater na te komen. Totaal verwachten wij hiervoor in 2027 € 1,8 miljoen toe te rekenen aan kosten.

Onderstaand brengen we de verdeling van de kosten en de financiering in beeld. Daarnaast egaliseren we het tarief met een voorziening riolering.

In onderstaande tabel brengen we de verdeling van de kosten en de financiering in beeld:

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid Rioolheffing	2026	2027
Kosten taakveld Riolering	€ -1.260	€ -1.358
Inkomsten taakvelden excl. Heffingen	€ 1	€ 1
Netto toe te rekenen kosten	€ -1.259	€ -1.357
Kwijtschelding	€ -	€ -
Overhead taakveld Riolering	€ -214	€ -291
BTW	€ -145	€ -166
Mutatie Voorziening Rioolheffing	€ -52	€ 28
Totale kosten	€ -1.670	€ -1.786
Opbrengst Heffingen (incl. oninbaar en verminderings)		
	€ 1.670	€ 1.786
Dekkingspercentage	100,00%	100,00%

Gemeenten mogen op grond van artikel 228a van de Gemeentewet een rioolheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn.

Ons uitgangspunt is dat we de rioolheffing volledig kostendekkend begroten. Dit is het geval.

We heffen rioolheffing van de gebruiker van een perceel van waaruit water direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd.

Voor gebruikers geldt een vast bedrag. Voor 2027 is dat € 118,20. Voor eigenaren geldt een percentage van de WOZ-waarde. Voor 2027 is dat 0,0292%

Overeenkomstig het door de raad in 2020 vastgestelde Afvalwaterketenplan WHOEN, wordt vanaf 2024 tot en met 2032 de rioolheffing jaarlijks met 1,9% verhoogd.

Op deze wijze wordt het zogenaamde rioolfonds optimaal benut. Verder is uitgegaan van het jaarlijkse inflatiepercentage, zijnde 4% voor 2027 waarbij het tarief voor woningen deelbaar door 12 maanden is gemaakt.

Tariefsoort	2026	2027
Gebruiker (per eenheid 250 m ³)	€ 116,00	€ 118,20
Eigenaar (WOZ-waarde)	0,0284%	0,0292%

Afvalstoffenheffing

In de Nota Omgekeerd Inzamelen is bepaald dat Hattem gefaseerd over gaat op een nieuw inzamelsysteem.

De afvalstoffenheffing ligt onder het landelijk gemiddelde en Hattem kent een relatief hoog scheidingspercentage. Toch wordt niet bij alle percelen in Hattem het groente-, fruit- en tuinafval afzonderlijk ingezameld.

We hebben een wettelijke plicht om het afval van huishoudens in te zamelen. In totaal verwachten we in 2027 € 1,6 miljoen aan kosten welke zijn toe te rekenen aan afval. Daarnaast egaliseren we het tarief met de voorziening Afval.

In onderstaande tabel brengen we de verdeling van de kosten en de financiering in beeld:

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid Afvalstoffenheffing	2026	2027
Kosten taakveld Reiniging	€ -1.320	€ -1.377
Inkomsten taakvelden excl. Heffingen	€ 221	€ 176
Netto toe te rekenen kosten	€ -1.099	€ -1.201
Kwijtschelding	€ -	€ -
Overhead taakveld Reiniging	€ -96	€ -86
BTW	€ -250	€ -262
Mutatie Voorziening Afval	€ -88	€ -59
Totale kosten	€ -1.533	€ -1.608
Opbrengst Heffingen (incl. oninbaar en verminderingen)		
	€ 1.533	€ 1.608
Dekkingspercentage	100,00%	100,00%

We mogen op grond van artikel 15.33 van de Wet milieubeheer afvalstoffenheffing voor de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen heffen. Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In onze gemeente is de afvalstoffenheffing kostendekkend.

We berekenen de tarieven op basis van de totale begrote kosten voor afvalverwerking en het aantal huishoudens. De tarieven ronden we af op bedragen die deelbaar zijn door 12 maanden. Het basistarief (vastrecht) en het tarief voor de lediging van het restafval wordt in 2027 verhoogd met een indexatie gebaseerd op de ROVA tarieven van 4,12%.

Tariefsoort	2026	2027
Vast bedrag per huishouden	€ 235,20	€ 244,80
Tarief per lediging restafval container (240 ltr)	€ 11,50	€ 12,00
Tarief per lediging restafval container (140 ltr)	€ 2,15	€ 2,25

Begraafplaatsrechten

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet mogen we rechten heffen voor het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde gemeentebezittingen of van voor de openbare dienst bestemde werken of inrichtingen die bij de gemeente in beheer of in onderhoud zijn.

Daarnaast mogen gemeenten rechten heffen voor door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten. Deze rechten mogen maximaal kostendekkend zijn. In onze gemeente zijn de begraafplaatsrechten niet volledig kostendekkend.

Onder de naam 'grafrecht' wordt een tarief geheven voor het recht op een graf en voor het onderhoud. De tarieven begraafplaatsrechten 2027 zijn ten opzichte van 2026 met het inflatiepercentage van 4% verhoogd.

Tariefsoort	Omschrijving	2026	2027
Grafrecht nieuw graf	voor 30 jaar	€ 2.407,65	€ 2.503,95
Grafrecht bestaand graf	voor 10 jaar	€ 802,55	€ 834,65
Grafrecht urnennis of urnengraf	voor 30 jaar	€ 1.803,95	€ 1.876,00
Begraafrecht 12 jaar of ouder		€ 1.454,05	€ 1.512,20
Begraafrecht tot 12 jaar		€ 947,00	€ 984,90
Bijzetten urn		€ 317,55	€ 330,25
Asverstrooing		€ 124,75	€ 129,75

Tariefsoort	Omschrijving	2026	2027
Onderhoudsrecht nieuw graf	voor 30 jaar	€ 2.872,10	€ 2.987,00
Onderhoudsrecht bestaand graf	voor 10 jaar	€ 957,35	€ 995,65
Onderhoudsrecht urnennis of urnengraf	voor 30 jaar	€ 2.504,00	€ 2.604,15
Onderhoudsrecht bestaande urnennis of urnengraf	voor 10 jaar	€ 834,65	€ 868,05

In onderstaande tabel brengen we de verdeling van de kosten en de financiering in beeld:

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid Begraafplaatsrechten		2026	2027
Kosten taakveld Begraven		423	470
Netto toe te rekenen kosten		423	470
Overhead toerekening		193	197
Totale kosten		616	667
Opbrengsten Begraafrecht		423	379
Dekkingspercentage		68,67%	56,82%

Legesverordening

We mogen op grond van artikel 229 van de Gemeentewet rechten heffen voor door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten.

In totaal verwachten we in 2027 € 1,1 miljoen aan kosten te maken voor het in behandeling nemen van aanvragen. Hiervoor kunnen we leges heffen.

In onderstaande tabel staat de kostendekkendheid van de leges.

Door de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 zijn zowel de legesverordening als de legestarieven aangepast. Daarbij blijft het uitgangspunt dat zoveel mogelijk kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

Bij de opbrengst leges titel 2 zijn de incidentele leges wonen en bouw van € 771.000 in onderstaande tabel buiten beschouwing gelaten.

Berekening kostendekkendheid:

Bedragen x € 1.000

Kostendekking Leges				
Hoofd-stuk		Totale kosten	Opbrengst leges	Dekking
1	Leges titel 1	461	278	60,30%
Totale kostendekking hoofdstuk 1		461	278	60,30%
2	Leges titel 2	575	583	101,39%
Totale kostendekking hoofdstuk 2		575	583	101,39%
3	Leges titel 3	23	1	4,35%
Totale kostendekking hoofdstuk 3		23	1	4,35%
Totale kostendekking		1.059	862	81,40%

4.1.4 Vergelijkend overzicht van de lokale lastendruk

In de Atlas van de lokale lasten staat uitgebreide informatie over de ontwikkeling van de lokale belastingen in de gemeenten. In de uitgave van 2026 staat Hattem met de gemeentelijke woonlasten voor eigenaar-bewoners van meerpersoonshuishoudens op de 324e plaats.

Nummer 1 heeft de laagste woonlasten en nummer 342 de hoogste. In 2025 stond Hattem op de 315e plaats van 342 gemeenten.

In onderstaande tabel staan de belastingtarieven en woonlasten in 2026 voor meerpersoonshuishoudens van de gemeente Hattem met een eigen woning, met een gemiddelde waarde, tegenover de landelijke tarieven.

Belastingsoort	Landelijk			Hattem
	Laagste	Gemiddelde	Hoogste	
OZB woningen	0,0326%	0,0871%	0,1899%	0,1405%
OZB niet-woning	0,0664%	0,3401%	1,0370%	0,5694%
Afvalstoffenheffing	€ 33	€ 381	€ 654	€ 294
Rioolheffing	€ 111	€ 245	€ 573	€ 282
Woonlasten eigenaar-bewoner	€ 669	€ 1.095	€ 2.279	€ 1.397

In 2026 stegen de woonlasten in de gemeente Hattem ten opzichte van 2025 met € 119,00. Ze liggen daarmee € 302,00 boven het landelijke gemiddelde. De gemiddelde woonlasten in de provincie Gelderland zijn € 1.106,00.

Dat is €291,00 onder de woonlasten van Hattem en € 11,00 boven het landelijke gemiddelde.

Voor 2026 zijn de gemiddelde woonlasten in de provincie Gelderland voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing voor een meerpersoonshuishouden met een eigen woning berekend op € 1.106,00.

In 2025 waren deze gemiddeld € 1.055,00. In 2024 waren deze gemiddeld € 997,00 en in 2023 waren deze gemiddeld € 940,00.

In onderstaande tabel staan de belastingtarieven en woonlasten voor meerpersoonshuishoudens van de gemeente Hattem in 2026 ten opzichte van de regiogemeenten.

Ze staan op volgorde van de hoogte van de woonlasten eigenaar-bewoner.

Belastingsoort	Putten	Nunspeet	Elburg	Harderwijk	Oldebroek	Ermelo	Heerde	Hattem
OZB woningen	0,0579%	0,0887%	0,0894%	0,0915%	0,0984%	0,1246%	0,1150%	0,1405%
OZB niet-woning	0,3688%	0,4254%	0,4212%	0,5217%	0,5258%	0,6534%	0,5766%	0,8658%
Afvalstoffenheffing	€ 227	€ 312	€ 278	€ 298	€ 281	€ 164	€ 302	€ 294
Rioolheffing	€ 223	€ 139	€ 250	€ 198	€ 197	€ 235	€ 190	€ 282
Woonlasten eigenaar-bewoner	€ 837	€ 956	€ 978	€ 983	€ 990	€ 1.148	€ 1.153	€ 1.397
Woonlasten huurder	€ 450	€ 312	€ 527	€ 496	€ 478	€ 399	€ 302	€ 410

4.1.5 Kwijtscheldingsbeleid

Het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid is van toepassing op de onroerende zaakbelasting zakelijk recht, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Bij de afrekening diftar is een maximaal aantal ledigingen voor kwijtschelding mogelijk.

Voor dit maximum wordt aansluiting gezocht bij het gemiddeld aantal ledigingen genoemd in de afvalmonitor.

De uitvoering van de kwijtschelding, die betrekking heeft op een doelgroep is gebonden aan de wetgeving van het rijk. Daartoe worden 2 maal per jaar normbedragen van het rijk ontvangen. Deze worden gebruikt bij de beoordeling van de kwijtscheldingsverzoeken.

Met ingang van het jaar 2013 worden de aanvragen automatisch getoetst door het inlichtingenbureau. Het percentage van toetsing lag de afgelopen jaren op ca 70%. Hierop vindt een controle plaats door de gemeente.

De resterende aanvragen worden op basis van het aanvraagformulier kwijtschelding berekend.

4.1.6 Invordering

Het gemeentelijke invorderingsbeleid volgt nauwkeurig en actueel de wetgeving. De basis voor bevoegdheden en de rechten en plichten m.b.t. invorderen van gemeentelijke heffingen ligt besloten in diverse wetten met name in de Gemeentewet, de Algemene Wet Rijksbelastingen (AWR) en de Invorderingswet.

Om meer duidelijkheid zowel intern als extern te hebben over het beleid en de uitvoering, is inmiddels besloten de landelijke Leidraad Invordering Gemeentelijke Belastingen van toepassing te verklaren.

Voor de aanslagen zal het invorderingstraject binnen het betreffende belastingjaar worden opgestart. Maandelijks zal een incassobestand worden verwerkt voor de automatische incassanten. Daarnaast worden de ontvangsten dagelijks verwerkt.

Tevens worden er maandelijks invorderingsmaatregelen (herinnering, aanmaning, dwangbevel, beslagopdrachten) getroffen bij die belastingplichtigen die niet tijdig aan hun betalingsverplichting voldoen.

4.2 Weerstandvermogen en risicobeheersing

4.2.1 Algemeen

Inleiding

Het weerstandvermogen van een organisatie geeft aan in hoeverre zij in staat is om (onvoorziene) financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit de continuïteit van de organisatie of de kwaliteit van haar dienstverlening direct in gevaar brengt. Een toereikend weerstandvermogen voorkomt de noodzaak tot het nemen van acute financiële maatregelen.

De benodigde omvang van het weerstandvermogen wordt bepaald door een afweging tussen de aanwezige weerstandscapaciteit en de geïdentificeerde risico's met financiële consequenties. De weerstandscapaciteit bestaat uit alle vrij inzetbare financiële middelen die kunnen worden aangewend om deze risico's op te vangen. Conform artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moet de paragraaf Weerstandvermogen en Risicobeheersing minimaal inzicht geven in de relatie tussen risico's en beschikbare middelen.

De beschikbare weerstandscapaciteit kan worden onderverdeeld in vier categorieën:

1. Reserves – vrij besteedbare financiële reserves;
2. Voorzieningen – middelen gereserveerd voor specifieke risico's of toekomstige verplichtingen;
3. Ruimte in de begroting of jaarrekening – structurele en incidentele budgettaire ruimte;
4. Onbenutte belastingcapaciteit – de mogelijkheid om binnen wettelijke kaders de lokale lasten te verhogen.

Deze onderdelen vormen samen het fundament om financiële schokken op te vangen en de financiële gezondheid van de organisatie op peil te houden.

4.2.2 Beleidskader

De gemeenteraad heeft een kaderstellende en controlerende taak. Het is daarom belangrijk dat de raad zicht heeft op de financiële positie van de gemeente. Een goed financieel beleid is immers van groot belang om de taken te kunnen voortzetten.

Daarbij gaat het niet alleen om de jaarlijkse lasten en baten in de exploitatiebegroting. Het beheer van financiële middelen speelt een minstens zo belangrijke rol. Om het benodigde inzicht te geven in de financiële positie moet ook helder zijn wat we tot de reserves en voorzieningen rekenen. Daarnaast moet de gemeente een duidelijk beleid voeren over het vormen en aanspreken van reserves en voorzieningen. De nota 'Reserves en voorzieningen' gemeente Hattem 2026 wordt op het moment van schrijven bestuurlijk behandeld.

Deze paragraaf is onderdeel van het risicomanagementproces en geeft informatie over het beheersen van risico's. Risico's die de doelstellingen van de gemeente Hattem kunnen belemmeren. We relateren deze risico's aan de financiële weerstand en geven inzicht in het zogenaamde weerstandvermogen. Met weerstandvermogen bedoelen we de financiële draagkracht van de gemeente bij onvoorziene tegenvallers.

In deze paragraaf beschrijven we waaruit het weerstandvermogen bestaat. Ook beschrijven we de uitgangspunten van het risicomanagement (beleid). Verder geven we inzicht in de opbouw van het risicoprofiel (de gesignaleerde risico's), de opbouw van de weerstandscapaciteit (vrije middelen om de gesignaleerde risico's financieel op te kunnen vangen) en het weerstandvermogen (koppeling van de risico's en de weerstandscapaciteit).

De omvang van de reserves en voorzieningen hangt samen met de risicopositie van de gemeente. Een belangrijke indicator voor het bepalen van de financiële positie is de ratio weerstandvermogen. Hierbij zetten we de beschikbare weerstandscapaciteit af tegen de benodigde weerstandscapaciteit. De reserves zijn een onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Andere componenten zijn onder meer de onbenutte belastingcapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van het risicoprofiel van de gemeente.

Risico's

In een complexe organisatie als een gemeente is het inschatten van risico's lastig. We doen dit zo zorgvuldig mogelijk. We omschrijven risico's in termen van oorzaak - gebeurtenis - gevolg. Daarbij is de omschrijving de gebeurtenis. Een gebeurtenis kan verschillende oorzaken en gevolgen hebben. Het is noodzakelijk deze te beschrijven.

Immers, als we al in een vroeg stadium nadenken over de mogelijke risico's van projecten of bepaald beleid, kunnen we risicobeperkende maatregelen nemen. Een maatregel kan de kans dat het risico zich zal voordoen, verkleinen (preventieve maatregel) of de impact verkleinen als het risico zich voordoet (beperkende maatregel). Als we ons bewust zijn van een risico, kunnen we kiezen hoe we erop reageren. De volgende risicostrategieën en preventieve maatregelen zijn mogelijk:

- **Accepteren:** Dit is alleen aan de orde bij een zeer kleine kans en/of zeer kleine gevolgen, of als er nagenoeg geen invloed mogelijk is. We kunnen ervoor kiezen het risico volledig zelf te nemen, waarbij het beschikbaar weerstandsvermogen als buffer geldt.
- **Uitbesteden/overdragen:** Wij kunnen ervoor kiezen het risico (deels) bij derden te plaatsen. Bijvoorbeeld door ons te verzekeren of door middel van contractonderhandelingen met een leverancier of aannemer.

Om de gevolgen van het concrete risico te voorkomen, te verminderen of op te lossen, kunnen we beheersmaatregelen treffen:

- **Voorkomen:** Eén of beide van de factoren kans en gevolg wegnemen.
- **Verminderen:** Eén of beide van de factoren kans en gevolg afzwakken.

Als risico's concreet zijn, treffen we een voorziening. Als risico's onzichtbaar zijn, vormen we een bestemmingsreserve. Het kan ook zijn dat bepaalde jaarlijks terugkerende concrete risico's zich vrijwel zeker voordoen. Dan maken we een keuze of wij de financiële gevolgen al dan niet regulier opnemen in de geraamde lasten van de exploitatie.

Periodiek bepalen we de omvang en impact van de risico's (kans x financieel gevolg). De impact en omvang van de totale risico's vormen de benodigde weerstandscapaciteit. We maken onderscheid tussen exploitatierisico's en risico's die voortkomen uit grondexploitatie en projecten. Deze risico's kunnen namelijk betekenis hebben voor de financiële positie van de gemeente.

4.2.3 Risicokaart

Op basis van de benoemde netto risico's bij de Jaarrekening 2025 geven we de risico's weer in de actuele risicokaart. De kans betreft de hoogte van de waarschijnlijkheid (het percentage) dat het risico nadelige gevolgen heeft binnen een bepaalde termijn.

De risico's in de rode velden worden hierna benoemd.

Impact (financieel gevolg)	Kans 1 (1-20%)	Kans 2 (21-40%)	Kans 3 (41-60%)	Kans 4 (61-80%)	Kans 5 (81- 100%)
5 (=> € 500.000)	3		1	1	
4 (= / > € 100.000 < € 500.000)			1		
3 (= / > € 50.000 < € 100.000)					
2 (= / > € 25.000 < € 50.000)	1				
1 (< € 25.000)					
Geen geldgevolgen					

4.2.4 Benodigde weerstandscapaciteit

Risicoprofiel

Op basis van de analyse van de concrete risico's is de benodigde weerstandscapaciteit afgerond € 5,7 miljoen. Van deze risico's is berekend wat de kans is dat het risico zich voordoet met het mogelijk financiële gevolg. Vergeleken met de risico's gemeld bij de jaarrekening 2025 is dit gelijk gebleven.

Grootste risico's

Er vallen twee risico's in het rood gearceerde deel (rechtsboven) van de risicokaart. Het gaat om het volgende risico's:

Nr.	Onderwerp	Risicobeschrijving	Kans op optreden	Financieel gevolg	Kans * gevolg	Benodigde weerstandscapaciteit (x € 1.000)
1	Woonzorgzone (effecten prijsstijgingen)	kostenverhoging bij verdere planuitwerking, bodemverontreiniging, vertraging in de planvorming en een lagere opbrengst door het niet volledig realiseren van middeldure huur.		€ 1.340.000	55%	€ 737.000
2	Opgave opvang vanuit de Spreidingswet	Onvoldoende tijdige beschikbaarheid van passende huisvesting voor asielzoekers, statushouders, Oekraïense ontheemden, jongeren en spoedzoekers kan leiden tot extra gemeentelijke kosten voor tijdelijke huisvesting en aanvullende capaciteit.		€ 1.000.000	80%	€ 800.000
Totaal risico's rood gearceerde deel						€ 1.537.000
Overige risico's algemene dienst						€ 4.125.000
Totaal risico's						€ 5.662.000

4.2.5 Beschikbare weerstandscapaciteit

Onder beschikbare weerstandscapaciteit verstaan we de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om risico's te kunnen opvangen, als die zich daadwerkelijk voordoen.

De hoogte van de beschikbare weerstandscapaciteit bepalen we door de hoogte van de vrij aanwendbare reserves per jaarschijf te bepalen.

Bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit houden we de toekomstige winstpotentie van de grondexploitatie (-complexen) en de positieve begrotingssaldo uit exploitatie buiten de berekening vanuit voorzichtigheid.

De weerstandscapaciteit bedraagt als volgt:

Bedragen x € 1.000

Weerstandscapaciteit	31-12-2027	31-12-2028	31-12-2029	31-12-2030
Algemene reserve	5.234	6.017	6.359	6.701
Reserve grondexploitatie	0	0	0	0
Stille reserves	1.486	1.486	1.486	1.486
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0	0	0	0
Onvoorzien (12.000 inwoners x € 1,35)	16	16	16	16
Totaal	6.736	7.519	7.861	8.203

Onbenutte belastingcapaciteit (structureel)

De voor 2026 berekende tarieven voor de onroerendezaakbelastingen zijn op het moment van opstellen van deze tekst deels gebaseerd op prognosewaarden en kunnen na afronding van de WOZ-taxaties nog wijzigen.

Het voorlopig berekende tarief van 0,1506% voor eigenaren van woningen is iets lager dan de norm van 0,1595% die het Rijk voor het jaar 2027 heeft vastgesteld voor artikel 12-gemeenten in de meicirculaire 2026. De voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen berekende tarieven van respectievelijk 0,6458% en 0,3285% zijn hoger dan de norm voor artikel 12-gemeenten.

De totale onbenutte belastingcapaciteit is afgerond negatief € 989.000.

Stille reserves

De gemeente bezit diverse eigendommen die niet direct voor publieke doeleinden worden ingezet en waarvan de waarde niet in de financiële administratie is opgenomen. Deze bezittingen – waaronder los land (vrij verkoopbaar), verpachte gronden, volkstuinencomplexen en groenstroken – kunnen worden beschouwd als stille reserves.

De geschatte marktwaarde van deze eigendommen bedraagt per 31 december 2025 circa € 1.486.000. Dit bedrag bestaat uit:

Bedragen x € 1.000

Eigendommen niet voor de openbare dienst bestemd zonder boekwaarde	Bedrag
Diverse percelen los land vrij verkoopbaar	455
Diverse percelen verpachte gronden (waarde 60% van € 957.000)	574
Volkstuinencomplexen	116
Groenstroken bij huurwoningen	341
Totaal	1.486

4.2.6 Weerstandsvermogen

Restant beschikbaar weerstandsvermogen

De beschikbare weerstandscapaciteit is € 6,7 miljoen. De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt afgerond € 5,7 miljoen.

Daarmee beschikken we bij de meerjarenbegroting 2027 over een weerstandsvermogen van 1,19.

Weerstandsratio			
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 6.736.000		
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 5.662.000	=	1,19

De weerstandsratio is 1 als er genoeg weerstandscapaciteit is om de risico's af te dekken. De gemeenteraad heeft de gewenste minimale weerstandsratio vastgesteld op 1,4. De weerstandsratio stellen we vast volgens de beoordelingssystematiek van de Provincie Gelderland.

De weerstandsratio bedraagt op dit moment afgerond 1,2 voor 2027. Bij de jaarrekening 2025 was het ratio ook meerjarig nog 1,1.

Waardering	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	> 1,4 – 2,0	Ruim voldoende
C	> 1,0 – 1,4	Voldoende
D	> 0,8 – 1,0	Matig
E	> 0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

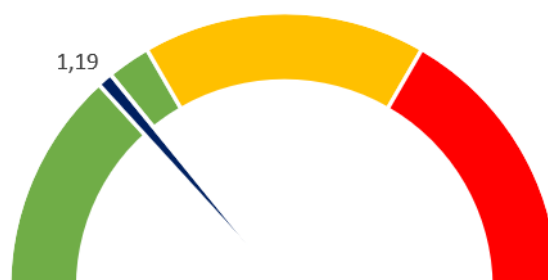
Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen gebruiken we een waarderingstabel die in samenwerking met het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) en de Universiteit Twente is opgesteld.

Daarnaast waardeert de Provinciaal toezichthouder het weerstandsvermogen in een drietal risico-categorieën; laag, gemiddeld en hoog.

Weerstandsvermogen:

Risico:

Laag	>1,0
Gemiddeld	0,8-1,0
Hoog	<0,8

Ten opzichte van de jaarrekening 2025 (1,10) is de ratio toegenomen. Ons weerstandsvermogen valt in de klasse "voldoende".

4.2.7 Bedrijvenpark H2O BV

Omschrijving

De gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek hebben een samenwerkingsovereenkomst voor het realiseren en exploiteren van een bedrijvenpark. Het bedrijvenpark richt zich vooral op het aantrekken van bedrijven in de logistieke sector.

Om dat te realiseren is het bedrijvenpark aangewezen als 'bovenregionaal' bedrijventerrein.

Grondexploitatie

Jaarlijks wordt de grondexploitatieberekening geactualiseerd. De uitkomst (contante waarde) van de in maart 2026 opgestelde berekening is positief. De grondexploitatie is op 3 juli 2026 door de AVA vastgesteld.

Garantstellingen

Bedrijvenpark H2O heeft een door de aandeelhouders gegarandeerde kredietfaciliteit van 39 miljoen bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Elk van de drie gemeenten staat garant voor een derde deel van dat bedrag. De huidige grondverkoop en grex laten een dermate positief beeld zien, waarbij de looptijd is aangepast van 2032 naar eind 2027, dat de langlopende lening in oktober 2022 volledig is afgelost.

In 2024 is gebruik gemaakt van een kortlopende kredietfaciliteit waarbij de verwachting is dat er geen aanvullend gebruik gemaakt gaat worden van de kredietfaciliteit van 39 miljoen bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Deze ontwikkelingen maken het mogelijk om het risico te verlagen van 10% van het bedrag waarvoor we garant staan naar 10% van de huidige kortlopende kredietfaciliteit medio 2026 (totaal €3.176.000).

Van de huidige kredietfaciliteit staat elke gemeente voor een derde deel van dat bedrag garant (€ 1.059.000).

Realisatie van het risico 2026

In de begroting 2026 werd dit risico ingeschat op 10% van de garantstelling. Hoewel de grondverkoop achterblijven bij de bijgestelde verwachting zoals opgenomen in de begroting 2026 van het bedrijvenpark H2O blijft het risico klein.

Het risicobedrag 2026 is vastgesteld op 10% van het gedeelte van het huidige rekening courant krediet waarvoor wij garant staan zijnde € 106.000.

Hoogte van het risicobedrag

Het risicobedrag is vastgesteld op € 106.000,-.

Wijze van berekening

Door elk van de drie gemeenten is voor een bedrag van € 13 miljoen aan garantstelling ten opzichte van de kredietfaciliteit bij financiers verleend. De langlopende lening is in 2022 volledig afgelost waarbij bedrijvenpark H2O gebruik maakt van een kortlopende kredietfaciliteit.

De kortlopende kredietfaciliteit bedraagt medio boekjaar € 3.176.000. Elke gemeente staat garant voor 1/3 deel van € 1.059.000 zijnde € 1.615.000. Het risicobedrag is 10% van deze € 1.059.000.

Beheersing van het risico

Om de risico's te beheersen stelt het bedrijvenpark H2O jaarlijks een risicomanagementrapportage op voor de betrokken gemeenten. Het Bedrijvenpark maakt jaarlijks een grondexploitatieberekening en een liquiditeitsprognose.

4.2.8 Kengetallen

De kengetallen worden door de Provinciaal toezichthouder gewaardeerd en ingedeeld in een drietal risico-categorieën; laag, gemiddeld en hoog. Hierbij is 'laag' het minst risicovol en 'hoog' het meest risicovol.

1. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast.

De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

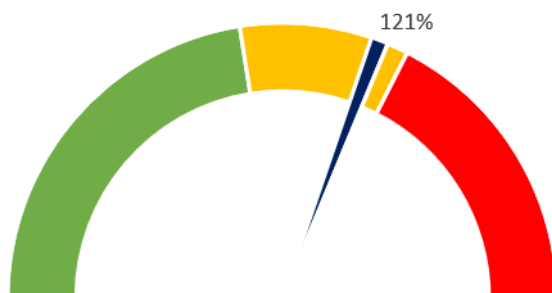
Bedragen x € 1.000

1a. Netto schuldquote	Rekening 2025	Jaarschijf 2027 (primaire)	Jaarschijf 2028 (primaire)	Jaarschijf 2029 (primaire)	Jaarschijf 2030 (primaire)
A. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	37.430	46.278	61.204	58.994	60.331
B. Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < een jaar	3.307	3.307	3.307	3.307	3.307
C. Overlopende passiva	9.133	9.133	9.133	9.133	9.133
D. Financiële vaste activa	0	0	0	0	0
E. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	1.737	1.737	1.737	1.737	1.737
F. Liquide middelen	1.637	74	74	631	631
G. Overlopende activa	6.791	3.991	4.968	4.968	4.968
H. Totale baten	44.751	43.630	45.542	43.966	45.462
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	89%	121%	147%	146%	144%

Netto schuldquote:

Risico:

Laag	<90%
Gemiddeld	90-130%
Hoog	>130%

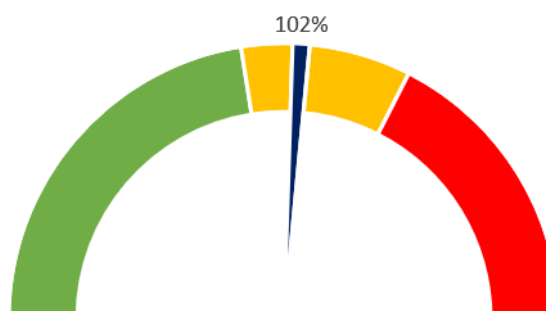
Bedragen x € 1.000

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Rekening 2025	Jaarschijf 2027 (primair)	Jaarschijf 2028 (primair)	Jaarschijf 2029 (primair)	Jaarschijf 2030 (primair)
A. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	37.430	46.278	61.204	58.994	60.331
B. Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < een jaar	3.307	3.307	3.307	3.307	3.307
C. Overlopende passiva	9.133	9.133	9.133	9.133	9.133
D. Financiële vaste activa	8.587	8.523	8.384	8.243	8.102
E. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	1.737	1.737	1.737	1.737	1.737
F. Liquide middelen	1.637	74	74	631	631
G. Overlopende activa	6.791	3.991	4.968	4.968	4.968
H. Totale baten	44.751	43.630	45.542	43.966	45.462
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	70%	102%	128%	127%	126%

Netto schuldquote gecorrigeerd:

Risico:

Laag	<90%
Gemiddeld	90-130%
Hoog	>130%

2. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

De gemeente heeft een noemenswaardig deel van haar vermogen doorgeleend aan derden. In onderstaande tabel geven wij ook inzicht in het kengetal exclusief deze doorleningen.

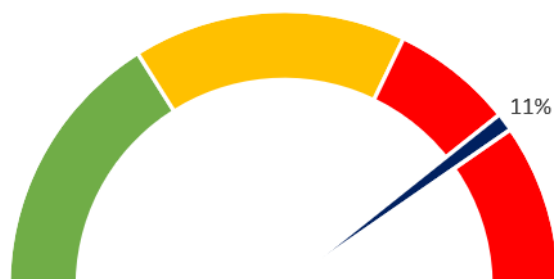
Bedragen x € 1.000

2. Solvabiliteitsratio	Rekening 2025	Jaarschijf 2027 (primair)	Jaarschijf 2028 (primair)	Jaarschijf 2029 (primair)	Jaarschijf 2030 (primair)
A. Eigen vermogen	7.315	7.597	8.894	9.832	11.157
B. Balanstotaal	60.501	70.116	85.219	84.490	87.873
Solvabiliteit (A/B) x 100%	12%	11%	10%	12%	13%

Solvabiliteitsratio:

Risico:

Laag	>50%
Gemiddeld	20-50%
Hoog	<20%

3. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage.

De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

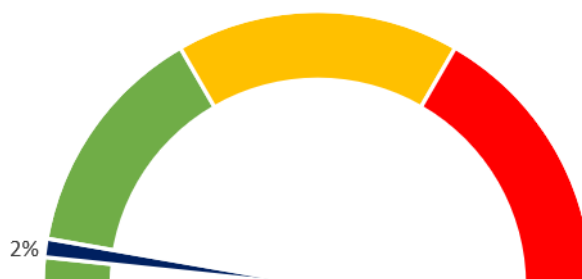
Bedragen x € 1.000

3. Grondexploitatie	Rekening 2025	Jaarschijf 2027 (primair)	Jaarschijf 2028 (primair)	Jaarschijf 2029 (primair)	Jaarschijf 2030 (primair)
A. Niet in exploitatie genomen bouwgronden	0	0	0	0	0
B. Bouwgronden in exploitatie	439	1.050	0	0	0
C. Totale baten	44.751	43.630	45.542	43.966	45.462
Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	1%	2%	0%	0%	0%

Grondexploitatie:

Risico:

Laag	<20%
Gemiddeld	20-35%
Hoog	>35%

4. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten uit te drukken in een percentage.

In het BBV wordt een overzicht gevraagd van de geraamde incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaal bedrag kunnen worden opgenomen. In het BBV wordt ook een overzicht gevraagd van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Deze gegevens moeten ook worden verstrekt voor de meerjarenraming. Op basis van deze gegevens kan het saldo van de structurele baten en structurele lasten worden berekend.

Daarbij wordt het saldo opgeteld van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

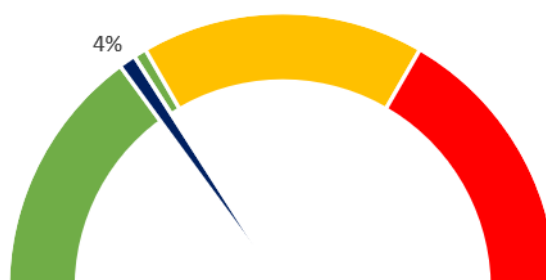
Bedragen x € 1.000

4. Structurele exploitatie-ruimte	Rekening 2025	Jaarschijf 2027 (primair)	Jaarschijf 2028 (primair)	Jaarschijf 2029 (primair)	Jaarschijf 2030 (primair)
A. Totale structurele lasten	41.511	42.028	43.904	43.081	44.494
B. Totale structurele baten	39.978	43.630	45.542	43.966	45.462
C. Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0
D. Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	-41	39	39	39	39
E. Totale baten	44.751	43.630	45.542	43.966	45.462
Structurele exploitatie- ruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	-3,52%	3,76%	3,68%	2,10%	2,22%

Structurele exploitatieruimte:

Risico:

Laag	>0%
Gemiddeld	0%
Hoog	<0%

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De uitkomst van de berekening van dit kengetal is voor het jaarverslag hetzelfde als bij de begroting.

Het kengetal hoeft dus voor het opnemen in het jaarverslag niet opnieuw te worden berekend. Het toch opnieuw opnemen houdt verband met het feit dat de kengetallen gezamenlijk en in samenhang gezien inzicht geven in de financiële positie van een gemeente.

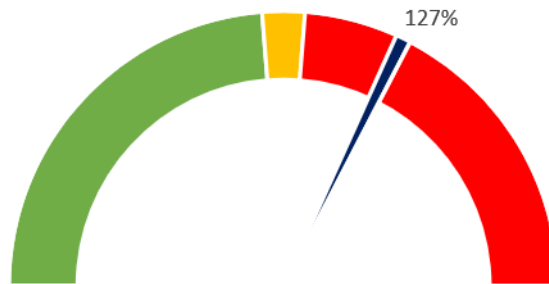
Bedragen x € 1.000

5. Belastingcapaciteit	Rekening 2025	Jaarschijf 2027 (primair)	Jaarschijf 2028 (primair)	Jaarschijf 2029 (primair)	Jaarschijf 2030 (primair)
A. OZB lasten voor gemiddelde WOZ waarde (€ 537.000 * 0,1506%)	€ 622	€ 809	€ 902	€ 9398	€ 976
B. Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	€ 265	€ 275	€ 291	€ 308	€ 327
C. Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 279	€ 290	€ 302	€ 314	€ 326
D. Eventuele heffingskorting voor een gezin	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
E. Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	€ 1.166	€ 1.374	€ 1.495	€ 1.560	€ 1.628
F. Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar	€ 957	€ 1.083	€ 1.126	€ 1.171	€ 1.218
Woonlasten (A t/m D) t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	122%	127%	133%	133%	134%

Belastingcapaciteit:

Risico:

Laag	<95%
Gemiddeld	95-105%
Hoog	>105%

Beoordeling kengetallen BBV

Uit de verschillende kengetallen in de vorige tabellen blijkt dat een afzonderlijk kengetal nog weinig zegt over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Evenmin hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijs een negatieve invloed te hebben, indien er ruimte is om tegenvallers op te vangen.

Bijvoorbeeld als de structurele exploitatieruimte groot is of de gemeente over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt. Kortom, het is dus niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie.

De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bekeken, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente of provincie.

De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Hattem laat in de begroting 2027 hierin een stijging zien ten opzichte van de jaarrekening 2025.

Deze stijging met name door de hogere leningen als gevolg van hoge investeringen. Voor de jaren daarna blijft hij stijgen. De signaalwaarden voor de netto schuldquote bedragen 100% en 130%. Komt dit over de 130% dan is het onvoldoende.

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De ratio van de gemeente Hattem daalt in de begroting naar 11% en dat is onder het niveau van het landelijke gemiddelde (39,5%).

Meerjarig blijft de solvabiliteitsratio redelijk stabiel maar erg laag. Net als bij de netto schuldquote is deze ratio ten opzichte van de realisatie afhankelijk van onder andere investeringen.

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde van de complexen) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. De hoogte van bouwgrond in exploitatie zal bij eventuele afwaarderingen, effect hebben op het eigen vermogen.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt in structurele en incidentele lasten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

4.3.1 Algemeen

Inleiding

De gemeente Hattem heeft ongeveer 2.428 hectare aan openbare ruimte in beheer. Binnen deze openbare ruimte vinden activiteiten plaats zoals wonen, werken, zich verplaatsen, spelen en recreëren. Voor deze activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, riolering, openbaar groen, openbare verlichting en gebouwen.

Het beleid van de gemeente Hattem voor het onderhoud kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in de nota's:

Nota
Beleids- en beheerplan water en riolering
Visiedocument Beheer Openbare Ruimte
Meerjarige onderhoudsplanning wegen en kunstwerken
Beleidsplan openbare verlichting gemeente Hattem
Gemeentelijk Verkeer en vervoerplan (GVVP)
Uitvoeringsprogramma GVVP
Groenstructuurvisie Hattem
Kwaliteitsboek Inrichting Openbare Ruimte gemeente Hattem
Meerjarenonderhoudsplan gebouwen

De beheercyclus van kapitaalgoederen in de openbare ruimte bestaat uit een doorlopend proces om objecten (lantarenpalen, wegen, bruggen etc.) gedurende hun levensduur functioneel, veilig en kostenefficiënt te houden.

De beheercyclus bestaat uit:

- Inventariseren en registreren
- Inspecteren en monitoren
- Plannen en programmeren
- Uitvoeren (dagelijks en groot onderhoud)
- Vervangen

4.3.2 Openbare ruimte

Voor het beheer van wegen, civiele kunstwerken, riolering en openbaar groen maken wij gebruik van het assetmanagement programma GBI World. De vaste gegevens worden per asset in GBI World opgeslagen. We werken aan een situatie waarin we exact weten wat we beheren tot op het niveau van rioolbuistype, verhardingstype, beplantingssoort (bomen), enzovoort.

Alle bekende gegevens worden aan de objecten toegevoegd zoals oppervlak, lengte, breedte, diameter, hoogte, aanleg- of plaatsingsjaar, soort enzovoort.

Alle objecten worden periodiek geïnspecteerd:

- wegen; 1 x per 2 jaar
- kunstwerken; 1x per jaar visueel en 1x per 7 jaar specifiek
- riolering ouder dan 20 jaar; 1x per 10 jaar
- attentiebomen worden jaarlijks geïnspecteerd, overige bomen worden 3-jaarlijks gecontroleerd met een BVC (boomveiligheidscontrole) volgens Handboek Bomen. Indien nodig wordt nader onderzoek uitgevoerd naar bv. stabiliteit of andere gebreken
- groen; kwaliteitsschouw meerdere keren per jaar
- openbare verlichting; 2 schouwronde per jaar

De resultaten worden in het beheersysteem omgezet in kwalitatieve maatregelen voor de korte termijn (tot 5 jaar). Voor de lange termijn wordt gebruik gemaakt van de cyclische benadering. Deze cycli worden bepaald op basis van landelijke richtlijnen en de plaatselijke ervaring.

Het opstellen van de maatregelen wordt afgestemd tussen de verschillende disciplines in de openbare ruimte voor het vergroten van efficiëntie. Ook wordt de uitvoering van nieuwe ontwikkelingen hierin meegenomen.

Op deze manier bereiden wij het groot onderhoud en/of reconstructies in de openbare ruimte integraal voor. De investeringen voor reconstructies en vervangingen worden opgenomen in het meerjareninvesteringsprogramma (MIP).

Ieder jaar wordt deze investeringsplanning bijgesteld en aangevuld.

4.3.3 Waterhuishouding en Rioolbeheer

Met het vaststellen van het beleids- en beheerplan water en riolering in 2020 heeft de gemeenteraad gekozen voor een klimaat adaptief beleid. In de komende jaren blijven we investeren in afkoppelen. Stimuleren we particulieren om regenwater af te koppelen van de riolering en de tuinen te vergroenen.

In de Hemelwatervisie is opgenomen hoe wij om willen gaan met regenwater zodat wij gerichte keuzes kunnen maken voor wat betreft het infiltreren, vasthouden en afvoeren van regenwater.

Het "optimale" moment om het riool te repareren, renoveren of vervangen wordt in samenhang met de rest van de openbare ruimte (wegen, groen) bepaald. Het meten en monitoren van de kwaliteit van de rioolleidingen speelt hierbij een belangrijke rol. Met deze andere aanpak is de theoretische levensduur van de rioleringsbuizen losgelaten.

De kwaliteit van de rioolleidingen is een belangrijk aspect waarmee het "optimale" moment wordt bepaald. Ook wordt er meer naar nieuwe methoden gekeken om een ongestoorde afvoer van ons (afval)water te garanderen.

De koppeling met wegbeheer blijft belangrijk, omdat een deel van de verharding bij een reconstructie wordt bekostigd vanuit de rioolheffing en om desinvesteringen te voorkomen.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2027 t/m 2030 op het MIP is opgenomen voor het taakveld water en klimaatadaptatie respectievelijk:

Investeringsvolume (x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
	5.150	208	111	n.t.b.

Verder staat voor 2026/2027 groot onderhoud gepland aan de drukriolering. In 2023 zijn de pompen en gemalen van de drukriolering geïnventariseerd en geïnspecteerd. De resultaten van deze inspectie zijn vertaald naar een werkomschrijving en is aanbesteed. De aannemer start oktober 2026 met de werkzaamheden.

4.3.4 Beheer Openbare Ruimte (BOR)

De openbare ruimte in beheer van de gemeente Hattem is circa 209 ha groot en is opgebouwd uit bos (ca. 76 ha), wegen (ca. 69 ha) en groen (ca. 64 ha). In deze openbare ruimte staat een groot aantal te beheren objecten, zoals bomen, banken, lichtmasten, verkeersborden, etc.

Op 15 december 2025 heeft de gemeenteraad de onderhoudsniveaus voor de openbare ruimte vastgesteld. Deze niveaus gaan in per 1 januari 2027 en staan in onderstaande tabel weergegeven.

Beeld kwaliteitsniveaus				
	Verharding	Groen	Meubilair	Onkruid / Zwerfafval
Stadshart	B	A	B	B
Woonwijk	B	B	C	C
Buiten wonen	B	B	C	C
Buitengebied	B	B	C	C
Begraafplaats	B	A	B	B
Netelhorst bedrijventerrein	B	C	C	C
H2O Bedrijventerrein	B	B	B	B
Hoofdstructuur wegen	B	C	C	C

We werken aan heldere richtlijnen en voorwaarden voor o.a. de adoptie van groen op basis van de visie en ambities uit de Groenstructuurvisie. Daarbij houden wij rekening met de ruimtelijke impact van actuele thema's zoals de energietransitie en klimaatadaptatie.

4.3.5 Wegbeheer

Het onderhoudsniveau van de wegen is per 1 januari 2027 op niveau B vastgesteld.. Een aantal wegen in vooral de woonwijken en het buitengebied zitten op de ondergrens van de vastgestelde kwaliteit of zitten daar momenteel onder.

We zoeken naar een optimale verhouding tussen de onderhoudskosten en de vervangings-investeringen, zoveel mogelijk afgestemd op het GVVP en de vervanging van riolering.

De afstemming tussen de maatregelen Wegen en Riolering is in het voorjaar na de cyclische inspectieronde van de wegen (Q4 2025) geactualiseerd en vertaald naar uitvoeringsplannen en projecten voor het meerjaren investeringsplan.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2027 t/m 2030 op het meerjareninvesteringsprogramma is opgenomen voor het taakveld wegen respectievelijk:

Investeringsvolume (x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
	2.676	1.767	758	n.t.b.

4.3.6 Civiel technische kunstwerken

De gemeente Hattem heeft 18 bruggen, 2 steigers, 2 vlonders en 6 duikers in beheer.

In 2023 zijn deze kunstwerken geïnspecteerd en is een meerjaren onderhoudsplanung opgesteld voor de periode 2023-2033. De uitvoering van het onderhoud en de noodzakelijke vervangingen wordt in overeenstemming met de planning uitgevoerd en opgenomen in het MIP.

Naast genoemde kunstwerken heeft de gemeente ook diverse grondkeringen en muren in beheer. Deze grondkeringen en muren zijn in 2025 geïnventariseerd en worden in het najaar van 2026 geïnspecteerd.

De resultaten worden verwerkt in GBI World en gebruikt als input voor de meerjarenonderhoud- en vervangingsplanung.

4.3.7 Openbare verlichting

De openbare verlichting in Hattem is de afgelopen jaren voorzien van Led verlichting. In 2026 zijn een aantal lichtmasten op basis van leeftijd (>35 jaar) geïnspecteerd. Deze inspectie heeft geresulteerd in een eerste vervanging van lichtmasten in 2026. In 2027 krijgt deze vervanging een vervolg met de vervanging van een aantal technisch versleten lichtmasten.

4.3.8 Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP)

In 2018 is het GVVP vastgesteld vanwege nieuwe ontwikkelingen en aangepaste wet- en regelgeving. Om uitvoering te geven aan het GVVP is in 2019 het uitvoeringsprogramma GVVP 2019-2023 vastgesteld door het college. De uit het uitvoeringsprogramma voortvloeiende benodigde maatregelen zijn in het MIP opgenomen en geïntegreerd met de herinrichting/ reconstructie van wegen.

In 2026 is een start gemaakt met het proces om te komen tot een programma Mobiliteit als vervanging van het GVVP. Deze werkzaamheden worden in 2027 afgerond.

4.3.9 Openbaar groen

Met het vaststellen van de Groenstructuurvisie in 2021 heeft de gemeenteraad gekozen voor het versterken van de groene hoofdstructuren in de gemeente, als verbinding tussen stad en land. Op basis van vijf pijlers wordt ingezet op meer ecologisch beheer, een klimaat robuuste inrichting van het openbaar groen en het combineren van openbaar groen en beleving. De Gebiedspaspoorten in de Groenstructuurvisie geven richtlijnen voor inrichting en beheer van de openbare ruimte, maar worden ook ingezet bij kapaanvragen, advisering binnen projecten in de openbare ruimte en groene bewonersinitiatieven.

In 2027 ligt de nadruk op het verder completeren van het digitaal beheersysteem GBI, wat betreft arealen, kwaliteit en onderhoudsmaatregelen.

Daarnaast worden beheerplannen en bijbehorende taakbladen geïmplementeerd in de beheerorganisatie. Het gaat dan om het groenbeheerplan, maaibeheerplan en bosbeheerplan. Werkafspraken worden op basis van de taakbladen aangescherpt en maatregelen vanuit de beheerplannen worden in uitvoering gebracht. Daarbij zal de komende jaren steeds meer gewerkt worden met tablets om inspecties en onderhoudswerkzaamheden efficiënt voor te bereiden en vast te leggen.

Om uitvoering te geven aan de Groenstructuurvisie, is het Uitvoeringsplan Groen opgesteld. De komende jaren geven we verder invulling aan de maatregelen uit het Uitvoeringsplan.

Als gemeente hebben we te maken met steeds strengere landelijke eisen rondom boomkroonvolume, areaal openbaar groen, een gezonde bestuiverspopulatie en inzet van emissieloos materieel de komende jaren. Met onderstaande maatregelen dragen we hier actief aan bij en sorteren we voor op wettelijke verplichtingen.

- De in 2025 geactualiseerde Bomenlijst laat zien welke bomen van bijzondere waarde zijn voor Hatterem. Deze bomen krijgen de ruimte om uit te groeien tot volwaardige toekomstbomen. Ook andere bomen zijn belangrijk. Via het groenbeheerplan en de bijbehorende taakbladen werken we waar mogelijk volgens de uitgangspunten van het landelijke Handboek Bomen. Zo zorgen we voor een gezond en klimaatrobuust bomenbestand en meer boomkroonvolume.
- Door sneller en gericht op te treden bij schades aan openbaar groen en meer groen in wijken te stimuleren creëren we klimaatrobuuste en aantrekkelijke woonwijken.
- Door ecologisch beheer te stimuleren middels beheerplannen en taakbladen, versterken we het leefgebied van bestuivers en andere streekeigen dieren en planten.
- Samen met aannemers werken we steeds meer met emissieloos materieel. Ook onze eigen buitendienst maakt bij werkzaamheden steeds meer gebruik van elektrisch materieel.

4.3.10 Speeltuinen en speelweiden

In 2025 is het beleidsplan Spelen, Bewegen en Ontmoeten 2025–2035 door de raad vastgesteld, inclusief de aangenomen amendementen.

Daarbij is bepaald dat het benodigde uitvoeringsbudget jaarlijks integraal wordt afgewogen in het kader van de begroting.

Voor de uitvoering van het beleidsplan is een uitvoeringsprogramma opgesteld. Hierin is de planning van onderhoud en vervanging van speelplekken opgenomen, waarbij de prioritering is gebaseerd op inspectieresultaten. In 2027 staan de volgende speeltuinen gepland voor herinrichting: Rietkamp, Randweg, Keppelskamp, Hollewand en Klaverkamp. Uitgangspunt is doelgerichte vervanging van speeltoestellen die het einde van hun technische levensduur hebben bereikt. Technisch goede toestellen die niet passen binnen de nieuwe inrichting worden waar mogelijk hergebruikt.

Bij de herinrichting van speelplekken worden gebruikers en omwonenden actief betrokken. De vorm van participatie wordt afgestemd op de aard en functie van de speelplek. Wensen uit de omgeving worden daarbij gecombineerd met de uitgangspunten van het beleidsplan. Bij speelplekken met een speeltuinvereniging organiseert de vereniging grotendeels de participatie, met ondersteuning van de gemeente. Hiervoor worden onder meer buurtbijeenkomsten, enquêtes, bewonersbrieven en het platform SamenHatterem ingezet.

Voor 2027 wordt hiermee invulling gegeven aan de uitvoering van het vastgestelde speelbeleid en wordt het benodigde budget voor de geplande vervangingsopgave integraal betrokken bij de begrotingsbehandeling.

4.3.11 Vastgoed (onderhoud gebouwen)

Het vastgoed van Gemeente Hatterem wordt op basis van het meerjaren onderhoudsplan (MJOP) onderhouden. Jaarlijks wordt het MJOP up-to-date gehouden middels periodieke jaarlijkse controles.

De dotatie aan de onderhoudsvoorziening wordt door de raad, bij aanvang van de zittingsperiode, vastgesteld. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de voorziening. In het voorliggende MJOP zijn 2 onderwerpen niet verwerkt:

- Voor het onderhoud van het Stadhuis zijn er in de periode van 2027 - 2030 geen onderhoudskosten meegenomen in het MJOP vanwege de mogelijke verbouwing van het stadhuis. Omdat er geen scenario keuze is gemaakt voor de verbouwing/renovatie van het stadhuis heeft de raad in juni 2024 een budget van € 4 miljoen beschikbaar gesteld tot 2029.

In 2025 is het budget aangepast naar €2,5 miljoen tot 2029. Deze kosten zijn voor het onderhouden en vervangen van de installatie en herstellen van bouwkundige gebreken. Er is inzichtelijk gemaakt dat er een totaalbedrag van € 418.000 niet is uitgegeven in 2025, dit bedrag wordt ingezet vanaf 2026. In het Meerjarig InvesteringsPlan (MIP) 2026 was het bedrag van € 446.300 opgenomen, dit bedrag is in mindering gebracht op het totale investeringsbudget.

- In het huidige MJOP zijn geen extra klimaatmaatregelen voor het verduurzamen van gebouwen meegenomen. Dit dient in de komende periode nader uitgewerkt te worden.

Het voorliggende MJOP is in de periode van 2024-2037 betaalbaar en binnen de budgettaire kaders voor het onderhoud mogelijk.

Wij onderscheiden drie soorten onderhoud; planmatig , contractonderhoud en klachten-onderhoud:

- Planmatig onderhoud
Voor gebouwen maken wij gebruik van het meerjarenonderhoudsprogramma.
We stellen hierbij per gebouw een onderhoudsplan op voor een termijn van 10 jaar.
Voor de langere termijn wordt gebruik gemaakt van de cyclische benadering.
- Contract onderhoud
Bestaat uit jaarlijks terugkerend (installatie)onderhoud, met een preventief karakter.
- Klachtenonderhoud
Dagelijks onderhoud op basis van meldingen en klachten door derden,

4.4 Financiering

4.4.1 Algemeen

Bij de uitvoering van de financieringsfunctie worden de geldende regels nageleefd, zoals vastgelegd in de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido), de door de gemeenteraad goedgekeurde financiële verordening, en het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

De Wet Fido biedt instrumenten om de risico's die gemeenten lopen bij het lenen en beleggen van financiële middelen te beheersen. Zo bevat de wet onder andere een verbod op het gebruik van financieringsmiddelen voor andere doeleinden dan publieke doelen.

Samen met de financiële regelgeving uit de Gemeentewet, de Financiële Verhoudingswet, het artikel 12-regime en het financiële toezicht zorgt de Wet Fido voor een groot vertrouwen van de financiële sector in de overheid. Dit resulteert in gunstige financieringsvoorwaarden voor overheidsorganen.

4.4.2 Beleidskader

Wijzigingen in het BBV

In de notitie "Rente 2023" van de commissie BBV is de regelgeving omtrent rente geactualiseerd. Het doel van deze notitie is om een eenduidige werkwijze te bevorderen bij gemeenten met betrekking tot rente (harmonisatie), het stimuleren van het opnemen van (verwachte) werkelijke rentelasten in de begroting en de jaarstukken, en het bieden van transparantie over hoe gemeenten met rente omgaan. De notitie bevat verschillende richtlijnen, duidelijke uitspraken van de Commissie BBV en werkwijzen.

De belangrijkste wijzigingen, die ingaan bij de begroting van 2025, zijn als volgt:

- Voor de berekening van het rentepercentage voor het grondbedrijf wordt weer rekening gehouden met de omslagrente.
- Het toerekenen van rente aan de taakvelden gebeurt via het taakveld Treasury. Dit betekent dat alle rentelasten en rentebaten in eerste instantie op het taakveld Treasury worden geboekt, inclusief die van projectfinanciering.
- Rentelasten die voortkomen uit de facilitaire grondexploitaties (zowel publiekrechtelijk als op basis van een overeenkomst) moeten worden toegerekend aan het betreffende taakveld en worden niet meegenomen in de omslagrente over het geheel van de activa.
- Bij het publiekrechtelijk kostenverhaal van facilitaire grondexploitaties wordt per jaar rente berekend over het saldo van de exploitatie. Het rentepercentage

4.4.3 Financiering en treasury

Algemeen

De treasuryfunctie kan als volgt worden gedefinieerd:

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die gericht zijn op het besturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezien op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de bijbehorende risico's.

De treasuryfunctie bestaat uit vier deelfuncties: risicobeheer, gemeentefinanciering, kasbeheer, en debiteuren- en crediteurenbeheer.

De financieringsfunctie is beperkt tot financieringen die ten goede komen aan de publieke functie en dient op een zorgvuldige en verantwoorde manier te worden uitgevoerd.

Kasgeldlimiet

In de Wet fido staat een norm voor de korte schuld (maximaal 1 jaar). Het doel van deze kasgeldlimiet is het renterisico beperken. De limiet geeft de maximale omvang van de korte schuld aan.

De kasgeldlimiet wordt berekend naar een vast percentage (8,5 procent) van het begrotingstotaal, naar de situatie per 1 januari. De kasgeldlimiet overschrijden heeft consequenties. De kortlopende schuld of een deel daarvan moeten we dan omzetten in een langlopende schuld.

De begrote kasgeldlimiet is:

Bedragen x € 1.000

Kasgeldlimiet	2026	2027
Kasgeldlimiet	3.347	3.722

Rentevisie

De rente is sinds maart 2026 weer opgelopen. Zowel de korte als de lange rente liggen hoger, mede door de opnieuw gestegen inflatie en de sterke stijging van energieprijzen. De geopolitieke spanningen rond Iran en de Straat van Hormuz vergroten de onzekerheid en kunnen de inflatie verder aanjagen. Tegelijk blijft de economische groei in de eurozone gematigd.

Per saldo zijn de renterisico's nu meer opwaarts gericht. Voor de lange rente blijft een bandbreedte van circa 3,5% tot 4,0% verdedigbaar, waarbij het risico eerder aan de bovenkant ligt. Ook de korte rente kan verder oplopen wanneer de ECB de rente verder verhoogt.

Voor de gemeente blijft het uitgangspunt om, binnen de kasgeldlimiet, zoveel mogelijk kortlopend te financieren. Dit blijft voorsnog goedkoper en flexibel, maar het rentevoordeel ten opzichte van langlopende financiering is kleiner geworden. Daarom moeten renteontwikkeling en herfinancieringsrisico nauwlettend worden gevolgd.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een middel om te voorkomen dat gemeentes te grote risico's nemen bij het afsluiten van leningen. De jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen (vaste schuld) mogen niet meer zijn dan 20 procent van het begrotingstotaal, naar de situatie per 1 januari.

De begrote renterisiconorm is:

Bedragen x € 1.000

Ruimte renterisiconorm	2026	2027
Renterisiconorm	8.757	9.047
Renterisico op vaste schuld	2.200	2.203
Ruimte renterisiconorm	6.557	6.844

Schatkistbankieren

Sinds 2013 zijn alle decentrale overheden verplicht om hun overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist. Deze verplichting komt voort uit de wijziging van de Wet fido in verband met het rentedragend aanhouden van liquide middelen in 's Rijks schatkist. Schatkistbankieren is gebaseerd op het afkomen van het saldo op een bankrekening ten gunste van de rekening-courant die een decentrale overheid heeft bij de schatkist.

Ook is het mogelijk zo een bankrekening aan te vullen ten laste van de rekening-courant die een decentrale overheid heeft bij de schatkist. Dit leidt ertoe dat het saldo op de bankrekening aan het einde van de dag altijd nul is. Deelname van de decentrale overheden aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector.

Met iedere euro die decentrale overheden aanhouden in de schatkist, vermindert immers de externe financieringsbehoefte van het Rijk. Dit vertaalt zich direct in een lagere staatsschuld.

Leningenportefeuille

We streven ernaar om leningen aan te trekken tegen zo laag mogelijke kosten. Ook willen we de renterisico's beheersen. Sluiten we leningen af, dan houden we daarom rekening met de bestaande liquiditeitsplanning, de renteontwikkeling en de renterisiconorm.

Het saldo van de leningenportefeuille per 1 januari 2026 is € 35,2 miljoen.

De rente, aflossingen en het verloop van de leningschuld op basis van de huidige leningen zijn:

Bedragen x € 1.000

Jaar	Schuld 1 januari	Rente	Aflossing	Schuld 31 december
2027	35.230	508	2.203	33.027
2028	33.027	476	2.206	30.821
2029	30.821	444	2.210	28.611
2030	28.611	412	2.213	26.398

Gezien de huidige financieringsbehoefte is het niet rendabel om leningen vervroegd af te lossen. De leningenportefeuille geeft geen inzicht in de leningen die we nog verwachten aan te trekken.

Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet Hof) en het EMU-saldo

In 2011 hebben de Europese regeringsleiders afspraken gemaakt om de financiële stabiliteit van de EU en de eurozone te waarborgen. 163

De Europese regels over begrotingsdiscipline zijn in Nederland vastgelegd in de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof). Deze wet stelt normen voor de hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld (het EMU-saldo).

Voor alle decentrale overheden samen geldt een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten, provincies en waterschappen in een jaar. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot een tekort wanneer er grote incidentele investeringen in activa plaatsvinden. Dit heeft als gevolg dat het EMU-saldo van een individuele gemeente grote schommelingen kan vertonen.

Volgens artikel 20 en 23 van het BBV moeten gemeenten het meerjarige EMU-saldo inzichtelijk maken. Dit saldo wordt hieronder gepresenteerd in de vorm van een kasstroombalans per het einde van het jaar, naast het EMU-saldo van het huidige en het vorige verslagjaar.

Bedragen x € 1.000

Financiële sfeer	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Investeringen Financiële Vaste Activa	10.584	10.357	10.219	10.080	9.940	9.799
Financieringsoverschot/ Werkkapitaal	-2.275	-10.907	-6.638	-5.661	-5.104	-5.104
Vaste Schuld	-37.430	-35.230	-46.278	-61.204	-58.994	-60.331
Vorderingen saldo (cumulatief EMU)	-29.121	-35.780	-42.697	-56.785	-54.158	-55.636
Toename/afname EMU-saldo	-1.279	-6.659	-6.917	-14.088	2.627	-1.478

De stijging van het EMU-saldo in de periode 2025 tot en met 2028 bedraagt afgerond € 29 miljoen. Dit komt vooral door de grote investeringsambities van de gemeente Hattem, wat ook terug te zien is in de toename van de (im)materiële vaste activa.

Bedragen x € 1.000

Reële sfeer	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Totaal Eigen Vermogen	7.315	6.345	7.597	8.894	9.832	11.157
Totaal (Im)materiële Vaste Activa	-38.612	-43.308	-52.343	-67.659	-67.214	-70.738
Voorzieningen	3.316	3.307	3.802	2.682	3.225	3.945
Voorraad grondbedrijf	-1.140	-2.123	-1.751	-701	0	0
Vorderingen saldo (cumulatief EMU)	-29.121	-35.779	-42.695	-56.784	-54.157	-55.636
Toename/afname EMU-saldo	-1.279	-6.658	-6.916	-14.089	2.627	-1.479

Op het moment van opstellen van de begroting 2027 is de septembercirculaire 2026 nog niet uitgekomen.

De laatst bekende informatie over de referentiewaarden komt uit de septembercirculaire 2025.

In de septembercirculaire 2025 (met een normering voor drie jaar) zijn per gemeente referentiewaarden vastgesteld. Voor Hattem geldt:

- Begrotingstotaal 2025: € 37.922.000
- Referentiewaarde: -5% = - € 1.890.000

Dit betekent dat Hattem binnen de macro-norm meetelt voor een geraamde afname van het EMU-saldo met € 1.890.000. Voor 2026 wordt deze norm ruim overschreden.

Bedragen x € 1.000

EMU-saldo t.o.v. de Referentiewaarde	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Vorderingen saldo (cumulatief EMU)						
Toename/afname EMU-saldo t.o.v. vorig jaar	-1.279	-6.659	-6.916	-14.088	2.626	-1.478
Referentiewaarde (september-circulaire 2025)	-1.799	-1.890	-1.890	-1.890	-1.890	-1.890
Saldo boven (+) of onder (-) de referentiewaarde	520	-4.769	-5.026	-12.198	4.516	412

Renteresultaat

De berekening van het renteresultaat is gebaseerd op de aanbeveling van de BBV regelgeving om de rekenrente (omslagrente) te baseren op de werkelijke rentelast. Eenvoudigheids halve hanteren we voor de begroting 2027 een interne rente van 1%.

De werkelijke rentelast over de taakvelden bedraagt ten tijde van het opstellen afgerond 0,98%.

In 2027 rekenen we per saldo ongeveer € 10.000 meer rente toe aan onze taakvelden dan daadwerkelijk onze rentelast is. Dit valt binnen de afwijkingstolerantie.

Vanwege de lage rentestanden en omdat veel (nieuwe) investeringen gefinancierd zijn vanuit eigen middelen blijft de werkelijke rentelast relatief laag.

Renteschema

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	2027
A	Externe rentelasten over de korte en lange financiering	508
B	Externe rentebaten over de korte en lange financiering	91
Saldo rentelasten en rentebaten (A-B)		417
C.1	Doorberekende rente grondexploitatie	14
C.2	Doorberekende rente projectfinanciering	0
C.3	Rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar specifiek een lening voor is aangetrokken	0
Aan taakvelden toe te rekenen rente (som -C1-C2-C3)		403
D.1	Rente over eigen vermogen	0
D.2	Rente over voorzieningen	0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente (som+D1+D2)		403
E	Aan de taakvelden toe te rekenen externe rente (renteomslag afgerond 0,5%)	413
F	Renteresultaat taakveld treasury (som-E)	-10

Kasbeheer

Kasbeheer betreft het beheer van alle geldstromen, met focus op kas- en rekening-courantposities. Dit omvat het aantrekken van geld op de geldmarkt en het beleggen van overtollige middelen. Het 'AFS kasstroomoverzicht' hieronder geeft inzicht in de kasstromen van deze meerjarenbegroting.

AFS Kasstroomoverzicht per ultimo jaar

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
Liquide middelen 01-01	1.637	74	74	74	630
Resultaat ná bestemming	-1.342	226	551	602	983
Mutaties in de reserves	372	1.026	745	336	342
Resultaat uit bedrijfsvoering	-970	1.252	1.296	938	1.325
Aanpassing voor:					
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.404	1.799	1.977	2.252	2.354
Desinvestering in materiële vaste activa					
Cashflow	434	3.051	3.273	3.190	3.679
Aanpassingen resultaat uit bedrijfsvoering:	-10	495	-1.119	542	720
Kasstroom op winstbasis	424	3.546	2.154	3.732	4.399
Verkoop voorraad grondbedrijf					
Investerings voorraad grondbedrijf	-983	372	1.050	701	
Veranderingen in werkkapitaal	1.400	1.400	-977		
Kasstroom uit operationele activiteiten	841	5.318	2.227	4.433	4.399
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-5.873	-10.696	-17.154	-1.667	-5.737
Vrije kasstroom	-5.032	-5.378	-14.927	2.766	-1.338
Mutaties Lang vreemd vermogen	-2.200	11.047	14.927	-2.210	1.338
Mutaties Kort vreemd vermogen	5.669	-5.669			
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	3.469	5.378	14.927	-2.210	1.338
Mutatie geldmiddelen	-1.563	0	0	556	0
Liquide middelen 31-12	74	74	74	630	630
Werkkapitaal 01-01	-1.135	-8.784	-4.887	-4.960	-5.105
Mutatie werkkapitaal	-7.649	3.897	-73	-145	0
Werkkapitaal 31-12	-8.784	-4.887	-4.960	-5.105	-5.105

4.5 Bedrijfsvoering

4.5.1 Algemeen

In programma 0 wordt de ambitie voor besturen en organiseren nader toegelicht. Het Bestuursakkoord van Hattem voor de periode 2026-2030 vormt het kernprogramma om deze ambitie te verwezenlijken. Met dit akkoord wordt de Hattemse samenleving uitgenodigd mee te bouwen aan oplossingen die passen bij Hattem; realistisch, betrokken, met het oog wat kwetsbaar is en toekomstgericht.

De paragraaf Bedrijfsvoering wordt nader uitgewerkt in de vakdisciplines van de keten Ondersteuning en zijn mede richtinggevend én ondersteunend aan de uitvoering van het programma. Er wordt gewerkt vanuit business-partnerschap zodat vakkennis nadrukkelijk(er) wordt ingezet én ontwikkeld ten gunste van goed (be)sturen en functioneren van de organisatie.

In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen beschreven.

Organisatieontwikkeling - Besturingsfilosofie 2.0

De afgelopen jaren opereerde de organisatie vanuit samensturing en dienend leiderschap. Dat bracht waardevolle elementen zoals vertrouwen, eigenaarschap en samenwerking.

Tegelijkertijd liep de organisatie tegen duidelijke grenzen aan. In de praktijk heeft dit geleid tot knelpunten in overzicht, duidelijkheid van verantwoordelijkheden en slagkracht. Daarom is de beweging gemaakt naar een model met duidelijkere sturing, integraal management en betere verbinding tussen beleid en uitvoering.

De nieuwe structuur helpt om de span of control realistischer te maken, verantwoordelijkheden helder te beleggen en de medewerkers beter te ondersteunen in het werk.

Na positief advies van de Ondernemingsraad over de voorgestelde koersaanpassing en de hierbij horende veranderingen, heeft het college op 7 april 2026 ingestemd met de besturingsfilosofie 2.0. Dit houdt in dat de besturing is gekanteld van een tweehoofdige naar een eenhoofdige leiding en dat de omslag is gemaakt van keteneigenaren naar ketenmanagers.

Aansluitend heeft het college op 16 juni 2026 ingestemd met de verdere uitvoering van de besturingsfilosofie 2.0 en is gestart met de implementatiefase.

In veel ketens is de span of control te groot geworden. De ketens Ruimte, Sociaal en Ondersteuning kennen een te grote diversiteit aan opgaven om effectief te sturen. Daarom is er gekozen voor een hulpstructuur in de aansturing door te gaan werken met coördinatoren en kwaliteitsmedewerkers.

Coördinatoren helpen om:

- dagelijkse aansturing dicht bij het werk te brengen,
- medewerkers sneller te ondersteunen en
- de ketenmanager te ontlasten zodat deze zich kan richten op strategie, integraliteit en organisatieontwikkeling.

De rol is bewust functioneel en niet hiërarchisch. Dat houdt de organisatie plat, maar wel duidelijk.

Kwaliteitsmedewerkers versterken daarnaast de inhoudelijke kwaliteit van het werk. Zij:

- coördineren complexe dossiers,
- bewaken en verbeteren processen en
- ondersteunen collega's bij vakinhoudelijke en integrale afwegingen.

Zo zorgen zij voor consistente kwaliteit en verdere professionalisering binnen de teams

De nieuwe hulpstructuur moet helpen om de werkdruk te verlagen door meer dagelijkse ondersteuning, duidelijkheid en afstemming.

Benchmark

In 2026 is een benchmark uitgevoerd waarin de personele formatie en de budgetten uit de begroting zijn vergeleken met andere gemeenten. Deze resultaten zijn gedeeld en daarbij ook in verband gebracht met de werklast en ambitie van de gemeente. Dit geeft inzicht in hoe de formatie en budgetten zich verhouden tot vergelijkbare gemeenten.

De resultaten van de duiding van deze benchmark worden in een later stadium benut. Voor de begroting 2027 is gewerkt met de huidige formatie. Hoe de nieuwe werkwijze in de praktijk uitpakt wordt gemonitord. Eventuele vervolgstappen worden zorgvuldig en stap voor stap afgewogen en in samenhang bekeken, waarbij oog blijft voor de balans en continuïteit in de organisatie.

4.5.2 Informatievoorziening & Automatisering

De gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek (H2O) hebben een gezamenlijke visie op samenwerking van hun informatievoorziening. Deze visie is gericht op bundeling van krachten, kennis en kunde om gemeenschappelijke organisatiedoelstellingen te bereiken, de kwetsbaarheid van de informatievoorziening verlagen, de kwaliteit ervan verhogen en de continuïteit waarborgen.

Om de samenwerking en ontwikkeling van de informatievoorziening en de organisatie-doelstellingen te bereiken is het van belang dat we regie (Governance) voeren op de organisatie en inrichting van de informatievoorziening en ICT. Dit doen we door de inrichting van IV-Governance.

Het doel van IV-Governance is helderheid scheppen over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de afstemming tussen informatievoorziening en bedrijfs-doelstellingen die het mogelijk maken dat de H2O-gemeenten effectief en ketenbewust functioneren en optimaal presteren.

IV-Governance omvat:

- de sturing op de informatievoorziening (uitzetten van de koers);
- de beheersing van de informatievoorziening (op koers houden);
- de verantwoording over de informatievoorziening (in control blijven);
- de externe toezicht op de informatievoorziening (onafhankelijk toetsen).

IV-Governance H2O-gemeenten

In de IV-Governance H2O worden de volgende rollen en taakvelden beschreven:

CIO

De Chief Information Officer is verantwoordelijk voor het opstellen en actueel houden van de strategie en visie op de informatievoorziening en ontwikkelt en onderhoudt, vanuit de afgesproken kaders, de architectuur en standaarden.

Hiervoor is de CIO in H2O direct onder de gemeentesecretarissen gepositioneerd. Een onderdeel van de strategie is de vormgeving en inrichting van de benodigde organisatie voor de 'Informatiekolom'. Daarnaast volgt de CIO de landelijke en regionale (gemeentelijke) ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening en ICT en adviseert hierover aan de directie en portefeuillehouders van de H2O-gemeenten.

CIO-tafel

De CIO tafel bestaat uit de CIO en business vertegenwoordigers van de 3 gemeenten. De CIO-tafel vormt het intergemeentelijke platform waar vanuit de business toegezien wordt op de ontwikkeling van de informatievoorziening en de besluiten daarover in lijn zijn met de (strategische) doelstellingen van de deelnemende gemeenten en het collectief.

De businessvertegenwoordigers hebben ook de taak om de ontwikkelingen, besluiten, kaders en voortgang van de CIO-tafel te communiceren en af te stemmen binnen hun eigen organisatie.

In lijn met de “Visie op samenwerking en ontwikkeling van de informatievoorziening H2O” wordt gezamenlijk zoveel mogelijk gewerkt aan generieke oplossingen voor de 3 gemeenten.

De ‘CIO-tafelaars’ treden hierin op als enerzijds vertegenwoordiger van de business van de individuele gemeenten, maar hebben ook een verantwoordelijkheid voor het bewaken en uitvoeren van de gezamenlijk visie.

CIO-Office

De CIO-Office is centraal gepositioneerd aan de kant van de business (stafffunctie) en vertegenwoordigt alle relevante rollen en functies voor het faciliteren van de IV-vraag uit de 3 gemeentelijke organisaties. De informatiemanagers en -adviseurs ondersteunen bij informatie gerelateerde ontwikkelingen en vraagstukken en het professioneel inrichten van de informatievoorziening.

De functionarissen CISO, privacy officer en functionaris Gegevensbescherming zijn verantwoordelijk voor het beschermen van de gegevens van de klanten en van de H2O-organisatie zelf vanuit informatieveiligheid en privacy. De projectleider IV leidt complexe en domeinoverstijgende IV-projecten.

Wijzigingsadviescommissie (WAC)

Ter versterking van de regie en de sturing op de informatieprojecten, is een Wijziging Advies Commissie (WAC) gevormd. De commissie vertegenwoordigt onder meer de disciplines van de CIO-office, waarbij ook de i-Dienst en functioneel beheer aansluit.

De commissie ondersteunt de CIO-tafel door initiatieven en voorstellen vanuit de domeinen, te voorzien van alle relevante bouwstenen om tot een afgewogen besluit en prioritering van een project te komen.

i-Dienst

De bedrijfsvoeringsorganisatie H2O (i-Dienst) is het samenwerkingsverband van de H2O-gemeenten waarin de automatisering is georganiseerd. De dagelijkse aansturing van de i-Dienst is belegd bij de manager I&A. Binnen de H2O-gemeenten is de rol van de manager van de i-Dienst en de CIO verenigd in één persoon, de manager I&A. Hierdoor is afstemming niet nodig, maar het is wel belangrijk dat de manager I&A goed kan onderscheiden wat de vraag is en op welke manier kan worden geleverd. Hier komt vraag en aanbod samen.

De i-Dienst, met haar verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud van de ICT-infrastructuur, werkplekondersteuning en advies, vormt samen met de ICT-leveranciers en softwareleveranciers de ‘levering kant’. De IV-visie is (in)richtinggevend voor de IV/IT-strategie van de i-Dienst.

De i-Dienst heeft een eigen jaarplan voor het beheer en onderhoud van de IT-infrastructuur en de dienstverlening aan de H2O-gemeenten. Regelmatig vindt operationele afstemming plaats tussen de i-Dienst en CIO-Office over lopende en nieuwe ontwikkelingen.

• Digitalisering en ICT-ontwikkelingen

De H2O-gemeenten staan midden in een versnelde digitalisering van hun dienstverlening. Door landelijke initiatieven zoals de Nederlandse Digitaliseringsstrategie werken gemeenten steeds meer samen om hun ICT te verbeteren en efficiënter te organiseren. Investerings zijn vooral basisvoorzieningen zoals schaalbare cloudoplossingen en een stabiele en veilige digitale infrastructuur. Hierdoor kunnen inwoners steeds vaker online zaken regelen, zoals vergunningaanvragen of afspraken met de gemeente.

Tegelijkertijd blijven er uitdagingen bestaan, zoals beperkte budgetten, digitale dreigingen en een tekort aan ICT-specialisten. De ICT-kosten per inwoner blijven stijgen, mede door hogere personeels- en softwarekosten. Samenwerking tussen gemeenten wordt daarom steeds belangrijker om schaalvoordelen te behalen en systemen gezamenlijk te beheren. Het afgelopen jaar is besloten dat de gemeenten Elburg, Hattum, Heerde en Oldebroek (EH2O) toewerken naar een vergaande, niet-vrijblijvende samenwerking op het terrein van ICT.

Ook wetgeving dwingt de H2O-gemeenten om hun digitale dienstverlening te verbeteren, bijvoorbeeld door burgers het recht te geven om digitaal contact te hebben met de overheid. Ondanks vooruitgang hebben veel gemeenten moeite om het tempo van de ICT-ontwikkelingen bij te houden. Daarnaast krijgt innovatie zoals kunstmatige intelligentie vaak nog weinig prioriteit en vraagt de afhankelijkheid van de grote (Amerikaanse) Cloud providers om een andere koers.

Al met al kenmerkt 2027 zich door groeiende digitalisering, innovaties en digitale autonomie.

Investerings

De investeringen voor 2027 richten zich daarom op de volgende speerpunten:

- Digitale transformatie & autonomie: Werken vanuit de Cloud blijft de norm. De implementatie van cloudoplossingen en innovatieve technologieën wordt voortgezet

waarbij rekening wordt gehouden met het steeds minder afhankelijk zijn van Amerikaanse aanbieders.

- Een moderne werkplek en gebruikersondersteuning: De gebruikerservaring wordt verbeterd door de werkplek aan te passen aan de wensen en behoeften van de (individuele) medewerker, het faciliteren van hybride werken en samenwerken via onlineplatformen.
- Cybersecurity: Door de stijgende dreiging van cyberaanvallen, geopolitieke spanningen en technologische complexiteit door AI is investering in cybersecurity belangrijker dan ooit.
- Kunstmatige intelligentie (AI): De toepassing van AI biedt kansen. AI kan processen optimaliseren, met minder handmatige tussenkomst. De i-Dienst zorgt ervoor dat de ICT-infrastructuur geschikt is voor toepassingen van AI.

Informatiebeveiliging

Digitale veiligheid is tegenwoordig net zo belangrijk als fysieke veiligheid. De H2O-gemeenten werken dagelijks met gevoelige informatie van inwoners, ondernemers en medewerkers. Denk aan persoonsgegevens, vergunningen, uitkeringen en vertrouwelijke beleidsinformatie. Om deze informatie goed te beschermen, spelen de CISO, Chief Information Security Officer en ISO, Information Security Officer een belangrijke rol.

De CISO houdt zich bezig met de strategische kant van informatiebeveiliging. De CISO adviseert bestuur, directie en management over digitale risico's en helpt de organisatie om veilig en verantwoord te werken.

Werkzaamheden van de CISO zijn onder andere:

- ontwikkelen van beleid rondom informatiebeveiliging;
- adviseren over wet- en regelgeving, zoals de BIO (Baseline Informatie Overheid) en CBW (Cyber Beveiliging Wet);
- signaleren van digitale risico's en kwetsbaarheden;
- coördineren van beveiligingsincidenten;
- Onderdeel crisisteam;
- vergroten van bewustwording;
- samenwerken met ketenpartners en toezichthouders.

De CISO kijkt dus vooral naar het grotere geheel: hoe zorgen we ervoor dat informatiebeveiliging structureel onderdeel is van onze organisatie?

De ISO zorgt ervoor dat beleid en afspraken daadwerkelijk worden toegepast in de dagelijkse praktijk. De ISO ondersteunt teams en medewerkers bij veilig werken en helpt processen en systemen beter te beveiligen.

Werkzaamheden van de ISO zijn bijvoorbeeld:

- uitvoeren van risicoanalyses;
- begeleiden van beveiligingsmaatregelen;
- ondersteunen bij audits en zelfevaluaties;
- signaleren en opvolgen van beveiligingsmeldingen.

Waar de CISO vooral strategisch opereert, werkt de ISO meer operationeel en tactisch. Daarnaast heeft de ISO de volgende rollen binnen de H2O-gemeenten: Beveiligingsfunctionaris Reisdocumenten, Security Officer Suwinet en is de ENSIA coördinator.

4.5.3 Informatiebeheer

Bij informatiebeheer maken we onderscheid tussen informatiehuishouding in de kantooromgeving en het beheer van de aan NoVA overgedragen archieven

Informatiehuishouding op orde

Op basis van het archiefinspectierapport 2025 wordt in 2026 en 2027 gewerkt aan:

- Het opstellen van een aantal beleidsdocumenten voor het archief- en informatiebeheer
- Het uitwerken van de actiepunten overeenkomstig de bestuurlijke reactie, waarover de raad is geïnformeerd in zijn vergadering van 9 februari 2026.
- Het bewerken van de bestuursarchieven 1992-2007 en 2008-2017 met het oog op overdracht aan NoVA. Overdracht houdt in dat deze archieven openbaar én dus raadpleegbaar worden (onder voorbehoud van mogelijke restricties).
- Het overdragen van de bouwvergunningen 1927-2010 aan NoVA.
- De invoering van Sharepoint en de opschoning en herinrichting van de netwerkschijf. Bestanden die belangrijk zijn voor de dagelijkse werkzaamheden worden overgezet naar een nieuwe digitale omgeving. De overige informatie zal worden beoordeeld op wat bewaard

moet blijven en wat verwijderd kan worden volgens de geldende regels van selectie en vernietiging.

En verder zijn belangrijke zaken:

- De invoering van de nieuwe Archiefwet 2027.
- De verdere implementatie van zaakgericht werken voor de domeinen ruimte en ondersteuning
- Het interne proces bestuurlijke besluitvorming wordt in 2027 verbeterd zowel met het oog op een efficiëntere werkwijze als op de verbetering van toegankelijkheid van agenda's en vergaderstukken van het college en van de gemeenteraad.

Streekarchief Noord-Veluws archief (NoVA)

In 2026 en 2027 wordt gewerkt aan de volgende zaken:

- Het (digitaal) toegankelijk maken en beschikbaar stellen aan de gemeenten, inwoners en onderzoekers van de overgebrachte overheidsarchieven in het archiefdepot in Epe.
- Het verder digitaal toegankelijk maken van bouwdoossiers, genealogische bronnen en bouwdoossiers.
- Het uitvoeren van een businesscase huisvesting en dienstverlening (2026) en – op basis daarvan het uitwerken van het gekozen voorkeursscenario (2027).
- De evaluatie van de huidige kosten-verdeelsystematiek tussen de deelnemende gemeenten.

Specifiek voor het archiefdepot in Epe wordt gewerkt aan plannen voor verbetering van de huisvesting (werk- en studieruimtes).

4.5.4 Overhead

Naast de indeling in taakvelden vragen de voorschriften ook inzicht in de gemeentelijke overhead en (rente)kosten. In programma 0 – Bestuur en ondersteuning zijn onder taakveld 0.4 de kosten van overhead opgenomen.

De totale kosten overhead bedragen voor 2027 € 7,8 miljoen en zijn 16% van het totaal aan gemeentelijke exploitatielasten.

In de overige programma's zijn de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het uitgangspunt hierbij is dat direct toe te rekenen kosten onderdeel uitmaken van de directe producten en derhalve niet onder de overhead vallen. De kosten die verband houden met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces (onder andere het management) en de kosten van communicatie, klachtenafhandeling en de receptie worden onder de overhead gerekend.

Overhead is toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en andere projecten. In de paragraaf lokale heffingen is een uitwerking van de kostendekkendheid opgenomen. Voor het berekenen van de kostendekkende tarieven wordt rekening gehouden met de feitelijke rente en overhead. Voor de tarieven van de afvalstoffen- en rioolheffing wordt daarnaast rekening gehouden met de BTW.

Voor de huidige begroting is gekozen voor een systematiek waarbij doorbelasting van kosten is gebaseerd op de werkelijke kosten die zijn verwerkt in de jaarrekeningen. De totaal gemiddelde ureninzet is vertaald in een organisatie-uurtarief van afgerond € 64,50.

Evenals bij de berekening van het uurtarief voor de doorbelasting van de directe kosten is ook voor de overhead uitgegaan van de werkelijke kosten zo die zijn verantwoord in de laatste jaarrekeningen. Het uurtarief voor de overhead is hierdoor bepaald op € 45,50,--.

Doorbelasting heeft direct plaatsgevonden naar de grondexploitatie en de investeringen die zijn opgenomen op het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) 2027-2030.

De overhead aan de exploitatie vindt extra comptabel op die taakvelden plaats waarbij sprake is van de berekening van een kostendekkendheidspercentage.

4.6 Verbonden partijen

4.6.1 Algemeen

De paragraaf verbonden partijen bevat ten minste de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen en een lijst van verbonden partijen die wordt onderverdeeld in gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen.

Een verbonden partij heeft een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtsvorm waarin de provincie en/of gemeenten en waterschappen een bestuurlijke én financieel belang hebben. De term financieel belang wil zeggen dat de gemeente financiële middelen heeft bijgedragen aan de verbonden partij. Bij een privaatrechtelijke rechtspersoon zoals een stichting, NV of BV kunnen bij een faillissement de schulden niet verhaald worden op de gemeente.

Bij een gemeenschappelijke regeling (GR) zijn de deelnemers gehouden om eventuele tekorten aan te zuiveren. Van bestuurlijk belang is sprake wanneer er zeggenschap is door middel van vertegenwoordiging in het bestuur door een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente of in de vorm van stemrecht, aandelen of anderszins.

Het verstrekken van subsidies aan instellingen valt niet onder het hier bedoelde begrip verbonden partijen, omdat geen sprake is van een bestuurlijke participatie en bij faillissement geen sprake is van juridische aansprakelijkheid.

4.6.2 Wettelijk kader

Bij verbonden partijen geldt een juridisch kader. Dit kader bestaat uit de Gemeentewet, de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de Wet versterking decentrale rekenkamers.

Gemeentewet

In de gemeentewet (artikel 160) staat dat het college slechts besluit tot de oprichting van en de deelneming in stichtingen, maatschappen, vennootschappen, verenigingen, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen, indien dat "in het bijzonder aangewezen moet worden geacht voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang".

Het college neemt dit besluit niet eerder dan nadat de raad een ontwerpbesluit is toegezonden en in de gelegenheid is gesteld haar wensen en bedenkingen ter kennisname van het college te brengen. De Gemeentewet spreekt dus de voorkeur uit voor publiekrechtelijke rechtsvormen boven privaatrechtelijke rechtsvormen.

Daarvoor is gekozen omdat in de Gemeentewet en de Wgr bepaalde waarborgen zijn opgenomen bij publieke samenwerking voor het gebruik van bevoegdheden, besluitvormingsstructuren, beïnvloedingsmogelijkheden, toezicht, democratische controle en openbaarheid, die niet gelden bij privaatrechtelijke rechtsvormen.

Wet gemeenschappelijke regelingen

Een belangrijk juridisch kader voor samenwerking tussen gemeenten is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). De Wgr richt zich op de samenwerking tussen decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) onderling. Gemeenten (en ook provincies en waterschappen of combinaties hiervan) kunnen met elkaar samenwerken in de vorm van een gemeenschappelijke regeling (GR).

Het Gemeenschappelijk openbaar lichaam is de zwaarste samenwerkingsvorm die in de Wet op de gemeenschappelijke regelingen is opgenomen.

In deze vorm richten bestuursorganen van verschillende gemeenten een nieuw openbaar lichaam op met rechtspersoonlijkheid. Het openbaar lichaam oefent de overgedragen bevoegdheden op eigen naam en verantwoordelijkheid uit.

Het gaat hierbij om de uitvoering van bevoegdheden door bestuursorganen (burgemeester, college, raad). Dus niet de rechtspersoon gemeente, maar de bestuursorganen zijn deelnemer aan de regeling en ondertekenen de regeling, voor zover het hun bevoegdheid betreft.

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) brengen we de financiële belangen van de gemeente in een verbonden partij in kaart en verantwoorden we hierover. Vanuit het BBV is het verplicht voor de gemeente om een paragraaf in de eigen begroting en jaarstukken op te nemen over verbonden partijen.

Deze paragraaf geeft inzicht in de situatie waarin verbonden partijen verkeren en of de verbonden partij het gemeentelijk belang behartigt.

Bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen moeten als directe lasten op de taakvelden worden geboekt. De bijdragen worden aan de lastenkant bij gemeenten en batenkant bij gemeenschappelijke regelingen verwerkt zonder afsplitsing van de overhead naar het taakveld Overhead. Aan de lastenkant bij de gemeenschappelijke regelingen vindt de afsplitsing van de Overhead op het taakveld overhead wel plaats.

Wet versterking decentrale rekenkamers

In de Wet versterking decentrale rekenkamers is een wijziging opgenomen die betrekking heeft op de rechtmatigheidsverantwoording als onderdeel van de jaarrekening. Het bestuur van de verbonden partij legt nu in de jaarrekening zelf verantwoording af over de rechtmatigheid. Dit werd voorheen door de externe accountant gedaan.

De rechtmatigheidsverantwoording gaat voor het eerst gelden over boekjaar 2023. Via de rechtmatigheidsverantwoording heeft de gemeente inzicht of de verbonden partij in lijn handelt met (financiële) wet- en regelgeving. Dit geeft de gemeente meer inzichtelijkheid in de financiële bedrijfsvoering en het risicoprofiel van de verbonden partij.

4.6.3 Beleid

Er is in Hattem geen door de raad vastgestelde, actuele nota verbonden partijen waarin de visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen zijn vastgelegd.

Wel heeft de raad het college verzocht (motie 2024-M012 d.d. 11-11-2024) integrale financiële sturing te geven op gemeenschappelijke regelingen.

Het college heeft daartoe alle gemeenschappelijke regelingen en regionale samenwerkingsverbanden schriftelijk opgeroepen om te streven naar besparingen.

In lijn met het advies van de Commissie BBV in de 'Notitie Verbonden Partijen 2025' zijn de verbonden partijen opgenomen binnen de programma's.

4.6.4 Overzicht verbonden partijen

Onderstaand is een samenvattend overzicht van de verbonden partijen weergegeven.

Verbonden partij	Rechtsvorm	HTV	Programma
Noord-Veluws Archief (NoVA)	Gemeenschappelijke regeling	0	Bestuur en ondersteuning
Bedrijfsvoeringsorganisatie H2O	Gemeenschappelijke regeling	0	Bestuur en ondersteuning
Alliander	NV	0	Bestuur en ondersteuning
Waterbedrijf Vitens	NV	0	Bestuur en ondersteuning
BNG Bank	NV	0	Bestuur en ondersteuning
Leisurelands	Gemeenschappelijke regeling	0	Bestuur en ondersteuning
Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland	Gemeenschappelijke regeling	1	Veiligheid
Ontwikkelingsmaatschappij Hattemberbroek	BV	3	Economie
Archeologie	Gemeenschappelijke regeling	5	Sport, cultuur en recreatie
Plus OV	Gemeenschappelijke regeling	6	Sociaal domein
Sociale recherche IJssel-Vechtstreek	Gemeenschappelijke regeling	6	Sociaal domein
GGD Noord- en Oost Gelderland	Gemeenschappelijke regeling	7	Volksgezondheid en milieu
Omgevingsdienst Veluwe	Gemeenschappelijke regeling	7	Volksgezondheid en milieu
ROVA	NV	7	Volksgezondheid en milieu

4.7 Grondbeleid

4.7.1 Algemeen

Grondexploitatie is het proces waarbij grond wordt aangekocht, bouw- en woonrijp wordt gemaakt om vervolgens de grond te verkopen voor de bouw van woningen of bedrijven. Gronden welke buiten het grondexploitatieproces vallen worden door de Algemene Dienst beheerd.

Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De grondexploitatie (inclusief de resultaten hieruit) is een onderdeel van de totale exploitatie van de gemeente. Gelet op de risico's in relatie tot de omvang van de bedragen, waarover het op dit terrein gaat, zijn de financiële risico's van groot belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

4.7.2 Wat willen we bereiken?

Woonzorgzone De Bongerd

Met de vernieuwbouw van De Bongerd wordt toegewerkt naar een toekomstbestendig huisvestingsconcept waarin wonen en zorg op een kwalitatief goede manier worden gecombineerd. De gemeente bewaakt daarbij de kwaliteit van het woonproduct, het zorgaanbod en de stedenbouwkundige inpassing. De ontwikkeling wordt afgestemd op de naastgelegen woonzorgzone Geldersedijk, zodat beide ontwikkelingen ruimtelijk en programmatisch op elkaar aansluiten.

Woonzorgzone Geldersedijk

Met de ontwikkeling van de woonzorgzone Geldersedijk realiseren we een samenhangend woon- en zorggebied met circa 120 (zorg)appartementen en een Integraal Kindcentrum (IKC).

De ambitie is een kwalitatief hoogwaardige en toekomstbestendige woonomgeving te realiseren waarin wonen, zorg, onderwijs en de openbare ruimte op een goede manier met elkaar worden verbonden.

Transformatie 't Veen

Met de transformatie van 't Veen willen we het bestaande bedrijventerrein stapsgewijs ontwikkelen tot een gemengd en aantrekkelijk stedelijk gebied, waarin wonen en werken op een goede manier samengaan. De gemeente voert hierbij een stimulerend-facilitair grondbeleid en treedt waar nodig situationeel actiever op om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken.

Belangrijke randvoorwaarden voor de transformatie zijn een goede bereikbaarheid, een passende infrastructuur en het oplossen van ruimtelijke belemmeringen, waaronder de aanwezige hoogspanningsverbinding.

4.7.3 Wat gaan we daarvoor doen?

Woonzorgzone De Bongerd

Het bestemmingsplan voor De Bongerd is in werking getreden, maar vanwege een lopende beroepsprocedure nog niet onherroepelijk. Naar aanleiding van een tussenuitspraak van de Raad van State heeft de gemeenteraad in juni 2026 een herstelbesluit genomen. De einduitspraak van de Raad van State wordt afgewacht.

In afwachting van en gedurende de juridische procedure hebben de initiatiefnemers Habion en IJsselheem samen met de omgeving een co-creatieproces doorlopen. Daarbij is onder meer gekeken naar de inrichting van het terrein, de functies in de gezamenlijke ruimte en de architectonische kwaliteit. Voor vereniging Gelre Petanque is in samenwerking tussen gemeente en initiatiefnemer een passend alternatief gevonden.

Na de einduitspraak van de Raad van State richt de gemeentelijke inzet zich op de vergunningverlening voor de vernieuwbouw. De gemeente faciliteert het ruimtelijk-planologische proces en bewaakt de afgesproken kwaliteit. De uitvoering vindt plaats binnen de afspraken uit de anterieure overeenkomst.

Woonzorgzone Geldersedijk

Na jaren van voorbereiding en juridische procedures is het bestemmingsplan sinds de definitieve uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in juni 2026 onherroepelijk. Daarmee is de uitvoeringsfase gestart. In de komende twee tot drie jaar wordt gewerkt aan:

- het bouwrijp maken van het gebied;
- de realisatie van circa 120 (zorg)appartementen;
- de realisatie van het Integraal Kindcentrum;
- het woonrijp maken en inrichten van de openbare ruimte.

Gedurende deze periode worden de verschillende onderdelen van het gebied gefaseerd gerealiseerd en in gebruik genomen.

Transformatie 't Veen

In december 2025 heeft de gemeenteraad het Chw-bestemmingsplan voor de gebiedstransformatie vastgesteld. Tegen dit besluit zijn beroepschriften ingediend door onder meer omwonenden en bedrijven. In samenwerking met juridisch adviesbureau Nysingh is een verweerschrift opgesteld. De procedure is momenteel in afwachting van behandeling door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Parallel hieraan worden, voor zover de juridische procedure dit mogelijk maakt, de volgende vervolgstappen voorbereid:

- de start van woningbouw door marktpartijen op de ontwikkellocaties Hattemleeuw en Brimos;
- de voorbereiding van de verkabeling van de hoogspanningsverbinding door of namens TenneT, in opdracht van de gemeente. De uitvoering is indicatief voorzien vanaf medio 2028;
- de voorbereiding en aanleg van de derde ontsluiting van de wijk, waarvoor de gemeente verantwoordelijk is;
- waar nodig het verwerven van gronden om de gewenste gebiedsontwikkeling mogelijk te maken.

De gemeente werkt bij de uitvoering samen met marktpartijen, OHG (Ontwikkelings- en Herstructureringsmaatschappij Gelderland) en de provincie Gelderland.

Risico's

De lopende beroepsprocedure tegen het Chw-bestemmingsplan vormt het belangrijkste risico voor de voortgang van de transformatie van 't Veen. Vertraging in deze procedure kan gevolgen hebben voor de fasering en start van de woningbouw en voor de planning van de infrastructurele maatregelen.

4.7.4 Wat mag het kosten?

Woonzorgzone De Bongerd

De gemeentelijke inzet voor De Bongerd vindt plaats binnen de afspraken van de met de initiatiefnemers gesloten anterieure overeenkomst. De gemeentelijke kosten voor de ruimtelijk-planologische begeleiding en kwaliteitsbewaking worden daarmee gedeeltelijk verhaald op de initiatiefnemers.

Voor de gemeentelijke inzet is capaciteit nodig. Een deel hiervan wordt extern ingehuurd. Voor zover deze werkzaamheden onder de anterieure overeenkomst vallen, worden de hiermee samenhangende kosten op basis van deze overeenkomst verhaald.

Woonzorgzone Geldersedijk

Voor de ontwikkeling van de woonzorgzone Geldersedijk voert de gemeente actief grondbeleid. Hiervoor is een gemeentelijke grondexploitatie geopend.

De kosten voor onder meer planvoorbereiding, het bouwrijp maken en het woonrijp maken van het gebied worden binnen de grondexploitatie verantwoord. De dekking vindt in belangrijke mate plaats uit de opbrengsten van de verkoop van bouwkavels voor de geplande woongebouwen en overige opbrengsten binnen de grondexploitatie.

Transformatie 't Veen

Voor de transformatie van 't Veen is een gemeentelijke grondexploitatie opgesteld. De gemeentelijke kosten bestaan onder meer uit plankosten, noodzakelijke verwervingen, infrastructurele maatregelen en de kosten van de verkabeling.

Deze kosten worden gedekt uit een combinatie van:

- gemeentelijke middelen, waaronder de hiervoor beschikbare voorziening;
- kostenverhaal op initiatiefnemers via anterieure overeenkomsten en de kostenverhaalsregels uit het bestemmingsplan;
- beschikbare subsidies en bijdragen van andere overheden.

De financiële ontwikkeling van het gebied en de daarbij behorende risico's worden gedurende de uitvoering gevolgd en waar nodig verwerkt in de grondexploitatie en de gemeentelijke begroting.

4.8 Openbaarheid

4.8.1 Algemeen

Sinds 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) van kracht. Deze wet vervangt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Een belangrijk uitgangspunt van de Woo is dat overheidsorganisaties verplicht zijn om bepaalde informatie actief openbaar te maken.

Daarnaast blijft het voor inwoners en organisaties mogelijk om informatie op te vragen via een Woo-verzoek (passieve openbaarmaking). Met de Woo wil de overheid de transparantie vergroten en het vertrouwen van inwoners en organisaties in de overheid versterken.

4.8.2 Ontwikkelingen

De Woo kent 17 informatiecategorieën die gefaseerd worden ingevoerd in vier tranches.

De gemeente voldoet aan de huidige wettelijke verplichtingen: de informatiecategorieën uit de eerste tranche worden actief openbaar gemaakt. Dat zijn:

- categorie 1: wetten en andere algemeen verbindende voorwaarden (verordeningen)
- categorie 2: overige besluiten van algemene strekking (beleid)
- categorie 4: inzicht in organisatie en werkwijze waaronder de taken en bevoegdheden van de organisatieonderdelen
- categorie 5: de bereikbaarheid van het bestuursorgaan en de organisatieonderdelen en de wijze waarop een verzoek om informatie kan worden ingediend

Voor gemeenten zijn de ingangsdata van de tweede, derde en vierde tranche nog niet vastgesteld. Daarnaast wordt binnen de organisatie gewerkt aan het in kaart brengen van de processen voor de informatiecategorieën uit de tweede tranche, zodat deze tijdig kunnen worden geïmplementeerd zodra de verplichting van kracht is.

Ook wordt binnen H2O-verband gewerkt aan een gezamenlijke technische oplossing voor het actief openbaar maken van informatie. Zodra deze oplossing beschikbaar is, wordt een gezamenlijk implementatieproject gestart.

Binnen dit project worden onder andere afspraken gemaakt over de inrichting van het publicatieproces en wordt gezamenlijk beleid opgesteld voor het anonimiseren van bepaalde gegevens in openbaar te maken documenten.

5. Bijlagen

5.1 Toelichting verplichte indicatoren

Bestuur en ondersteuning
Formatie
De toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de gemeente voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari, uitgedrukt per 1.000 inwoners. Uitgangspunt is het door de raad vastgestelde formatieplan. Formatie die wordt ingezet voor werkzaamheden voor andere overheidsorganisaties wordt buiten beschouwing gelaten.
Bezetting
Het daadwerkelijke aantal fte dat werkzaam is voor het ambtelijk apparaat van de gemeente, inclusief boventallige medewerkers, uitgedrukt per 1.000 inwoners. Voor de begroting wordt bij voorkeur de verwachte bezetting gebruikt; als deze niet beschikbaar is mogen de meest recente gegevens worden gehanteerd. Voor de jaarrekening wordt uitgegaan van de gemiddelde bezetting op 1 januari en 31 december.
Apparaatskosten
De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel- en automatiseringslasten en overige middelen die nodig zijn voor de uitvoering van de organisatorische taken.
Externe inhuur
Werkzaamheden die, in opdracht van een bij de gemeente in dienst zijnde opdrachtgever, tegen betaling worden verricht door personeel van een private organisatie zonder arbeidsovereenkomst of aanstelling bij de gemeente. De ingehuurde functionaris maakt daarbij onderdeel uit van de gemeentelijke organisatie.
Overhead
Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten worden verantwoord op taakveld 0.4 Overhead overeenkomstig de Notitie Overhead van de Commissie BBV.
Veiligheid
Misdrijven - Diefstallen uit woning
Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.
Misdrijven - Gewelddismisdrijven
Het aantal gewelddismisdrijven. Voorbeelden van gewelddismisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)
Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.
Misdrijven - Winkeldiefstallen
Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Veiligheid
Verwijzingen Halt
Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 t/m 17 jaar. Jongeren van 12 t/m 17 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.
Economie
Funcziemenging
De funcziemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
Vestigingen (van bedrijven)
Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Onderwijs
Absoluut verzuim
Het aantal leer- of kwalificatieplichtige jongeren dat absoluut verzuimer is (geweest) gedurende het schooljaar: de jongere is niet ingeschreven bij een onderwijsinstelling en beschikt niet over een vrijstelling. De periodeaanduiding '2025' staat voor schooljaar '2024/2025'.
Relatief verzuim
Het aantal leer- of kwalificatieplichtige leerlingen (per 1.000 leerlingen) waarbij sprake is van meer dan 16 uur ongeoorloofd verzuim gedurende 4 opeenvolgende lesweken. De periodeaanduiding '2025' staat voor schooljaar '2024/2025'.
Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)
Vsv'ers zijn jongeren van 12 tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een startkwalificatie is een havo of vwo diploma of minimaal een mbo-2 diploma. Het vsv-percentage staat voor het aantal vsv'ers als percentage van het aantal onderwijsdeelnemers die aan het begin van het schooljaar ingeschreven staan. De periodeaanduiding '2025' staat voor schooljaar '2024/2025'.
Sport, cultuur en recreatie
Niet-sporters
Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.
Sociaal domein
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin
Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren
Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Banen
Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.
Sociaal domein
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo
Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmogegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.
Jongeren met een delict voor de rechter
Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.
Jongeren met jeugdbescherming
In percentage van alle jongeren tot 18 jaar, per 1 januari. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'.
Jongeren met jeugdhulp
In percentage van alle jongeren tot 18 jaar, per 1 januari. Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014), en in natura door de zorgaanbieder is geleverd. PGB gefinancierde hulp en zorg valt hier dus buiten. Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. Zorg in Natura wordt direct vergoed aan de zorgverlener zonder tussenkomst van de zorggebruiker. In het kader van de jeugdzorg betekent dit dat de hulp rechtstreeks door de gemeente wordt vergoed. Persoonsgebonden budget (PGB) is een geldbedrag waarmee de zorggebruiker zelf zorg, begeleiding, hulp, hulpmiddelen of voorzieningen in kan kopen. Deze wordt verstrekt via de Sociale verzekeringsbank (SVB) maar is ook afkomstig van de gemeente.
Jongeren met jeugdreclassering
In percentage van alle jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar, per 1 januari. Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie of leerplichtambtenaar in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder de overtreding of het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart.
Lopende re-integratievoorzieningen
Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Netto arbeidsparticipatie
Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking).

Personen met een bijstandsuitkering
Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.
Volksgezondheid en milieu
Omvang huishoudelijk restafval
Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit
Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit t.o.v. het totaal bekend elektriciteitsverbruik.
Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing
Demografische druk
Het aantal personen van 0 tot 20 jaar én 65 jaar of ouder per honderd personen van 20 tot 65 jaar.
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden
Som van de gemiddeld betaalde ozb op basis van de gemiddelde woz-waarde van woningen in de gemeente + reinigingsheffing + rioolheffing minus eventuele heffingskorting.
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden
Som van de gemiddeld betaalde ozb op basis van de gemiddelde woz-waarde van woningen in de gemeente + reinigingsheffing + rioolheffing minus eventuele heffingskorting.
Gemiddelde WOZ waarde
De WOZ-waarde van alle woningen. Alle verblijfsobjecten in de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) met minimaal een woonfunctie en eventueel een of meer andere gebruiksfuncties worden als woning aangemerkt. De waardepeildatum (taxatiepeildatum) is steeds 1 jaar eerder (t-1). Ter voorbeeld, de WOZ-waarde op 1 januari 2025 is de feitelijke waarde van het object op 1 januari 2024.
Nieuw gebouwde woningen
Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties. Onder een woning wordt verstaan de kleinste binnen één of meer panden gelegen en voor woondoeleinden geschikte eenheid van gebruik, ontsloten via een eigen toegang vanaf de openbare weg, een erf of een gedeelde verkeersruimte. Voorbeelden zijn vrijstaande woningen, eengezinswoningen, flat- of portiekwoningen, studentenhuizen. Alle verblijfsobjecten met minimaal een woonfunctie en eventueel 1 of meer andere gebruiksfuncties worden als woning aangemerkt. Nieuwbouw betreft de mutatie in de woningvoorraad waarbij een woning 'vanaf 0' wordt toegevoegd aan de woningvoorraad.

5.2 Staat van reserves

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begin-stand	2027	2028	2029	2030	Eind-stand
Algemene reserve vaste buffer	4.500					4.500
Algemene reserve vrij aanwendbaar	167	1.040	1.101	283	55	2.645
Algemene reserve	4.667	1.040	1.101	283	55	7.145
Egalisatiereserve afvalstoffenheffing	173					173
Egalisatiereserve Decentralisaties	736	-51	-51	-37	-37	561
Egalisatiereserve rioolheffing	386					386
Reserve afkoop onderhoud sportaccommodaties recht van opstal		6	6	6	6	24
Reserve dekking kapitaallasten	716	-39	-39	-39	-39	559
Reserve GOO Vluchtelingen Oekraïne	414					414
Reserve ontwikkeling 't Veen	292	70	70	70		502
Reserve volkshuisvesting doeleinden	201					201
Bestemmingsreserve	2.918	-14	-14	0	-70	2.819
Totaal	7.584	1.026	1.087	283	-15	9.965

5.3 Staat van voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begin-stand	2027	2028	2029	2030	Eind-stand
Voorziening afkoopsommen onderhoud graven	563	38	40	79	81	801
Voorziening afvalstoffenheffing	208	59	59	59	59	443
Voorziening Beheer Openbare Ruimte		198	243	157	153	751
Voorziening onderhoud gebouwen	54	28	47	1	-62	69
Voorziening rioolheffing	772	-40	147	210	452	1.540
Egalisatie voorziening	1.596	284	536	506	682	3.604
Voorziening grondexploitatie WZZ Gelderse Dijk	1.587					1.587
Voorziening oninbare vorderingen	49					49
Voorziening ontwikkeling 't Veen	977					977
Voorziening verlofsparen	189	39	38	37	38	341
Voorziening wethouderspensioenen	1.521	172	-1.693			
Overige voorziening	4.324	211	-1.655	37	38	2.954
Totaal	5.920	495	-1.119	542	720	6.558

5.4 Meerjareninvesteringsprogramma (MIP)

In onderstaand overzicht zijn de lopende en voorgenomen investeringen opgenomen voor de periode 2026-2030. Het zijn de totale investeringsbedragen; investeringskrediet inclusief voorbereidingskrediet, de bijkomende ambtelijke kosten en vermindering vanwege een dekking of bijdrage/subsidie.

Bedragen x € 1.000

Deelproject	Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
I10002-100	Gr. ond. wegen herinrichting Dorpsweg 20	840				
I10002-101	Gr. ond. riool herinrichting Dorpsweg 2022	70				
I10004-100	Groene Icoon Wegen 30% 2022	51				
I10005-101	Herinr. Binnenstad Fase II Riolering 2020	4.291				
I10008-100	Opb.verlichting'21 Armaturen	380				
I10008-101	Opb.verlichting'21 Masten	120				
I10010-100	Onderwijshuisvesting voorbereidingskrediet IKC I 2020			649		
I10010-101	Onderwijshuisvesting voorbereidingskrediet IKC II 2023					150
I10012-100	Gymzalen voorbereidingskrediet 2024		150			
I10016-100	Restauratie molen De Fortuin 2020	180				
I10018-100	Skatebaan voorbereidingskrediet 2024	20				
I10021-100	Mechanische riolering iom beheerplan 2022	200				
I10022-100	Mechanische riolering iom beheerplan 2023	175				
I10023-101	Van Lintelweg Riolering 2022	131				
I10043-100	Groot onderh. Oude Kerkweg 2024	81				
I10044-100	Herinrichting Apeldoornseweg 2023			2.319		
I10047-100	Kruispunt A50/Hessenweg/Keizersweg 2022	283				
I10048-100	Ondergrondse hoogspanningskabel Het Veen 2023				2.400	
I10049-100	Parkeerplaats haven vergroening 2024	14				
I10050-100	Reconstructie Ierstweg 2024	242				
I10055-100	Reconstructie fietspad Prinses Margrietpad 2025	204				
I10057-100	Vervanging speelvoorzieningen 2025	209				
I10058-100	Parkeren sportvelden 2025	586				
I10059-100	Reconstr. Kuiperijpad+Voetpad Burg.H.'25	500				
I10064-100	Vervanging mechanische riolering 2024 / 2025	183				
I10065-100	Reconstructie Dorpsweg Oost (1 t/m 20)	237				
I10068-100	Herinrichting Geldersedijk (bibeko) 2025		247			
I10070-100	Digitaliseren archief (fase 5) 2020	10				
I10074-100	Stadhuis - Verbouw en herinrichting 2025	523				
I10075-100	Camerasysteem voor de werf en stadhuis 2025	21				

Bedragen x € 1.000

Deelproject	Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
I10077-100	Bewerking achterstanden Streekarchief Epe, Hattem en Heerde I	40				
I10078-100	Stadhuis - Verbouw en herinrichting 2027		574			
I10079-100	Stadhuis - Verbouw en herinrichting 2028			493		
I10080-100	Stadhuis - Verbouw en herinrichting 2029				463	
I10081-100	Bewerking achterstanden Streekarchief Epe, Hattem en Heerde II 2027		40			
I10082-100	Bewerking achterstanden Streekarchief Epe, Hattem en Heerde III 2028			40		
I10083-100	Bewerking achterstanden Streekarchief Epe, Hattem en Heerde IV 2029				40	
I10084-100	Verbouw brandweerkazerne 2026		81			
I10085-100	Reconstructie Hilsdijk (bibekom) en Waalstraat (tot Vechtstraat) 2026	463				
I10086-100	Reconstructie wegen 2028			999		
I10087-100	Reconstructie Hilsdijk (bubeko) 2026	306				
I10089-100	Herinrichting Verlengde Parklaan/Stationslaan				648	
I10090-100	Reconstructie Lageland e.o. (1/3) 2026		1.460			
I10091-100	Aanbrengen geluidreducerend asfalt Nieuweweg 2026	127				
I10092-100	Reconstructie Rosenboomspoor 2027			447		
I10093-100	Vorbereidingskrediet reconstructie Grote Gracht 2026		43			
I10094-100	Reconstructie Rijnstraat (1/3) 2027		874			
I10095-100	Vervanging VRI Nieuweweg 2026	83				
I10096-100	Optimalisatie hoofdroute HessenwegVechtstraatBijleveldsingel 2026	0	90			
I10097-100	Vorbereidingskrediet F50 Doorfietsroute Epe Zwolle 2026	47				
I10098-100	Vorbereidingskrediet Beekstraat, Spoorstraat en Vijverstraat 2027			67		
I10099-100	Vorbereidingskrediet herinrichting aansluiting Nieuweweg/Stationslaan 2027			63		
I10100-100	Integraal kindcentrum (IKC) cluster II voorbereidingskrediet 2028					560
I10101-100	Integraal kindcentrum (IKC) cluster II 2029					5.301
I10103-100	Integraal kindcentrum (IKC) cluster I 2026			12.007		
I10104-100	Vervanging terreinverharding kinderopvang Partou 2025					16
I10105-100	Vervanging speelvoorzieningen 2027		185			
I10106-100	Vervanging speelvoorzieningen 2028			170		
I10107-100	Vervanging speelvoorzieningen 2026	203				
I10108-100	DPRA Middelen 2025		83			
I10109-100	DPRA Middelen 2027		111			
I10110-100	Vervanging mechanische riolering 2027		97			
I10111-100	DPRA Middelen 2028			111		

Bedragen x € 1.000

Deelproject	Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
I10112-100	Vervanging mechanische riolering 2028			97		
I10113-100	Reconstructie Rijnstraat (2/3) 2027		1.898			
I10114-100	DPRA Middelen 2029				111	
I10115-100	DPRA Middelen 2026		111			
I10116-100	Vervanging mechanische riolering 2026	97				
I10117-100	Reconstructie Lageland e.o. (2/3) 2026		2.852			
I10118-100	Vervanging Machine nr. 9 Fiat Doblo (afval) MIP 2026	62				
Nieuw	Bijdrage verbouw streekarchief locatie Epe		25			
Nieuw	Investering in vervanging vloer en belijning, vervanging dak, loodslabben en lichtkoepel Gymzaal de Hunze		71			
Totaal		10.976	8.990	17.461	3.662	6.028